

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego województwa Dolnośląskiego 2014–2020

STRATEGIA

ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH

AGLOMERACJI JELENIOGÓRSKIEJ NA LATA 2014-2023

Jelenia Góra 2015
(aktualizacja 2018)

SPIS TREŚCI

I.	Wykaz skrótów zastosowanych w dokumencie	5
II.	Wstęp.....	7
III.	Słownik	8
IV.	Podstawa Prawna Strategii ZIT AJ.....	10
V.	Charakterystyka obszaru funkcjonalnego ZIT AJ	11
	1. AJ w dokumentach.....	11
	2. Powierzchnia i położenie.....	12
	3. Jednostki Samorządu Terytorialnego – członkowie AJ	13
VI.	Diagnoza obszaru funkcjonalnego AJ wraz z analizą problemów rozwojowych	15
	1. Sfera społeczna	15
	a. Demografia	15
	b. Rynek pracy	20
	c. Edukacja i kultura	27
	d. Ochrona zdrowia	42
	2. Sfera gospodarcza.....	45
	a. Gospodarka.....	45
	b. Turystyka, sport i rekreacja	54
	3. Sfera infrastrukturalna.....	58
	a. Technologie informacyjno-komunikacyjne TIK	58
	b. Mieszkalnictwo	59
	c. Infrastruktura techniczna i transportowa	61
	d. Gospodarka odpadami	64
	e. Gospodarka wodna.....	67
	4. Sfera środowiska naturalnego	69
	a. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych	69
	b. Jakość powietrza.....	74
	5. Analiza SWOT dla obszaru AJ	77
VII.	Wizja oraz cele ZIT AJ (Cel strategiczny, Cele szczegółowe, Priorytety, Działania)	81
	1. Wizja	81
	2. Strategia ZIT AJ	82
	3. Wybór celów szczegółowych Strategii ZIT AJ	85
	a. Cel szczegółowy: Stworzenie dogodnych warunków dla inwestycji generujących nowe miejsca pracy w AJ.....	87
	b. Cel szczegółowy: Dogodna dostępność komunikacyjna i infrastrukturalna AJ	90
	c. Cel szczegółowy: Atrakcyjna dla mieszkańców i przedsiębiorstw przestrzeń AJ	102
	d. Cel szczegółowy: Aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy AJ	116
VIII.	Spójność z dokumentami o charakterze strategicznym szczebla regionalnego, krajowego oraz wspólnotowego.....	128
IX.	Partycypacja społeczna dla Strategii ZIT AJ	130
X.	Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko	133
	1. Ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko.....	133
	2. Opinie właściwych organów.....	136
	3. Konsultacje społeczne	136
	4. Rozpatrywane rozwiązania alternatywne	137
	5. Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko	137
	6. Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu	137
XI.	Matryca logiczna interwencji wraz z finansowaniem ZIT AJ w ujęciu tabelarycznym.....	138
XII.	System wdrażania, monitorowania i ewaluacji ZIT AJ	140
	1. Opis struktury zarządzającej ZIT AJ	142

2. Monitoring Strategii ZIT AJ	144
3. Ewaluacja Strategii ZIT AJ	144
XIII. Propozycja kryteriów oceny zgodności ze strategią ZIT AJ projektów wybieranych w trybie konkursowym ZIT AJ	145
XIV. Sposób identyfikacji projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym	147
XV. Lista przedsięwzięć / projektów strategicznych	155
XVI. Lista projektów komplementarnych możliwych do realizacji w formule poza ZIT AJ.....	156
Załączniki	
1. Tabela wskaźników produktu, rezultatu bezpośredniego i rezultatu strategicznego ZIT AJ.	
2. Koncepcja rozwoju transportu miejskiego obszaru Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.	

I. Wykaz skrótów zastosowanych w dokumencie

SKRÓT	ZNACZENIE
AJ	Aglomeracja Jeleniogórska
B+I	Badania i Innowacje
B+R	Badania i Rozwój
BDL	Bank Danych Lokalnych
B2B	Nazwa relacji występujących pomiędzy firmami (business to business)
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CT	Cel tematyczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IC	Instytucja Certyfikująca
TIK	Technologie informacyjne i komunikacyjne
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IP RPO WD 2014-2020	Instytucja Pośrednicząca Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020
ITS	Inteligentne systemy transportowe
IZ	Instytucja Zarządzająca
IZ RPO WD 2014-2020	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014-2020
JST	Jednostki samorządu terytorialnego
KARR	Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego
KE	Komisja Europejska
KIS	Klub Integracji Społecznej
KM RPO WD 2014-2020	Komitet Monitorujący Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020
KOP	Komisja Oceny Projektów
KPN	Karkonoski Park Narodowy
KPO	Krajowe programy operacyjne
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPZK 2030	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
LGD	Lokalna grupa działania
LPR	Lokalny program rewitalizacji
MiIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NGO	Organizacje pozarządowe
OZE	Odnawialne źródła energii
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PI	Priorytet Inwestycyjny
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO IŚ 2014-2020	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020
POWER 2014-2020	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020
PROW 2014-2020	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PZPWD 2020	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020
RML	Równoważna liczba mieszkańców

RPO WD 2014 -2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014 – 2020
RSI WD 2011-2020	Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego 2011-2020
SZOOP RPO WD 2014-2020	Szczegółowy opis osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SRWD 2014-2020	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2014- 2020
SSE MP	Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości
Strategia ZIT AJ	Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa (Trans-European Transport Networks)
UE	Unia Europejska
UMWD	Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
UP	Umowa Partnerstwa
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
WDLN	Województwo Dolnośląskie
ZAZ	Zakład Aktywizacji Zawodowej
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

II. Wstęp

W świetle zmian zachodzących we współczesnej przestrzeni społeczno – gospodarczej istotnym jest dążenie do poszukiwania optymalnych i efektywnych rozwiązań, których celem będzie dynamizacja procesów przyczyniających do wzrostu jakości życia społeczności lokalnych, regionalnych. Działania te będą o tyle skuteczne, na ile samorzady stworzą solidne podstawy infrastrukturalne i instytucjonalne, w których określone zostaną środki i narzędzia wsparcia. Aby założenia te mogły być spełnione władze samorządowe powinny dążyć do zacieśniania współpracy i eliminacji konkurencji pomiędzy kooperującymi podmiotami.

Dodatkowym wyzwaniem dla procesów dynamizacji rozwoju obszarów funkcjonalnych są zmiany związane z perspektywą finansową UE 2014-2020 oraz na nowo wytyczonymi priorytetami UE zawartymi w strategii Europa 2020. Dlatego też gminy AJ przyjęły już w listopadzie 2012r. wspólną deklarację rozpoczynającą współpracę, która zaowocowała opracowaniem i zatwierdzeniem dokumentu, pn. Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013 – 2020. Dokument sporządzony przez Miasto Jelenia Góra, wokół którego sytuuje się obszar funkcjonalny AJ, wskazuje główne kierunki rozwoju określone w oparciu o zdiagnozowany potencjał. „Strategiczne kierunki...” zostały poddane konsultacjom, przeanalizowane przez wszystkie jst będące członkami AJ, pozytywnie zaopiniowane i zatwierdzone przez Komitet Sterujący ZIT AJ.

Inicjatywa powstania AJ wpisana się w kierunki działań będące odpowiedzią na wyzwania przyszłości, ukazuje gotowość samorządowców do współpracy i realizacji szerszych projektów. Dzięki nowym instrumentom polityki terytorialnej i miejskiej nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020 istnieje możliwość pozyskania wsparcia ze środków Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach ZIT. Dokumentem niezbędnym do wykorzystania instrumentu ZIT jest Strategia ZIT AJ. Strategia ta została stworzona jako Program Działań ZIT AJ i jako roboczy projekt została poddana szerokim konsultacjom społeczno-gospodarczym w terminie od 19 maja do 18 czerwca 2014 roku. W ramach konsultacji zostało zorganizowane przez Urząd Miasta Jelenia Góra spotkanie konsultacyjne w dniu 06.06.2014r. Jeleniej Górze. Projekt Program Działań ZIT AJ został podany także SOOŚ, w oparciu o konsultacje z partnerami społeczno-gospodarczymi. Prognoza oddziaływania na środowisko Programu Działań ZIT AJ została poddana konsultacjom społecznym w dniach od 1 sierpnia do 21 sierpnia 2014 roku. Proces konsultacji i uzgodnień Programu Działań ZIT AJ z odpowiednimi urzędami doprowadził do opracowania ostatecznej wersji Prognozy oddziaływania na środowisko Programu Działań ZIT AJ (czerwiec 2014r.) Program Działań ZIT AJ w swej treści zawierał zarówno część diagnostyczną jak i wskazywał kierunki interwencji powiązane z priorytetami. Od roku 2014 dokument ten funkcjonuje pn. Strategia ZIT AJ na lata 2014-2023 i podczas jego aktualizacji każdorazowo podlegał opiniowaniu społecznemu.

III. Słownik

Aglomeracja Jeleniogórska – inicjatywa 18 gmin, które na podstawie porozumienia realizują wspólną strategię rozwoju.

Obszar wsparcia Aglomeracji Jeleniogórskiej – teren, którego granice określa obszar gmin tworzących AJ.

Beneficjent – podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 10 lub w art. 63 rozporządzenia ogólnego (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne, dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006)

Dofinansowanie – współfinansowanie UE lub współfinansowanie krajowe.

Instrument finansowy – instrument finansowy, o którym mowa w części drugiej, w tytule IV rozporządzenia ogólnego

Instytucja Zarządzająca RPO WD (IZ RPO WD) – Zarząd Województwa Dolnośląskiego.

Projekt – wg Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (z późn. zm.) przedsięwzięcie zmierzające do osiągnięcia założonego celu określonego wskaźnikami, z określonym początkiem i końcem realizacji, zgłoszone do objęcia albo objęte współfinansowaniem UE jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego.

Priorytet inwestycyjny – jeden z priorytetów wymieniony w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020*

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 – program służący realizacji na terenie województwa dolnośląskiego umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności w rozumieniu art. 5 pkt 7a ustaw z dnia 6 grudnia 2006r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Rozporządzenie ogólne – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne, dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013 – 2020 – dokument strategiczny AJ, sporządzony przez Miasto Jelenia Góra, wokół którego sytuuje się obszar

funkcjonalny AJ, wskazujący główne kierunki rozwoju określone w oparciu o zdiagnozowany potencjał. Dokument poddany konsultacjom, przeanalizowany przez wszystkie jst będące członkami AJ, pozytywnie zaopiniowany i zatwierdzony przez Komitet Sterujący ZIT AJ.

Strategia ZIT AJ – dokument wykonawczy do *Strategicznych kierunków rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej 2013 – 2020* określający zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, które mają wpływ na obszary miejskie, o których mowa w art. 7 ust.1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 oraz Umowie Partnerstwa i ustawie z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (z późn. zm.).

Umowa Partnerstwa – dokument przyjęty przez Rząd RP określający strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014–2020. Instrumentami realizacji Umowy Partnerstwa są krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne.

Wnioskodawca – podmiot, który złożył wniosek o dofinansowanie projektu.

Wskaźniki – miara celów, jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych (w szczególności ekonomicznych, społecznych, dotyczących ochrony środowiska).

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – instrument rozwoju terytorialnego realizowany na podstawie art. 36 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. oraz art. 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Związek ZIT AJ – porozumienie jednostek samorządu terytorialnego zawarte na podstawie Ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.) w zakresie współpracy w celu wspólnej realizacji ZIT.

IV. Podstawa prawna Strategii ZIT AJ

Podstawę prawną Strategii ZIT AJ stanowią:

- Artykuł 36 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne, dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- Art. 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;
- Art. 30 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 poz. 1146 z późn. zm.)
- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.), art. 10 ust. 1 i art. 18 ust. 2 pkt 12 ustawy;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 zatwierdzonego 18. grudnia 2014 r. przez Komisję Unii Europejskiej i przyjętego Uchwałą nr 41/V/15 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 z późn. zm.

V. Charakterystyka obszaru funkcjonalnego ZIT AJ

1. AJ w dokumentach

Pojęcie „Aglomeracja Jeleniogórska” w rozumieniu subregionalnego obszaru funkcjonalnego, identyfikującego zintegrowane projekty w zakresie zrównoważonego rozwoju, pojawia się w podpisanej przez Miasto Jelenia Góra oraz sąsiadujące z nim gminy 2 listopada 2012 roku Deklaracji współpracy. Dokument ten jest potwierdzeniem chęci połączenia sił, celem wspólnego działania na rzecz podnoszenia konkurencyjności obszaru obejmującego deklarujące gminy a tym samym jakości życia jego mieszkańców.

Obszar AJ w rozumieniu obszaru funkcjonalnego objętego wsparciem instrumentu finansowego jakim są ZIT obejmuje 18 gmin, które podpisały Porozumienie 6 maja 2015 roku, zmienione 15 lipca 2015 roku, w sprawie powierzenia Miastu Jelenia Góra zarządzania Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

W PZPWD Perspektywa 2020 AJ wyodrębniona została jako jeden z dwunastu głównych obszarów problemowych w województwie. PZPWD definiuje AJ jako obszar peryferyjny, bezpośredniego oddziaływania Jeleniej Góry, skupiający największe ośrodki turystyczne województwa: Karpacz i Szklarską Porębę. PZPWD wskazuje konieczność poprawy dostępności transportowej a także rozwoju innych, poza turystyką, funkcji głównego ośrodka – Jeleniej Góry.

W SRWD 2020, AJ uznana została za jeden z Obszarów Interwencji. SRWD 2020 określa AJ jako obszar bazujący na bogatych tradycjach subregionu, łączący aspiracje centrum turystycznego i wypoczynkowego oraz aglomeracji skupiającej nowoczesną gospodarkę. SRWD 2020 wskazuje, iż AJ wymaga zdecydowanych działań związanych z poprawą dostępności transportowej i powiązań wewnątrzregionalnych jak i ponadregionalnych w kierunku Pragi i Berlina. Strategia określa także, iż niezbędne jest podjęcie działań w sferze społecznej AJ oraz skupienie uwagi na problemach związanych z zagrożeniem powodziowym.

W RPO WD 2014 – 2020 AJ określona jest jako obszar z dużą koncentracją barier rozwojowych o charakterze społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym, dla rozwoju którego zostanie zastosowany instrument terytorialnego wsparcia jakim są ZIT.

2. Powierzchnia i położenie

AJ tworzą gminy miejskie, gminy miejsko-wiejskie, gminy wiejskie oraz miasto na prawach powiatu zlokalizowane w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego. Położenie gmin AJ przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Położenie gmin AJ w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://wroclaw.stat.gov.pl/>

Powierzchnia AJ zajmuje 1 515 km², co stanowi 7,60 % powierzchni województwa dolnośląskiego¹. Średnia gęstość zaludnienia w województwie dolnośląskim wynosi 146 os/km², a w AJ 209,00 os/km² (2013 r.)². Obszary miejskie Aglomeracji stanowią 54,06% powierzchni Aglomeracji.³ Największymi gminami AJ pod względem powierzchni, są gminy Mirsk (gmina miejsko-wiejska 186 km²), Świerzawa (gmina miejsko-wiejska 160 km²), co stanowi 22,84 % obszaru AJ. Gminy AJ skupiają się wokół Jeleniej Góry będącej miastem na prawach powiatu, której powierzchnia 109 km² stanowi 7,19% obszaru AJ.

Obszar AJ częściowo położony jest w terenie górskim pasma Sudetów Zachodnich oraz w niewielkim stopniu Sudetów Środkowych. Lokalizację gmin miejskich, miejsko-wiejskich, wiejskich

¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych (BDL), 2014 r.

² Źródło: BDL, 2013 r.

³ Źródło: BDL, 2014 r.

oraz miasta na prawach powiatu w paśmie Sudetów Zachodnich i Środkowych przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Położenie gmin AJ w paśmie Sudetów Zachodnich i Środkowych

Lp.	Gmina	Położenie
1	Jelenia Góra (miasto na prawach powiatu)	Kotlina Jeleniogórska, Karkonosze
2	Janowice Wielkie	Góry Kaczawskie, Rudawy Janowickie
3	Jeżów Sudecki	Góry Kaczawskie, Pogórze Izerskie
4	Karpacz	Karkonosze
5	Kowary	Kotlina Jeleniogórska, Rudawy Janowickie, Karkonosze
6	Mysłakowice	Kotlina Jeleniogórska
7	Piechowice	Karkonosze, Góry Izerskie
8	Podgórzyn	Karkonosze, Kotlina Jeleniogórska
9	Stara Kamienica	Kotlina Jeleniogórska, Góry Izerskie
10	Szklarska Poręba	Góry Izerskie, Karkonosze
11	Gryfów Śląski	Pogórze Izerskie
12	Lubomierz	Pogórze Izerskie, Pogórze Kaczawskie
13	Mirsk	Pogórze Izerskie, Góry Izerskie
14	Wleń	Góry Kaczawskie
15	Świerzawa	Góry Kaczawskie
16	Wojcieszów	Góry Kaczawskie
17	Złotoryja	Góry Kaczawskie
18	Pielgrzymka	Poza obszarem Sudetów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://sudety.it/index/miejscowosci>, (data pobrania 24.12.2012) oraz dokumentu *Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020*.

Górskie położenie większości gmin utrudnia dostępność transportową AJ, jednakże nie uniemożliwiają jej ciągłego rozwoju turystycznego.

Część gmin AJ graniczy z Republiką Czeską – Szklarska Poręba, Karpacz, Kowary, Podgórzyn, Jelenia Góra, Piechowice, Mirsk.

3. Jednostki samorządu terytorialnego – członkowie AJ

W skład AJ wchodzi: 6 gmin miejskich, 5 gmin miejsko-wiejskich, 6 gmin wiejskich oraz 1 miasto na prawach powiatu. Zestawienie członków AJ przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Jednostki samorządu terytorialnego – członkowie AJ

Wyszczególnienie	Jednostki samorządu terytorialnego
Gmina miejska	Karpacz Kowary Piechowice Szklarska Poręba

	Wojcieszów Złotoryja
Gmina miejsko-wiejska	Gryfów Śląski Lubomierz Mirsk Wleń Świerzawa
Gmina wiejska	Janowice Wielkie Jeżów Sudecki Mysłakowice Podgórzyn Stara Kamienica Pielgrzymka
Miasto na prawach powiatu	Jelenia Góra

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu: *Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013 – 2020.*

VI. Diagnoza obszaru funkcjonalnego AJ wraz z analizą problemów rozwojowych

1. Sfera społeczna

a. Demografia

Potencjał demograficzny AJ to 209 108 mieszkańców (stan na 31.12.2013r.) Stanowi to 7,19 % ludności województwa dolnośląskiego.

Tabela 3. Zmiany liczby ludności AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność AJ (os.)	210 482	209 108	99,35	-1 374
Ludność WDLN (os.)	2 876 627	2 909 997	101,16	33 370
Udział AJ/WDLN (%)	7,32	7,19	x	x

WDLN – województwo dolnośląskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Liczba ludności AJ w latach 2009-2013 nieznacznie zmniejszyła się z 210 482 do 209 108 (os.), jednym z powodów występowania tego zjawiska może być trwający od lat niż demograficzny. W tym samym okresie liczba ludności w województwie dolnośląskim wzrosła z 2 876 627 do 2 909 997 (os.).

Liczba mieszkańców w poszczególnych miastach, gminach miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich kształtuje się następująco (stan na 31.12.2013r.):

- miasta do 100 tys. mieszkańców – Jelenia Góra (81 985 osób);
- gminy miejskie od 15 do 25 tys. mieszkańców – Złotoryja (16 167 osób);
- gminy miejskie od 5 do 15 tys. mieszkańców – Kowary (11 537 osób), Szklarska Poręba (6 864 osób), Piechowice (6 494 osób), Karpacz (4 968 osób);
- gminy miejskie do 5 tys. mieszkańców – Wojcieszów (3 864 osób);
- miasta i gminy miejsko-wiejskie od 5 do 15 tys. mieszkańców – Gryfów Śląski (10 077 osób), Mirsk (8 862 osób), Świerzawa (7 766 osób), Lubomierz (6 200 osób);
- miasta i gminy miejsko-wiejskie do 5 tys. mieszkańców - Wleń (4 380 osób);
- gminy wiejskie od 5 do 15 tys. mieszkańców – gmina wiejska Mysłakowice (10 279 osób), gmina wiejska Podgórzyn (8 272 osób), gmina wiejska Jeżów Sudecki (7 088 osób), gmina wiejska Stara Kamienica (5 328 osób);
- gminy wiejskie do 5 tys. mieszkańców – gmina wiejska Pielgrzymka (4 636 osób), gmina wiejska Janowice Wielkie (4 341 osób).

Spadek liczby ludności w latach 2009-2013 odnotowało 9 gmin AJ (Karpacz – gmina miejska, Kowary – gmina miejska, Piechowice – gmina miejska, Szklarska Poręba – gmina miejska, Mirsk – gmina miejsko-wiejska, Wleń – gmina miejsko-wiejska, Wojcieszów – gmina miejska, Złotoryja – gmina miejska, Pielgrzymka – gmina wiejska). Tendencję wzrostową zanotowało w tym okresie 8 gmin (Janowice Wlk. – gmina wiejska, Jeżów Sudecki – gmina wiejska, Mysłakowice – gmina wiejska,

Podgórzyn - gmina wiejska, Stara Kamienica – gmina wiejska, Gryfów Śląski – gmina miejsko-wiejska, Lubomierz – gmina miejsko-wiejska, Świerzawa – gmina miejsko-wiejska).

Niekorzystną tendencją jest stały odpływ mieszkańców Jeleniej Góry – miasta na prawach powiatu (84 564 os. w 2009 r. do 81 985 os. w 2013 r.).

Istotnym dla określenia przyczyn zmian liczby ludności w AJ jest ustalenie sald migracji wewnętrznych (tabela 4) oraz migracji zagranicznych (tabela 5).

Tabela 4. Zmiany sald migracji wewnętrznych w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Saldo migracji wewnętrznych (os.)	- 64	- 158	246,88	- 94
Saldo migracji wewnętrznych w WDLN (os.)	1 131	2 391	211,40	1 260

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W AJ saldo migracji wewnętrznych jest ujemne i wzrosło prawie dwuipółkrotnie przy ujemnym absolutnym spadku o 94 osoby w 2013 r. Natomiast w województwie dolnośląskim nastąpiło zjawisko imigracji, gdzie saldo migracji wewnętrznych wzrosło ponad dwukrotnie (przyrost absolutny 1260 osób).

Tabela 5. Zmiany sald migracji zagranicznych w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Saldo migracji zagranicznych (os.)	- 123	- 327	265,9	- 204
Saldo migracji zagranicznych w WDLN (os.)	- 224	- 2364	1055,4	- 2140

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W AJ saldo migracji zagranicznych kształtuje się na poziomie ujemnym. Wzrosło w latach 2009-2013, również ponad dwuipółkrotnie przy absolutnym spadku o 204 osoby w 2013 r. W województwie dolnośląskim saldo migracji zagranicznych kształtowało się również na ujemnym poziomie (wzrost ponad dziesięciokrotny), przyrost absolutny zmniejszył się o 2140 osoby w 2013 r.

Przyczyn występowania ujemnych sald zjawiska migracji wewnętrznych jak i zagranicznych w AJ należy upatrywać przede wszystkim w dążeniu do poszukiwania lepszych warunków życia i nauki, wyższych zarobków i atrakcyjniejszej pracy. Jest to wywołane m.in. wzrastającym stopniem bezrobocia w AJ (zob. Wykres 3) i obawą przed brakiem nowych miejsc pracy. Dlatego też istnieje konieczność podejmowania szeroko zakrojonych działań motywujących do pozostania w regionie obecnych mieszkańców oraz do zachęcenia do osiedlania się na obszarze AJ.

Ponieważ motywem determinującym jest migracja zarobkowa, należy przede wszystkim skupić się na zwiększeniu atrakcyjności AJ jako miejsca pracy i zamieszkania. Celowe jest

podejmowanie działań odnoszących się do stworzenia dogodnych warunków dla inwestycji generujących nowe miejsca pracy w AJ, podniesienia jakości życia mieszkańców AJ, a także zachęcających do osiedlania się na stałe nowych mieszkańców.

Potencjał demograficzny AJ kształtowany jest również poprzez zmiany liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych tj. wieku przedprodukcyjnym (osoby między 0-17 rokiem życia), produkcyjnym (18-64 dla mężczyzn, 18-59 dla kobiet) oraz poprodukcyjnym (kobiety powyżej 60 lat, mężczyźni powyżej 65 roku życia) oraz poprzez strukturę ludności według płci. Uznaje się bowiem, że struktury ludności według wieku i płci wyznaczają pozostałe parametry demograficzne, takie jak: natężenie zgonów, małżeństw, urodzeń. Ma to istotny wpływ na tempo zmian ludności⁴. Struktury te mają wielkie znaczenia dla życia gospodarczego i społecznego. Wskazują również na tendencje, które w przyszłości mogą wpływać na kondycję obszaru AJ i kształtować życie jego mieszkańców.

Tabela 6. Zmiany liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w AJ (os.)	35 220	32 897	93,40	- 2 323
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w WDLN (os.)	504 040	490 561	97,33	- 13 479
Udział AJ/WDLN (%)	6,99	6,71	x	X

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 7. Zmiany liczby ludności w wieku produkcyjnym w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność w wieku produkcyjnym w AJ (os.)	139 159	134 616	96,74	- 4 543
Ludność w wieku produkcyjnym w WDLN (os.)	1 893 481	1 867 285	98,62	- 26 196
Udział AJ/WDLN (%)	7,35	7,21	x	X

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 8. Zmiany liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Ludność w wieku poprodukcyjnym w AJ (os.)	36 103	41 595	115,21	5 492

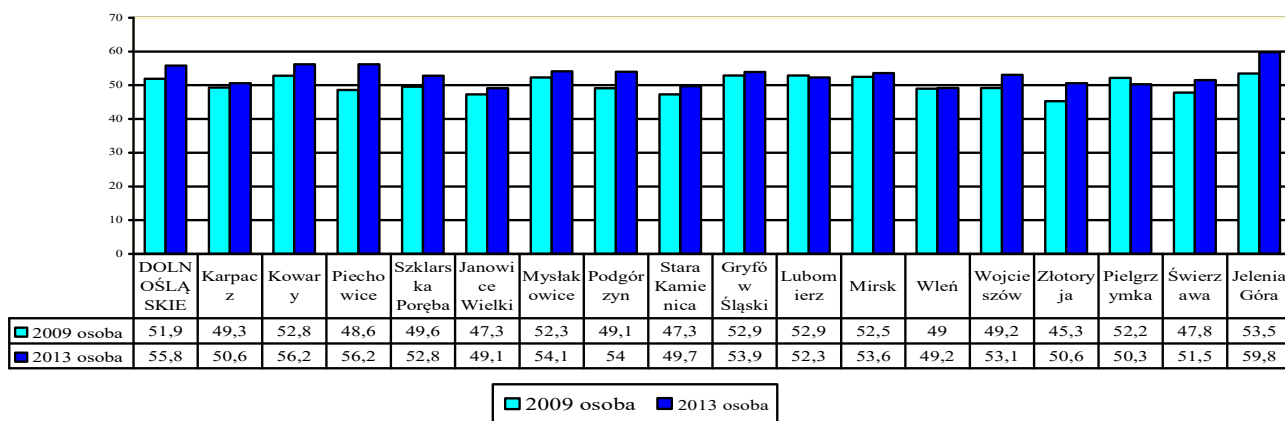
⁴ Demografia. Metody analizy i programowania, 1992, s. 103

Ludność w wieku poprodukcyjnym w WDLN (os.)	479 106	552 151	115,25	73 045
Udział AJ/WDLN (%)	7,54	7,53	x	X

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Informacje zamieszczone w tabelach 6-8 świadczą o zachodzących zmianach w strukturze wiekowej ludności i są potwierdzeniem postępującego od lat procesu starzenia się społeczeństwa, w tym również mieszkańców AJ. Dynamika negatywnych zmian w liczbie ludności w wieku przedprodukcyjnym na obszarze AJ jest większa niż w województwie dolnośląskim. Podobne tendencje występują w grupie ludności w wieku produkcyjnym, choć tempo zmian jest mniejsze. Występuje natomiast wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Takie relacje wskazują na wzrost obciążenia demograficznego w porównywanych obszarach. Ilustruje to wykres 1.

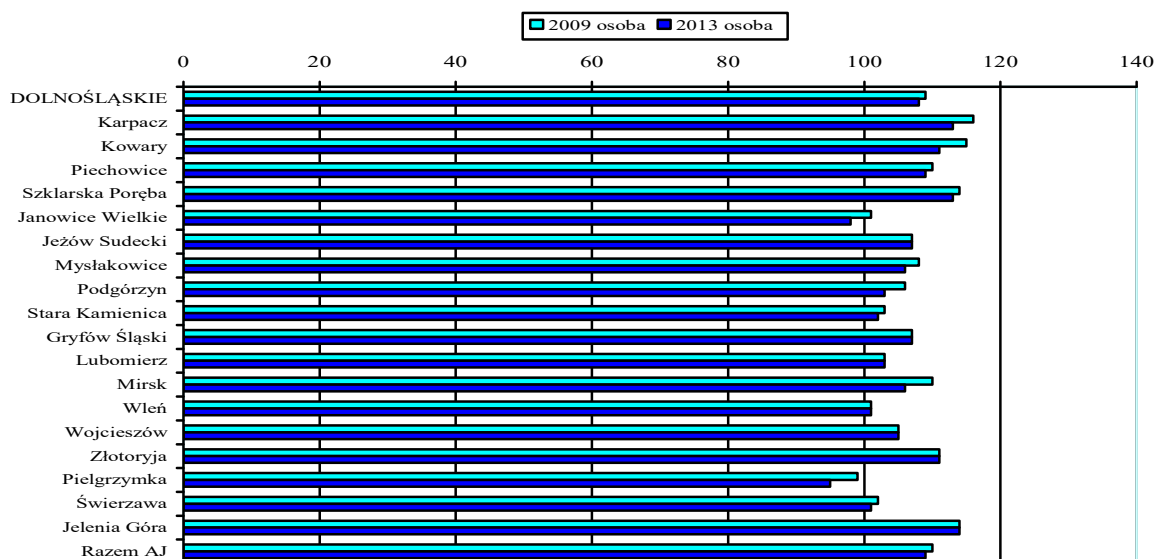
Wykres 1. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w poszczególnych obszarach AJ i województwie dolnośląskim w roku 2009 i 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Z danych zamieszczonych na wykresie 1 wynika, że wskaźnik obciążenia demograficznego w większości gmin AJ zwiększył się w 2013 roku w relacji do 2009 r. (zjawisko to wystąpiło w 16 gminach AJ, tylko w 2 nastąpił jego nieznaczny spadek). Tendencja ta występuje również w województwie dolnośląskim. Wskazuje to niewątpliwie, że w AJ stale pogłębia się tendencja starzenia się społeczeństwa. Skutkuje to występowaniem negatywnych zjawisk nie tylko w obszarze demografii, ale i w innych sferach tj. gospodarczej, ekonomicznej, społecznej, itp. Strukturę demograficzną AJ, podobnie jak województwa dolnośląskiego i kraju, charakteryzuje wysoki wskaźnik feminizacji. Wykres 2 ilustruje tendencje zmian wskaźnika feminizacji poszczególnych obszarów AJ.

Wykres 2 Wskaźnik feminizacji w poszczególnych gminach AJ w latach 2009 i 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Wysoki współczynnik feminizacji obszaru AJ wymusza potrzebę objęcia kobiet wsparciem w zakresie specyficznych warunków pracy i opieki nad dziećmi.

Problemy
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ujemne saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych. 2. Stały wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego - postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa. 3. Brak odpowiednio dopasowanej oferty usług społecznych, w tym zdrowotnych.
Kluczowe wnioski i obserwacje
<ol style="list-style-type: none"> 1. Spadek potencjału demograficznego może doprowadzić do postępującej marginalizacji i peryferyzacji AJ. 2. Stały „odpływ” mieszkańców AJ wynikający prawdopodobnie z dążenia do poszukiwania lepszych warunków do życia, wyższych zarobków i atrakcyjniejszej pracy, dotyczy to szczególnie mieszkańców AJ w wieku produkcyjnym. 3. Zjawisko starzenia się społeczeństwa przyczynia się do powstawania problemów infrastrukturalnych i społecznych.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie zwiększenia dostępu do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych oraz inwestycje w infrastrukturę społeczną.

b. Rynek pracy

Elementami składowymi rynku pracy są przede wszystkim:

- zasoby ludzkie i ich wykorzystanie (z punktu widzenia grup wiekowych, wykształcenia, kategorii

zdrowotnych – opisane w innych częściach niniejszego opracowania)

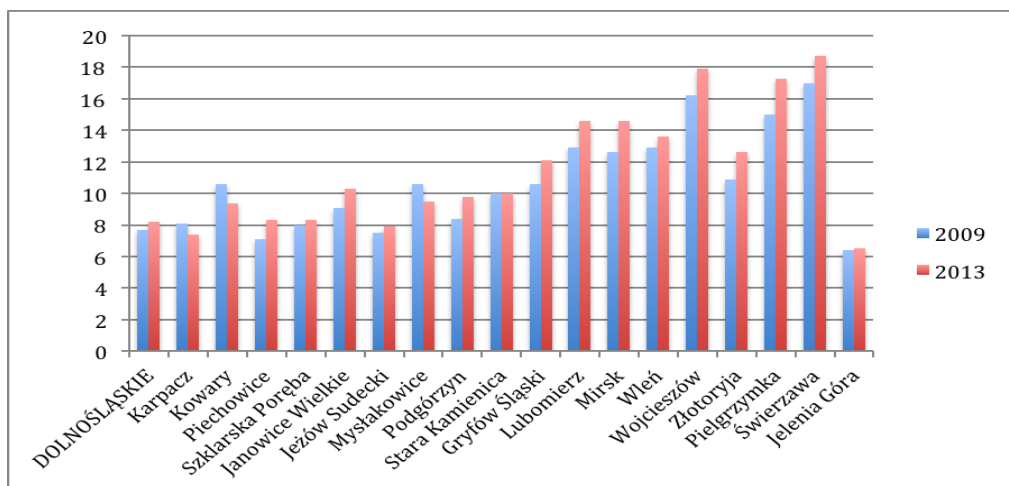
- podział pracowników według pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej (wielkość zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej – scharakteryzowano w części dotyczącej gospodarki AJ),
- wielkość i struktura bezrobocia.

Bezrobocie nie tylko samo w sobie jest problemem społecznym, ale leży także u podstaw wielu innych problemów społecznych. I tak np. szczególnie długotrwałe bezrobocie związane jest z obniżeniem standardu materialnego życia nie tylko samego bezrobotnego, ale i całej jego rodziny. Stąd bardzo często obszary długotrwałego bezrobocia pokrywają się w danym społeczeństwie z obszarami ubóstwa. To z kolei może powodować rozprzestrzenianie się rozmaitych patologii społecznych, rozpad rodziny, obniżenie zdrowotności społeczeństwa. Nawet krótkotrwały okres bezrobocia nie pozostaje bez wpływu na kondycję psychiczną osób dotkniętych tym problemem.

Na rozmiar zjawiska bezrobocia wpływają przede wszystkim czynniki społeczne i ekonomiczne. Bezrobocie zależy zatem od systemu gospodarczego i aktualnie prowadzonej polityki krajowego i lokalnego rynku pracy. Związane jest to zwykle z poziomem nowych inwestycji i trwałym zatrudnianiem pracowników w nowo powstałych zakładach pracy sektora publicznego lub prywatnego.

Wskaźnik bezrobocia mierzony udziałem liczby zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w AJ (11,6%) w 2013 r. był znacznie wyższy niż w województwie dolnośląskim (8,2%). Wartości wskaźnika bezrobocia dla poszczególnych gmin i miasta na prawach powiatu oraz województwa dolnośląskiego przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Wskaźnik bezrobocia w latach 2009-2013 w poszczególnych gminach AJ oraz WDLN

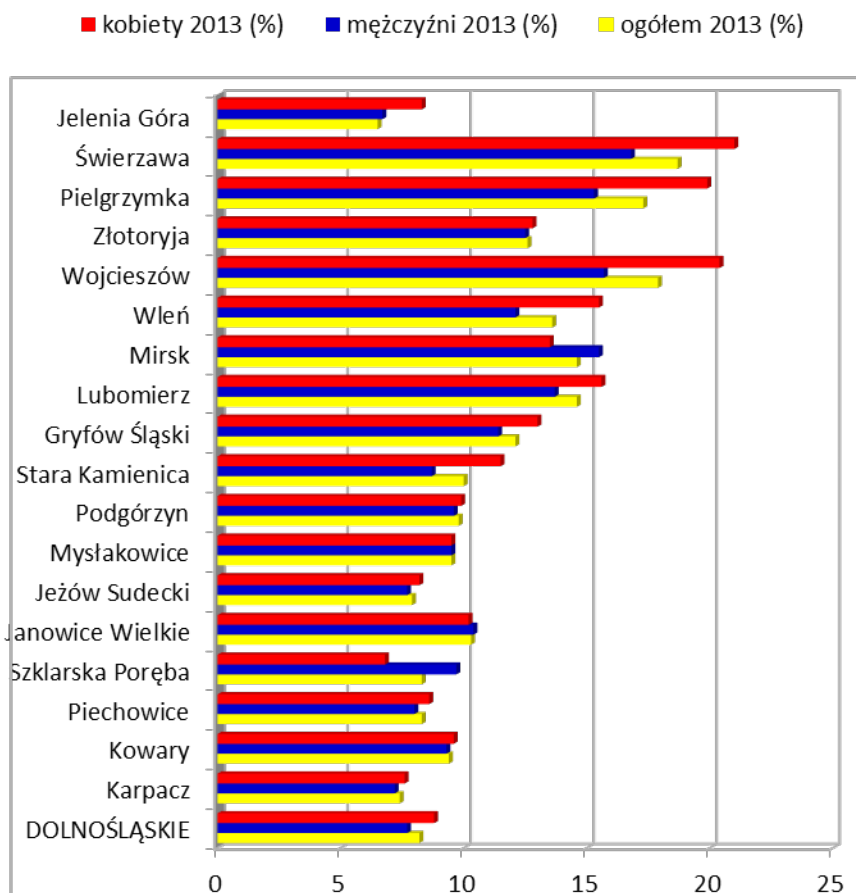
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W 2009 i 2013 roku wskaźnik bezrobocia w większości gmin AJ wykazywał tendencję wzrostową - 14 gmin, w tym również miasto na prawach powiatu Jelenia Góra. W czterech gminach nastąpił spadek wskaźnika bezrobocia, największy spadek odnotowano w gminie miejskiej – Kowary. W gminie miejskiej – Karpacz, gminie wiejskiej – Jeżów Sudecki oraz mieście na prawach powiatu – Jeleniej Górze wskaźnik bezrobocia był niższy niż wskaźnik bezrobocia dla województwa dolnośląskiego.

Analizując wskaźnik bezrobocia odnoszący się do struktury płci, obniżenie wskaźnika bezrobocia w przypadku mężczyzn nastąpiło w 7 gminach AJ. Natomiast w odniesieniu do kobiet spadek wskaźnika bezrobocia nastąpił w 2 gminach AJ.

Wyższy odsetek bezrobocia wśród kobiet niż mężczyzn na terenie AJ potwierdzają wskaźniki bezrobocia w poszczególnych gminach AJ w roku 2013

Wykres 4. Odsetek bezrobotnych kobiet i mężczyzn w stosunku do ogółu bezrobotnych w roku 2013 w poszczególnych gminach AJ

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Problem bezrobocia można również zobrazować poprzez zmiany zachodzące w liczbie osób bezrobotnych w AJ.

Tabela 9. Zmiany liczby osób bezrobotnych w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba osób bezrobotnych w AJ	12 701	13 098	103,13	397
Liczba osób bezrobotnych w WDL (os.)	146 260	153 558	104,99	7 298
Udział AJ/WDL (%)	8,68	8,53	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

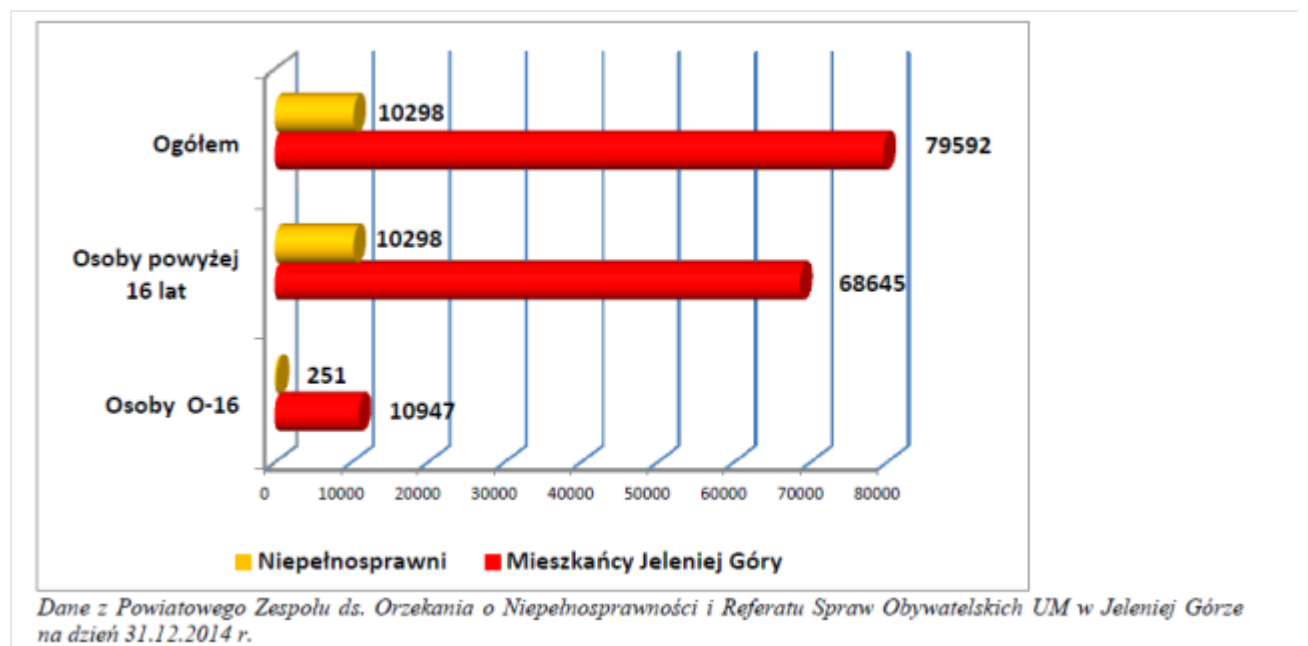
Liczba osób bezrobotnych w AJ w 2013 r. w relacji do 2009 r. wzrosła o 3,13%, a w województwie dolnośląskim o 4,99%.

Za istotny problem obszaru AJ uznaje się bardzo wysoki wskaźnik osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia. Na koniec grudnia 2013 roku osoby po 50 roku życia stanowiły 37,2% ogółu

bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Jeleniej Górze. Najwyższy odsetek bezrobotnych powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych utrzymuje się w Jeleniej Górze. Odsetek tych osób zwiększył się z 38,5% w grudniu 2012 r. do 39,7% w końcu grudnia 2013 r. Dla porównania: liczba bezrobotnych powyżej 50 roku życia w kraju osiągnęła poziom na koniec grudnia 2013 r. – 24,3%. Wynika stąd konieczność realizacji projektów w zakresie ułatwień w godzeniu życia zawodowego i prywatnego oraz dostosowania systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, gdzie rekomendowane jest poszerzenie oferty edukacyjnej AJ o projekty edukacji osób w wieku 50+, zwłaszcza z uwzględnieniem rozwoju kompetencji cyfrowych, dopasowane do potrzeb tej grupy wiekowej, zarówno w formie kształcenia ustawicznego jak i dedykowanych szkoleń.

Kolejną grupą zagrożoną wykluczeniem społecznym są niepełnosprawni. Skalę problemu obrazować może sytuacja w mieście na prawach powiatu – Jelenia Góra.

Wykres 5: Zestawienie liczby osób niepełnosprawnych w Jeleniej Górze do liczby mieszkańców ogółem i liczby mieszkańców pow. 16 roku życia

Na dzień 31 grudnia 2014 r. ilość mieszkańców powyżej 16 roku życia wynosiła 68 645 osoby, a liczba niepełnosprawnych 10 298, co stanowi 15% tej grupy mieszkańców Jeleniej Góry. Tak duża liczba osób niepełnosprawnych powoduje konieczność podjęcia kompleksowych działań, mających na celu zapewnienie warunków do pełnego i w miarę możliwości samodzielnego funkcjonowania we wszystkich sferach życia, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym.

Wzrastające wartości dotyczące bezrobocia powodują narastający problem degradacji (w wymiarze gospodarczym i społecznym) oraz sprzyjają tworzeniu się obszarów ubóstwa i wykluczenia społecznego. Powstawanie obszarów biedy i ubóstwa może wpływać na pogorszenie

konkurencyjności AJ oraz dodatkowo nasilić problemy demograficzne. Działania podejmowane w celu przeciwdziałania występowaniu wyżej opisanych zjawisk są elementarnymi składnikami **ochrony społecznej**. Polega ona na oferowaniu mechanizmów pozwalających osobom ubogim uniknąć poważnych trudności w obliczu zagrożeń, oferowaniu środków wspierających osoby ubogie w staraniach o wyjście z ubóstwa oraz poprawę dostępu grup zmarginalizowanych do ubezpieczeń społecznych oraz pomocy społecznej.

Postępując się danymi dotyczącymi zmiany liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku (tabela 10 i wykres 6) można zauważyć, że liczba osób korzystających z pomocy społecznej w AJ zmniejszyła się w 2013 roku (w 13 gminach) o 3,13 % w relacji do 2009 r., w województwie dolnośląskim również odnotowano spadek wartości - 13,79 %.

Tabela 10. Zmiany liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społ. w AJ	16 141	15 636	96,87	- 505
Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społ. w WDL (os.)	214 009	184 509	86,21	- 29 500
Udział AJ/WDL (%)	6,60	8,47	x	x

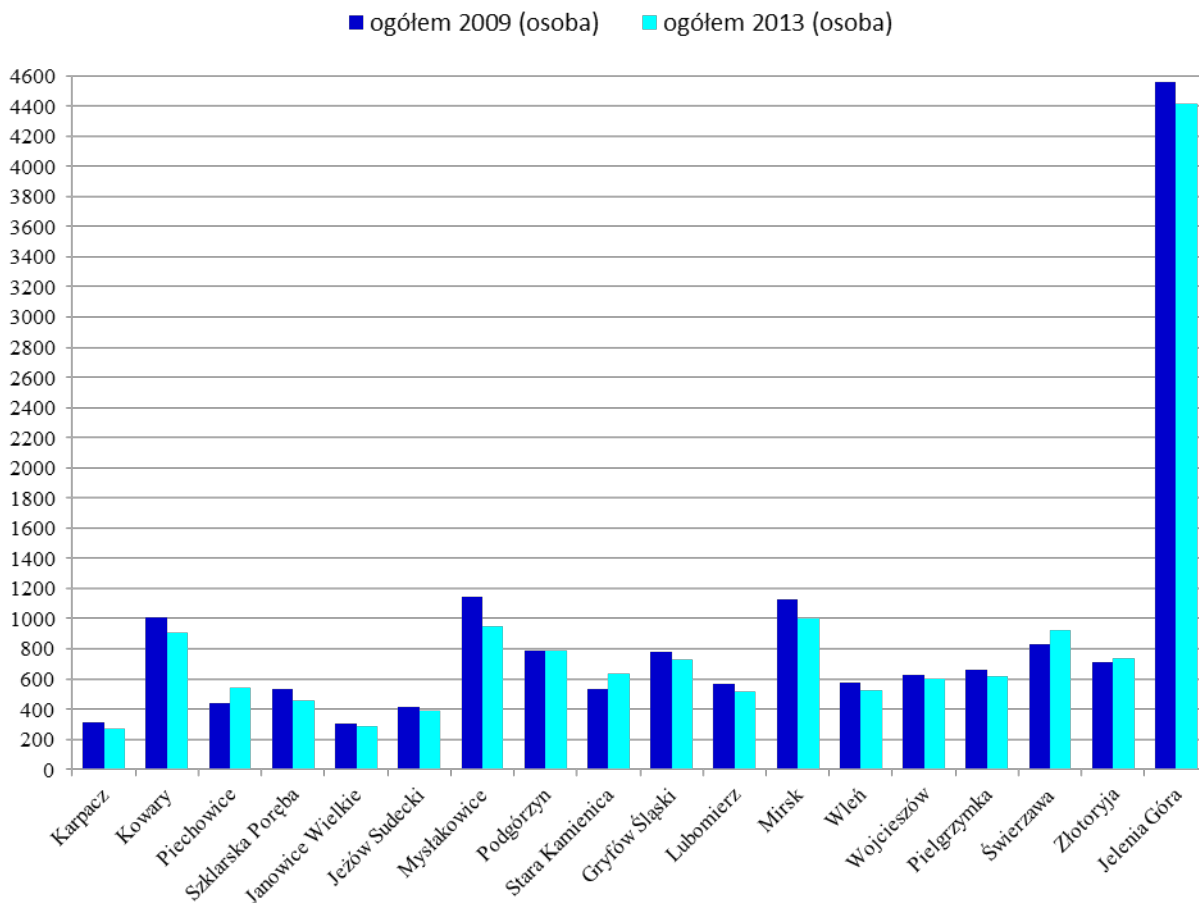
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W relacji do 2009 r. największy spadek osób korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. zanotowała gmina wiejska Mysłakowice (-189 os.), następnie miasto na prawach powiatu Jelenia Góra (-141 os.) oraz gmina miejsko-wiejska Mirsk (-130 os.). Przyczyn takiego stanu może być wiele. Jednym z nich niewątpliwie jest niewielki wzrost wartości dochodu, który jest podstawowym kryterium otrzymywania świadczeń z pomocy społecznej.

Zestawienie liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2009 i 2013 przedstawiono na wykresie nr 6.

Wykres 6. Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku w poszczególnych gminach AJ oraz w województwie dolnośląskim w latach 2009 i 2013

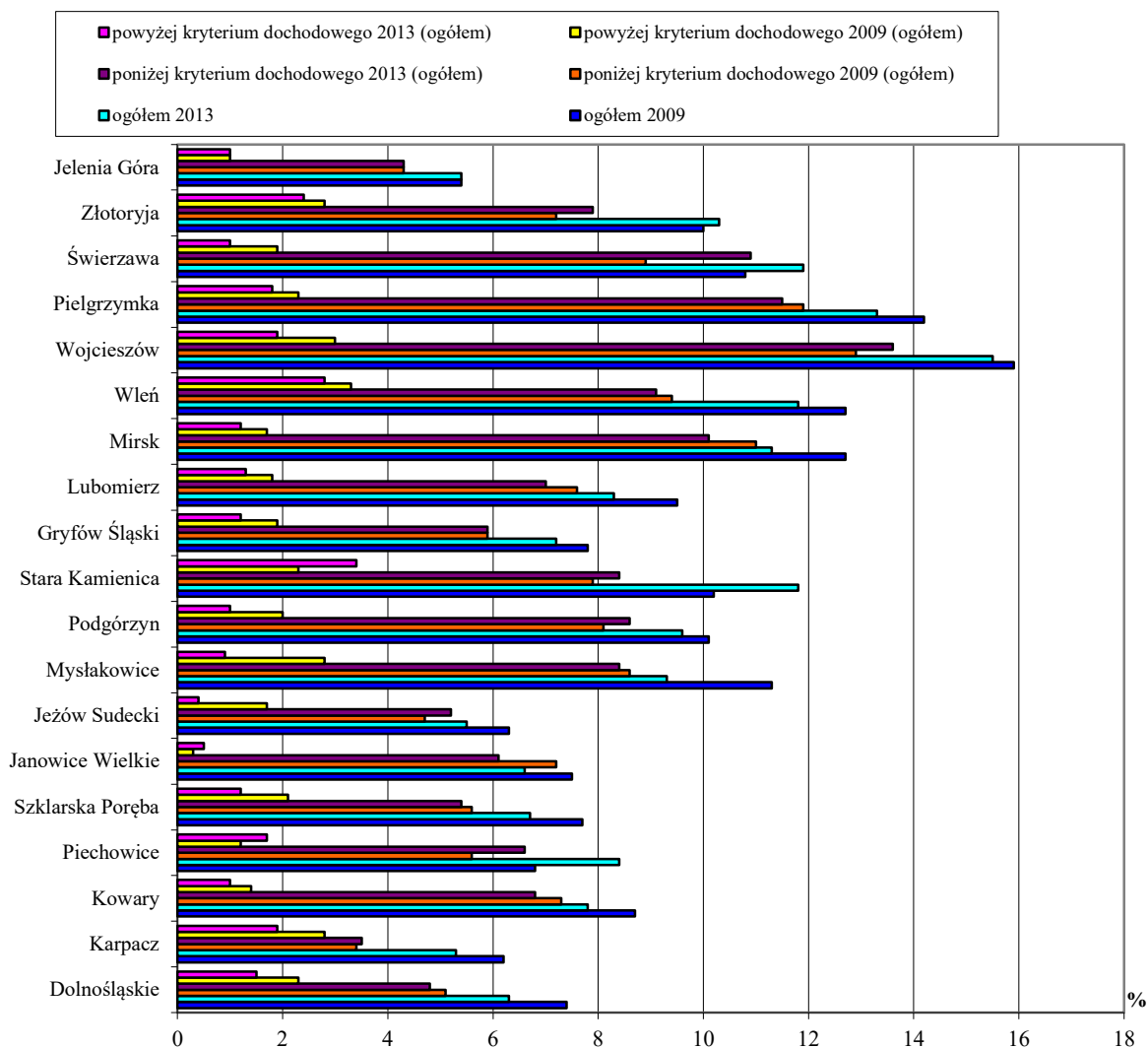

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Wykres 6 obrazuje zmiany w liczbie osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku w poszczególnych gminach AJ w latach 2009 i 2013. W większości jednostek AJ liczba osób korzystających z tego typu pomocy zmniejszyła się nieznacznie (13 gmin), w 4 gminach zwiększyła się, w jednej (Podgórzyn) pozostała na niezmiennym poziomie.

Wskaźnik korzystania z pomocy społecznej, obliczany jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem, jest kolejnym miernikiem wskazującym tendencje występujące w zakresie problemów związanych z ubóstwem i wykluczeniem społecznym w AJ i województwie dolnośląskim (wykres 7)

Wykres 7. Wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej w poszczególnych gminach AJ oraz w WDLN w latach 2009 i 2013

1 - Zbiorowość poniżej kryterium dochodowego oznacza, że dochód na osobę w rodzinie/osobę samotnie gospodarującą nie był wyższy, niż ustalone w ustawie kryterium do uzyskania świadczenia pieniężnego. To kryterium w latach 2008 - 2011 i do 30 września 2012 r. wynosiło dla osoby w rodzinie 351 zł, a dla osoby samotnie gospodarującej 477 zł. Od 1 października 2012 r. to kryterium wynosi odpowiednio: 456 zł i 542 zł.

2 - Wyższe kryterium dochodowe obowiązuje w przypadku świadczeń realizowanych nieodpłatnie w ramach Programu Rządowego "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania" oraz w ustalanych przez gminy zasadach odpłatności za usługi opiekuńcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W 2013 roku wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej dla AJ był wyższy niż średnia w województwie. 11 gmin w regionie AJ odnotowało spadek wartości wskaźnika osób korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. w stosunku do 2009 r. – największy spadek wskaźnika odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Mirsk. Gminą, która charakteryzuje się największym wskaźnikiem osób korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. jest Wojcieszów (15,5%), najmniejszy wskaźnik

zanotowano w gminie miejskiej Karpacz (5,3%) – wielkość ta jest niższa od wskaźnika występującego w województwie oraz miasta na prawach powiatu – Jeleniej Góry.

Powyższe analizy wskazują niewątpliwie, że zjawisko bezrobocia oraz ubóstwa jest jednym z ważniejszych problemów społecznych AJ wymagających interwencji w formie zintegrowanej.

Problemy
1.Wzrastający wskaźnik bezrobocia 2.Duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej 3.Degradacja (w wymiarze gospodarczym i społecznym) oraz sprzyjająca tworzeniu się ubóstwa i wykluczenia społecznego - trudna sytuacja osób niepełnosprawnych, kobiet, mieszkańców o niskim stopniu wykształcenia 4.Niedostosowanie kompetencji kandydatów na pracowników do potrzeb pracodawców i zmieniających się wymogów rynku pracy,
Kluczowe wnioski i obserwacje
Obserwowane na terenie AJ niedostosowanie kompetencji mieszkańców do zmieniających się potrzeb rynku pracy skutkuje niskim popytem wewnętrznym na zasoby pracy, co z kolei bezpośrednio wpływa na niekorzystną sytuację dochodową mieszkańców (niższy od średniej krajowej poziom wynagrodzeń brutto). Potencjał kapitału ludzkiego AJ stanowią osoby zdolne do zdobywania kolejnych kompetencji, zgodnych ze specyfiką regionu. Kształcenie ustawiczne staje się wymogiem cywilizacyjnym i zarazem wielkim wyzwaniem. Dla jednostki jest szansą na dobre funkcjonowanie we współczesnych realiach, a także czynnikiem warunkującym utrzymanie się na coraz bardziej wymagającym rynku pracy. Konieczne są zatem zmiany postaw społecznych w kierunku akceptacji potrzeby uczenia się przez całe życie oraz stałe motywowanie mieszkańców do wychodzenia z obszaru wykluczenia społecznego – biedy i ubóstwa.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie ułatwień w dostępie do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych, godzeniu życia zawodowego i prywatnego, aktywnej integracji, dostosowaniu systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz inwestycje w infrastrukturę społeczną

c. Edukacja i kultura

Dostęp do edukacji, poziom wykształcenia oraz kwalifikacje zawodowe ludności stanowią najważniejsze czynniki mające wpływ na poziom życia.

Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 45, poz.235) przewiduje, że opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. W AJ w 2013 r. funkcjonowało 9 placówek opieki nad dziećmi do lat 3, dysponujących łącznie 290 miejscami, w których w ciągu roku przebywało 445 dzieci (zob. tabela 11 i 12). Placówki te rozmieszczone są na obszarze 4 gmin miejskich (Kowary, Piechowice, Szklarska Poręba, Złotoryja) 1 gminy miejsko-wiejskiej (Gryfów Śląski) oraz miasta na prawach powiatu - Jelenia Góra. Tymczasem liczba dzieci w AJ w wieku 0-3 lat wynosiła w 2013 r.

5 029. Z przedstawionych danych wynika, że ilość oferowanych miejsc w tych placówkach jest mniejsza niż liczba dzieci, które mogłyby z nich korzystać. Opieką żłobkową zostało objęte tylko 5,41%

dzieci w wieku 0-3 lat (odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach to stosunek liczby wszystkich dzieci objętych opieką w żłobkach, do liczby dzieci w grupie wieku do lat 3). Dynamikę zmian liczby placówek opieki nad dziećmi do lat 3, liczby miejsc oraz odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach przedstawiono w tabelach 11 i 12 oraz na wykresie 8.

Tabela 11. Liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3 w AJ i WDLN w latach 2012 i 2013

Kategoria	2012	2013	2012=100	Przyrost absolutny
Liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3 w AJ	6	9	150,00	3
Liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3 w WDLN (os.)	118	177	150,00	59
Udział AJ/WDLN (%)	5,08	5,08	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

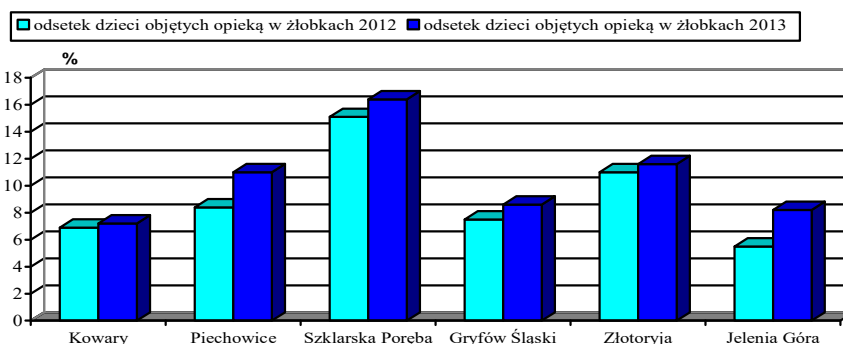
Tabela 12. Liczba miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w AJ i WDLN w latach 2012 i 2013

Kategoria	2012	2013	2012=100	Przyrost absolutny
Liczba miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w AJ	241	290	120,33	49
Liczba miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w WDLN (os.)	5 844	7 119	121,82	1 275
Udział AJ/WDLN (%)	4,12	4,07	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach zlokalizowanych na obszarze AJ przedstawiono w diagramie poniżej:

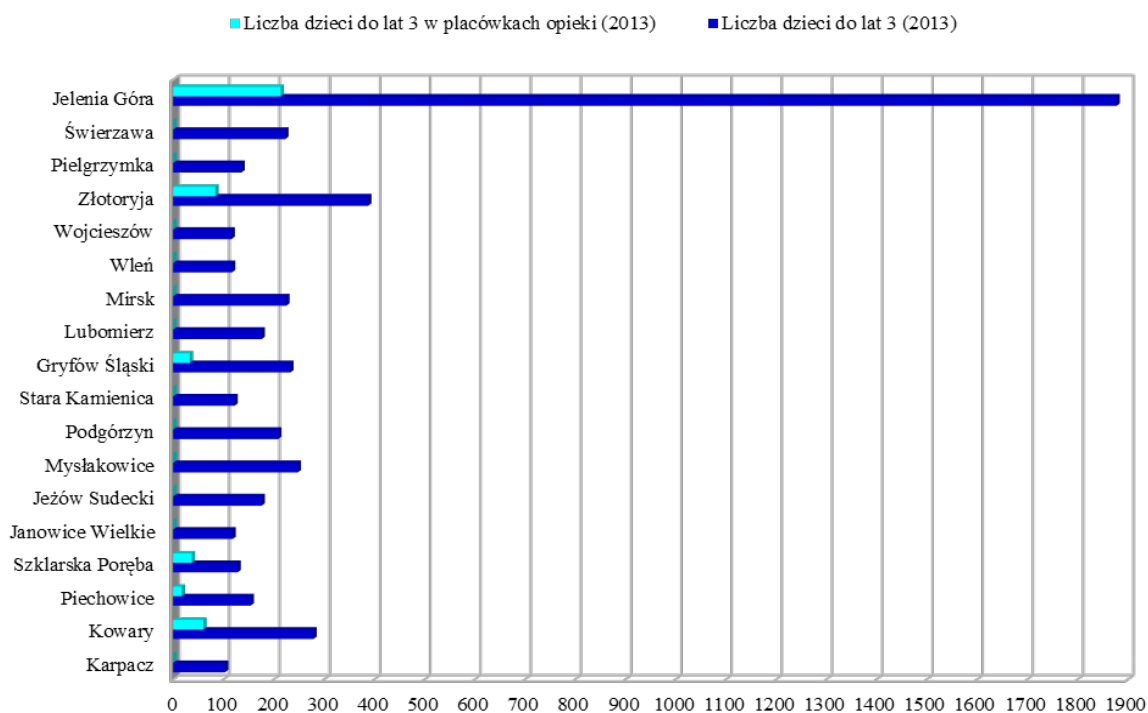
Wykres 8. Odsetek dzieci objętych opieką w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w AJ w latach 2012 i 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Dysproporcje między liczbą dzieci do lat 3 przebywających w ciągu roku w placówkach opieki łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi w stosunku do wszystkich dzieci do lat 3 ilustruje poniższy wykres.

Wykres 9. Liczba dzieci objętych opieką w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w AJ w stosunku do liczby dzieci w ogóle w 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Przedstawione zbiory danych świadczą o niedostatecznej ilości miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w stosunku do liczby dzieci, które mogłyby z nich korzystać, zwłaszcza w gminach miejsko-wiejskich (gdzie zanotowano tylko jedną tego typu placówkę) i w gminach wiejskich (gdzie nie zanotowano żadnej placówki oferującej usługi w tym zakresie).

Brak wystarczającej liczby miejsc w placówkach opieki jest jednym z powodów niepodjęcia zatrudnienia przez kobiety. Na zmniejszoną aktywność zawodową kobiet wychowujących dzieci, utrudniającą powrót na rynek pracy mogą wskazywać dane na temat poziomu bezrobocia wśród osób pozostających bez pracy ponad 24 miesiące. W powiecie jeleniogórskim rejestrowano wyższy poziom bezrobocia długotrwałego wśród kobiet niż wśród mężczyzn: w roku 2009 - 165 kobiet i 125 mężczyzn, w roku 2013 - 425 kobiet i 388 mężczyzn. Wyższy poziom bezrobocia wśród kobiet niż mężczyzn na terenie AJ potwierdzają wskaźniki bezrobocia w poszczególnych gminach AJ w roku 2013 (zob. wykres 4).

Przyczyny niepodjęcia zatrudnienia przez kobiety mogą być także związane z ogólną sytuacją na rynku pracy, ale istotnym czynnikiem pozostaje brak wystarczającej liczby miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 lub wysoki udział w budżecie domowym kosztów korzystania z placówek tego typu. Aktywizacja zawodowa osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 poprzez tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 przeciwdziała negatywnym skutkom bezrobocia i wykluczenia społecznego.

Przeprowadzona analiza wskazuje jednocześnie, że obszarem wsparcia w analizowanym obszarze powinny być objęte w pierwszej kolejności gminy miejsko-wiejskie oraz gminy wiejskie. Jednocześnie trzeba zaakcentować fakt, iż Jelenia Góra jako najważniejsze centrum generujące miejsca pracy również wymaga interwencji w zakresie upowszechnienia opieki nad dziećmi do lat trzech, aby wspomóc osoby dojeżdżające do pracy i pozostawiające dzieci do lat 3 w placówkach opieki na terenie Jeleniej Góry.

Wczesny etap edukacji oparty jest na szeroko rozumianym systemie edukacji przedszkolnej, o tyle istotnym, że zwiększającym szanse rodziców dzieci przedszkolnych na podjęcie pracy zarówno w skali kraju, województwa jak i na obszarze AJ.

W AJ w 2013 r. funkcjonowało 45 przedszkoli, dysponujących łącznie 4 973 miejscami. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypadało w AJ 1,76 dzieci w wieku 3-5 lat (w roku 2009 na jedno miejsce przypadało 1,53 dzieci). Z przedstawionych danych wynika, że ilość oferowanych miejsc w przedszkolach jest mniejsza niż liczba dzieci, które powinny z nich korzystać. Dynamikę zmian liczby przedszkoli, liczby miejsc przedszkolnych oraz odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym przedstawiono w tabelach 13-15.

Tabela 13. Liczba przedszkoli w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba przedszkoli w AJ	38	45	118,42	7
Liczba przedszkoli w WDLN (os.)	518	653	126,06	135
Udział AJ/WDLN (%)	7,34	6,89	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

1/3 ogólnej liczby przedszkoli na obszarze AJ to przedszkola niepubliczne. Spośród 15 przedszkoli niepublicznych aż 11 zlokalizowanych jest na terenie miasta Jelenia Góra (pozostałe w Złotorzy – 2, Karpaczu i Kowarach). Najwięcej placówek ogółem mieści się w Jeleniej Górze (19) i Złotorzy (5). Jeżów Sudecki jako jedyny na obszarze AJ nie posiada przedszkola.

Tabela 14. Liczba miejsc przedszkolnych w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba miejsc przedszkolnych w AJ	4 010	4 973	124,01	963
Liczba miejsc przedszkolnych w WDLN (os.)	56 444	72 480	128,41	16 036
Udział AJ/WDLN (%)	7,10	6,86	x	x

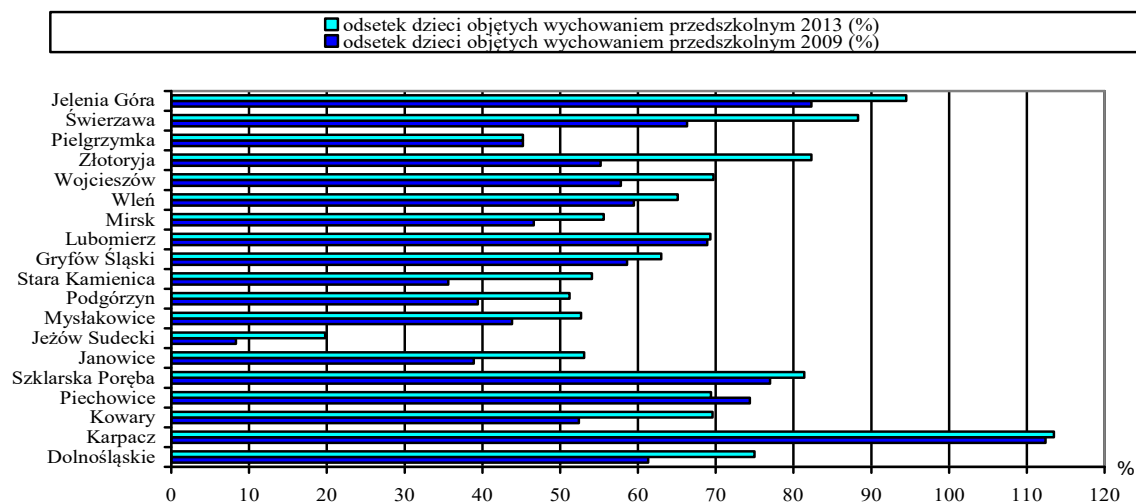
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 15. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat w AJ i województwie dolnośląskim w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat w AJ	63,28	74,85	118,28
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat w WDLN (os.)	61,32	74,98	122,27

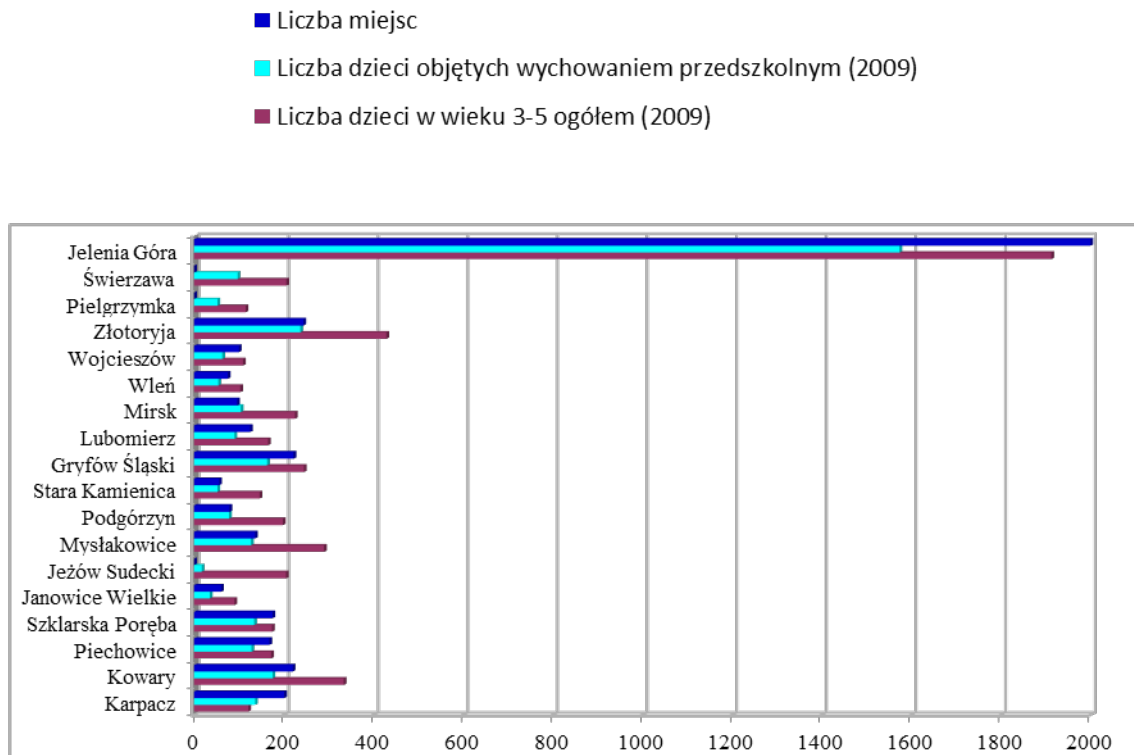
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Wykres 10. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat w poszczególnych gminach AJ w latach 2009 i 2013

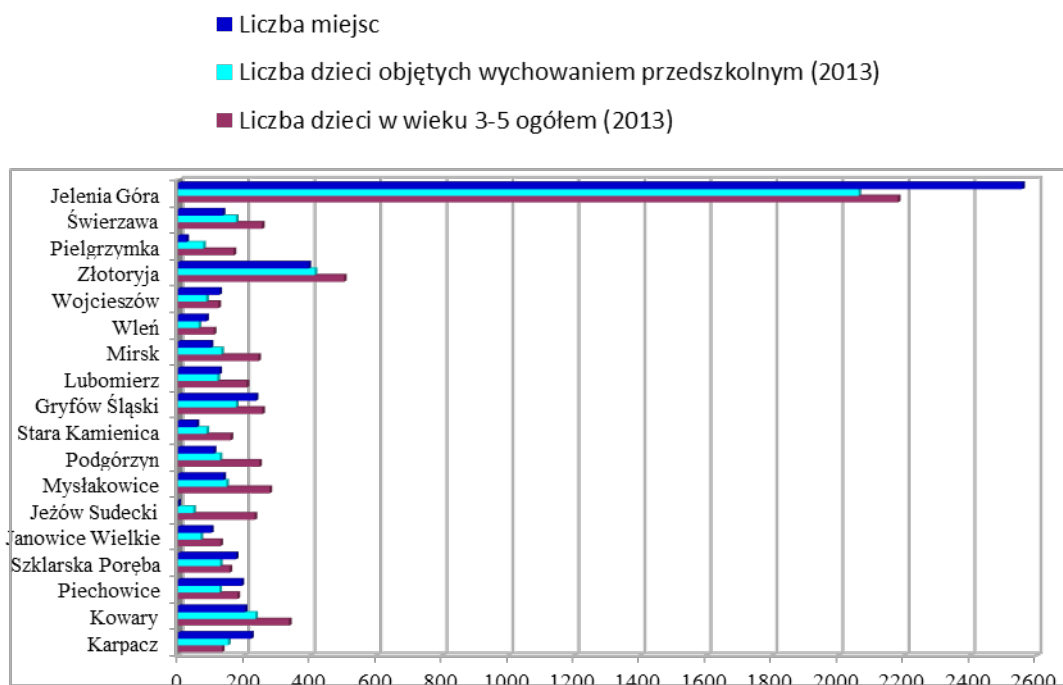
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Wykres 11 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w stosunku do liczby miejsc i liczby dzieci w wieku 3-5 ogółem w roku 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 12: Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w stosunku do liczby miejsc i liczby dzieci w wieku 3-5 ogółem w roku 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych wskaźników najniższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w stosunku do ogólnej liczby dzieci występuje na terenie gmin wiejskich (Jeżów Sudecki – 19,83%, Pielgrzymka - 45,24%, Podgórzyn – 51,22 %, Janowice Wielkie – 53,13%). Największy odsetek odnotowuje się na terenie gmin miejskich: Szklarska Poręba – 81,41 %, Złotoryja – 82,30 %, Karpacz - 113,53 % oraz miasta na prawach powiatu - Jelenia Góra – 94,54 %. Na terenie AJ występuje duże zróżnicowanie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego pomiędzy gminami wiejskimi i miejskimi.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że obszarem wsparcia w analizowanym obszarze powinny być objęte w pierwszej kolejności gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie. Uwzględnić również należy potrzeby osób dojeżdżających do pracy w Jeleniej Górze z pozostałych gmin AJ, dla których możliwość umieszczenia dziecka w przedszkolu zlokalizowanym w pobliżu miejsca pracy stanowi znaczne udogodnienie logistyczne, stąd uzasadniona będzie interwencja poprzez budowę placówki edukacji przedszkolnej na terenie Jeleniej Góry.

Zdiagnozowanym problemem na terenie AJ jest również brak przedszkoli specjalnych. Jedyna tego rodzaju placówka z oddziałami integracyjnymi powstała w 2014 r. w Jeleniej Górze nie zaspokaja potrzeb mieszkańców AJ. Stąd konieczność rozszerzenia oferty edukacyjnej o działania wspomagające rozwój dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Kolejnym etapem edukacji jest kształcenie na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym i zawodowym. Kształtowanie się liczby szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i zawodowych w latach 2009 i 2013 przedstawiono w tabelach 16-19.

Tabela 16. Liczba szkół podstawowych w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół podstawowych w AJ	62	59	95,16	-3
Liczba szkół podstawowych w WDLN	822	787	95,74	-35
Udział AJ/WDLN (%)	7,54	7,50	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 17. Liczba szkół gimnazjalnych w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół gimnazjalnych w AJ	39	38	97,44	-1
Liczba szkół gimnazjalnych w WDLN	492	508	103,25	16
Udział AJ/WDLN (%)	7,93	7,48	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 18. Liczba szkół ponadgimnazjalnych (liceów ogólnokształcących) w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół ponadgimnazjalnych w AJ	14	12	85,71	- 2
Liczba szkół ponadgimnazjalnych w WDLN	153	141	92,16	- 12
Udział AJ/WDLN (%)	9,15	8,51	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Tabela 19 Liczba szkół zawodowych i przysposabiających do pracy zawodowej (w tym specjalne) w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

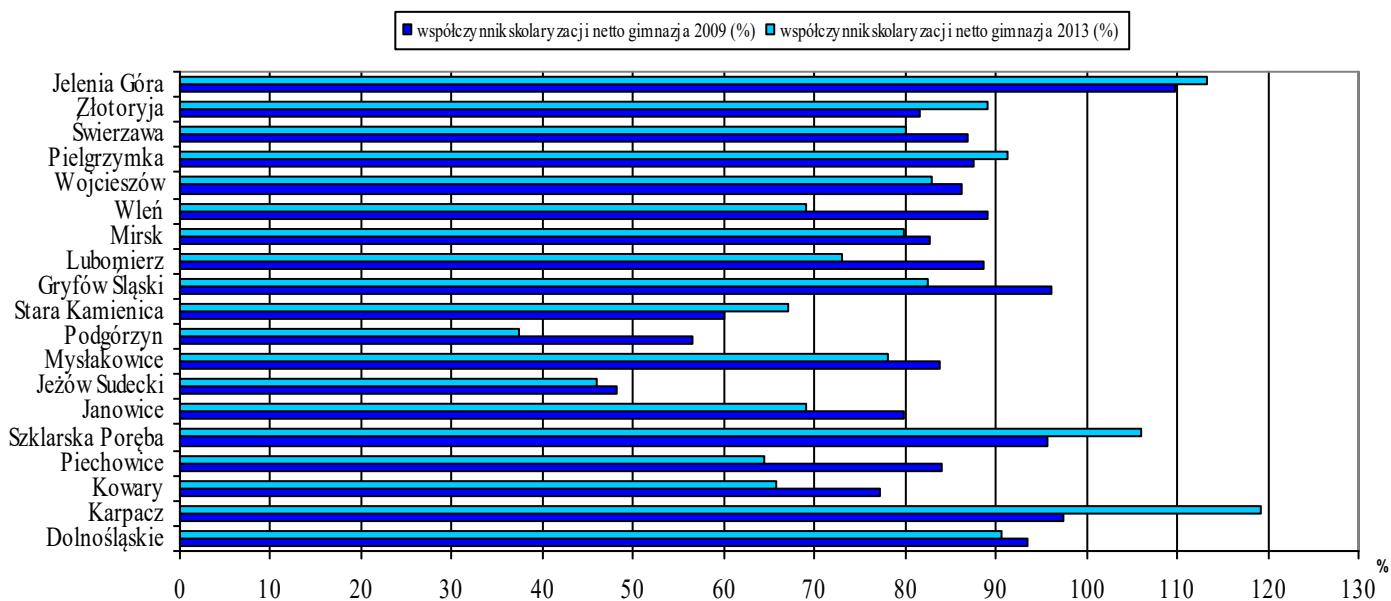
Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół zawodowych dla młodzieży w AJ	15	16	106,67	1
Liczba szkół zawodowych dla młodzieży w WDLN	179	191	106,70	12
Udział AJ/WDLN (%)	8,38	8,38	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W latach 2009-2013 w AJ zmniejszeniu uległa liczba wszystkich rodzajów szkół (za wyjątkiem szkół zawodowych), co było spowodowane przede wszystkim stale zmniejszającą się liczbą uczniów. Jakość edukacji można m.in. opisać przy wykorzystaniu wskaźnika skolaryzacji netto⁵ na poziomie gimnazjum i szkół podstawowych (wykres 13, wykres 14)

⁵ Współczynnik skolaryzacji netto - jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

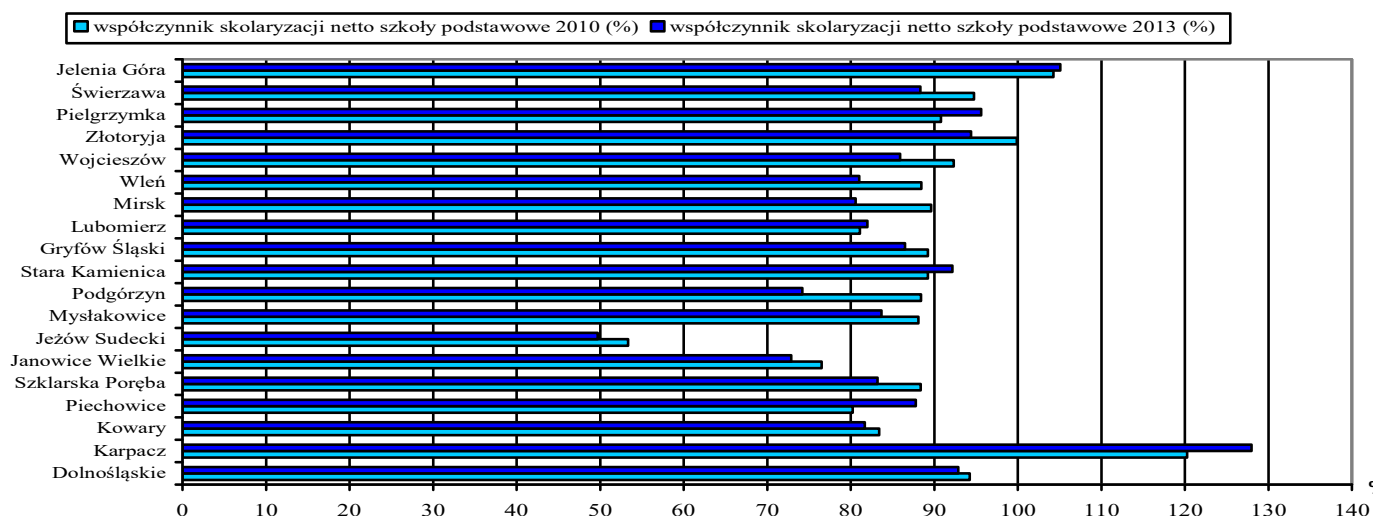
Wykres 13. Wskaźnik skolaryzacji netto w poszczególnych gminach AJ i WDLN w latach 2010 i 2013 na poziomie gimnazjum

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Współczynnik skolaryzacji netto w gminach AJ, w przypadku czterech gmin przekracza średni wskaźnik dla województwa. Największy stopień skolaryzacji wystąpił w 2013 r. w gminie miejskiej Karpacz (119,27%). W przypadku pięciu gmin AJ wskaźnik skolaryzacji wzrósł w 2013 r. w relacji do 2009 r. Największy wzrost odnotowała gmina miejska Karpacz, największy spadek wystąpił natomiast w gminie miejsko-wiejskiej Wleń.

Wykres 14. Wskaźnik skolaryzacji netto w poszczególnych gminach AJ i WDLN w latach 2010 i 2013 na poziomie szkoły podstawowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Współczynnik skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych w gminach AJ w przypadku czterech gmin przekracza średni wskaźnik dla województwa. Największy stopień skolaryzacji wystąpił w 2013 r. w gminie miejskiej Karpacz (127,98%). W przypadku pięciu gmin AJ wskaźnik skolaryzacji wzrósł w 2013 r. w relacji do 2010 r. Największy wzrost odnotowała gmina miejska Karpacz, największy spadek wystąpił natomiast w gminie wiejskiej Podgórzyn.

Na poziomie szkoły średniej, jednym ze wskaźników określającym jakość kształcenia jest zdawalność egzaminów maturalnych. Według danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu łącznie w gminach AJ do egzaminu maturalnego przystąpiło w 2013 r. 1476 osób, a świadectwa uzyskało 1292 osoby; zdawalność wyniosła więc 87,5%. Na poziomie województwa dolnośląskiego wskaźnik ten był niższy – 81 %. Na poziomie szkolnictwa zawodowego badany jest wskaźnik zdawalności egzaminów zawodowych. Do egzaminu zawodowego w gminach AJ przystąpiło w 2013 r. 974 uczniów. Zdawalność wyniosła 65,6%. Jest to wskaźnik wyższy niż w roku 2009, kiedy do egzaminu przystąpiło 1188 osób a zdawalność wyniosła 65,3%. W kontekście działań objętych interwencją ZIT AJ istotny jest wskaźnik odpływu uczniów ze szkół zawodowych. Coraz mniejsza liczba uczniów korzystających z tej formy kształcenia spowodowana jest – z jednej strony - niżem demograficznym, z drugiej – coraz mniejszym zainteresowaniem gimnazjalistów kształceniem zawodowym wynikającym z niskiej atrakcyjności oferty szkoleniowej i niedopasowania warunków kształcenia do rzeczywistego środowiska pracy i potrzeb rynku pracy. To z kolei buduje potrzebę inwestycji w edukację zawodową.

Poprawa dostępności i wspierania uczenia się przez całe życie jest jednym z ważniejszych czynników rozwoju współczesnej gospodarki. Dlatego też, istotnym jest możliwość podnoszenia kwalifikacji w szkołach policealnych dla dorosłych (tabela 20).

Tabela 20 Liczba szkół policealnych dla dorosłych w AJ i WDLN w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba szkół policealnych dla dorosłych w AJ	24	11	45,83	- 13
Liczba szkół policealnych dla dorosłych w WDLN	259	156	60,23	- 103
Udział AJ/WDLN (%)	9,27	7,05	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Pomimo istotności podnoszenia kwalifikacji przez całe życie, liczba szkół policealnych dla dorosłych w 2013 r. w relacji do 2009 r. zmniejszyła się o 13 szkół (o 54,17%).

Szkolnictwo wyższe w AJ reprezentowane jest przez:

- Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z siedzibą w Jeleniej Górze. Uczelnia kształci studentów na kierunkach: Ekonomia, Zarządzanie i Turystyka.
- Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze. Uczelnia kształci studentów na dwóch wydziałach: Nauk Humanistycznych i Społecznych oraz Przyrodniczo-Technicznym.
- Politechnika Wrocławska, Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Jeleniej Górze, kształci studentów na pięciu wydziałach: Budownictwa, Mechanicznym, Elektroniki, Inżynierii Środowiska, Informatyki i Zarządzania.

Potencjał naukowo-badawczy gmin tworzących AJ jest dość niski, skoncentrowany przede wszystkim w Jeleniej Górze (3,40 % ogółu studentów województwa województwa w 2013 r.) Ponadto wskaźnik absolwentów szkół wyższych na 10 tys. ludności zmniejszył się o 8 osób w 2013 r. (20 absolwentów) w stosunku do 2009 r. (28 absolwentów).

Istotnym problemem obszaru AJ jest niedostosowanie poziomu i profilu wykształcenia do potrzeb rynku pracy. Już na poziomie szkoły podstawowej dzieci powinny mieć dostęp do nowoczesnych technologii, innowacyjnych metod nauczania wprowadzanych przez wyspecjalizowaną kadrę nauczycielską, co zwiększy ich potencjał oraz późniejsze szanse na rynku pracy.

W poszczególnych gminach AJ dostrzega się nierównomierny rozkład możliwości korzystania przez uczniów z komputerów z dostępem do Internetu. Korzystnie na tym polu wygląda sytuacja w gminach wiejskich z małymi szkołami jak gminy Podgórzyn, Jeżów Sudecki, Mysłakowice i Pielgrzymka, a wśród miast w gminie Lubomierz, w których przypada ok. 5 uczniów na jedno stanowisko. Jednak w pozostałych gminach wskaźnik ten jest znacznie mniej korzystny, gdyż zwykle od 6 do 14 uczniów przypada na 1 komputer z dostępem do Internetu (a nawet do 20 w gminie Piechowice). Stąd konieczność inwestycji w edukację w celu poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych.

Jak wynika z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Jeleniej Górze na koniec grudnia 2013 r. – 520 bezrobotnych mieszkańców powiatu jeleniogórskiego nie posiadało zawodu, w tym 258 kobiet. W stosunku do roku 2012 zwiększyła się liczba bezrobotnych nieposiadających zawodu o 7,7%. Zarejestrowani bez zawodu to najczęściej osoby z wykształceniem podstawowym oraz średnim, które nie posiadały świadectwa (dyplomu) ukończenia kształcenia szkolnego i kursowego lub innego dokumentu uprawniającego do wykonywania zawodu. W liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Jeleniej Górze na koniec grudnia 2013 r. 30,6 % ogółu to osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby bez wykształcenia średniego stanowiły aż 63,0 % ogółu

zarejestrowanych bezrobotnych. Podobne tendencje występują na terenie pozostałych powiatów wchodzących w skład AJ. Świadczy to o potrzebie podjęcia działań w obszarze inwestycji w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową, mających na celu zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów kształcenia i szkolenia zawodowego, w szczególności poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego.

Na infrastrukturę kulturalną składają się kina, instytucje muzyczne (chóry, filharmonia), teatry, muzea, biblioteki oraz domy i centra kultury. W AJ w 2013r. funkcjonowały 3 kina (Złotoryja – miasto, Jelenia Góra – 2 kina). Ponadto na obszarze AJ funkcjonują instytucje kultury takie jak: teatry, muzea, domy kultury, biura wystaw artystycznych, galerie, centra edukacji ekologicznej.

We wszystkich miastach, gminach miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich działają bardzo prężnie Ośrodki Kultury, które między innymi są organizatorami wielu imprez cyklicznych oraz życia kulturalnego lokalnej społeczności.

Na terenie AJ działają aktywnie instytucje kultury. Instytucje te dążą do podnoszenia jakości świadczonych usług. W regionie występują obiekty kulturalne wymagające remontu, modernizacji czy rewitalizacji. Jednym z obiektów o znaczeniu regionalnym, wymagającym prac modernizacyjnych jest budynek Teatru im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze wzniesiony w stylu secesyjnym w latach 1903 – 1904. Teatr im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze jest największą instytucją kultury na terenie AJ i jedynym teatrem dramatycznym, wychodzącym z ofertą kulturalną do wszystkich jej mieszkańców. Poza bieżącą działalnością kulturalną w Teatrze odbywają się spektakle w ramach Jeleniogórskich Spotkań Teatralnych. Teatr stanowi także zaplecze organizacyjne Międzynarodowego Festiwalu Teatrów Ulicznych oraz Biegu Ludzi Teatru. Jest również miejscem licznych wydarzeń o charakterze muzycznym i rozrywkowym – koncertów, przeglądów kabaretowych. Podkreślić należy, iż widownia Teatru dysponująca ponad 450 miejscami jest największą salą widowiskową na terenie AJ.

Teatr napotyka na istotne ograniczenia w rozwoju swojej działalności. Jest zdekapitalizowany technicznie i nieprzystający do obecnie akceptowalnych standardów komfortu. Stan infrastruktury uniemożliwia wystawianie nowoczesnych przedstawień, rewii, operetek, przedstawień muzycznych, sztuk z udziałem widza, zwłaszcza młodzieży licznych szkół z terenu aglomeracji. Wyklucza organizację dużych festiwali.

Tymczasem liczba miejsc noclegowych w hotelach i pensjonatach AJ pokazuje jak potężny, niewykorzystany potencjał tkwi w teatrze jeleniogórskim. Do hoteli i pensjonatów AJ przybywają turyści i kuracjusze na wypoczynek, często bardzo bogaci, bardzo często zza granicy, gotowi wydać znaczne kwoty na godziwą kulturalną rozrywkę.

Nowoczesna scena z dobrym teatrem, to potężny generator efektu mnożnikowego w turystyce:

- generuje bezpośredni efekt ekonomiczny w postaci zwiększenia przychodów instytucji kultury, powiększenia zespołu, rozwoju pracowni i zaplecza technicznego, zwiększenia zatrudnienia i zarobków,

- tworzy pośredni efekt ekonomiczny, zwiększając obroty organizatorów ruchu turystycznego, restauracji, kawiarni, barów, hoteli, ulicznych sprzedawców, producentów pamiątek, taksówkarzy, wypożyczalni rowerów, stacji obsługi samochodów, sklepów etc.,

- wywołuje indukowany efekt ekonomiczny, zwiększając podatkowe dochody i wydatki sektora publicznego, w tym zbiorowego transportu publicznego; podnosi produktywność lokalnych wytwórców np. biżuterii, pamiątek, sprzętu turystycznego; napędza koniunkturę lokalnych producentów materiałów budowlanych i usług budowlano – montażowych; podnosi wartość nieruchomości i poprawia rentowność inwestowania w Aglomeracji.

Niewątpliwie dostosowanie Teatru do współczesnych standardów przyczyni się do przyciągnięcia do Jeleniej Góry turystów przebywających w pobliskich miejscowościach turystycznych, dla których Jelenia Góra stanowi naturalne centrum usług i ośrodek o najwyższej ofercie kulturalnej, której jedną z najważniejszych jest oferta Teatru. Niewątpliwie efekt mnożnikowy rozprzestrzeni się na cały subregion jeleniogórski, tym samym przyczyni się do rozwoju gospodarki w obrębie AJ. Przyczyni się zwiększonego ruchu turystycznego, do generowania zwiększonego zainteresowania ofertą pobytową na terenie subregionu, kulturalnej promocji regionu w kontekście miejsca o tradycjach odbywających się od ponad trzydziestu lat teatrów ulicznych.

Na terenie AJ występują nieużytkowane kościoły, którym władze samorządowe starają się nadać funkcje obiektów kultury. Przykładem jest dawny kościół ewangelicki w Wojcieszycach, któremu władze samorządowe w gminie Stara Kamienica planują nadać funkcję widowiskowo - sportową w celu stworzenia warunków do organizowania imprez sportowo-kulturalnych. Poza zmianą funkcji dla obiektów sakralnych władze samorządowe zmierzają również do nadania zespołowi pałacowo-parkowemu w Jeleniej Górze nowego zastosowania.

Cykliczne imprezy kulturalne są jednym z ważniejszych produktów „kulturowych” każdego regionu, w tym również AJ. Większość z nich ma charakter imprez lokalnych, jednakże niektóre z nich zdobyły uznanie ogólnopolskie i międzynarodowe. Wśród nich wymienić należy przede wszystkim Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych w Jeleniej Górze, Jarmark Staroci i Osobliwości w Jeleniej Górze, Ogólnopolski Festiwal Filmów Komediiowych w Lubomierzu czy Otwarte Międzynarodowe Mistrzostwa w Płukaniu Złota w Złotoryi.

AJ posiada dość dobrze rozwiniętą, kompleksową ofertę kulturalną. Charakteryzuje się ona, relatywnie zindywidualizowaną, nieintegrującą gminy AJ formą, jednakże jest na tyle bogata i interesująca, że możliwe jest stworzenie pakietów ofert kulturalnych AJ.

Obszar AJ jest miejscem o szczególnych uwarunkowaniach kulturowych. Znajduje się tutaj, niespotykana w innych regionach kraju, gęstość lokalizacji różnorodnych zabytków architektury: zamków, pałaców i dworów oraz kościołów.

Dostępny dla turystów zamkami są:

- Chojnik w Jeleniej Górze – Sobieszowie, dysponujący skromną infrastrukturą turystyczną;
- w Karpnikach z pełnym zapleczem noclegowym i gastronomicznym oraz bogatą ofertą kulturalną;
- Bolczów w Janowicach Wielkich, będący w stanie ruiny, wymagającej zabezpieczenia przed dalszą degradacją murów;
- Gryf koło Gryfowa Śląskiego, wymagający także prac zabezpieczających;
- we Wleniu, którego fragmentaryczne pozostałości również wymagają zabezpieczenia.

Bardzo liczną grupę zabytków stanowią pałace i dwory, które znajdują się niemal w każdej gminie. Znaczna część z nich jest dostępna dla turystów i miłośników ofert kulturalnych, rozrywkowych i rekreacyjnych. Najciekawsze cykliczne propozycje mają:

- Pałac w Wojanowie dla miłośników muzyki, spa, imprez rozrywkowych;
- Pałac w Pakoszowie - koncerty muzyczne, noclegi, gastronomia;
- Pałace w Stanisławowie - imprezy kulturalne i okolicznościowe z gastronomią i noclegami;
- Dwór Czarne, jako centrum kultury ekologicznej organizowało warsztaty edukacji ekologicznej.

Część pałaców i dworów spełnia funkcje użytkowe w ramach działalności w obszarze:

- szkolnictwa i oświaty, np. w pałacu Schaffgotschów ma siedzibę Zamiejskowy Wydział Politechniki Wrocławskiej, w Pałacu Królewskim w Mysłakowicach funkcjonują szkoły podstawowa i gimnazjum a w jednym z pałaców w Wojcieszowie mieści się szkoła specjalna;
- zdrowia i opieki społecznej, np. Dwór w Janowicach Wielkich;
- ochrony zagrożonego krajobrazu kulturowego, np. w Pałacu w Łomnicy odbywają się imprezy (seminaria, konferencje i spotkania) wspierające działania miejscowych i ponadregionalnych instytucji, które zajmują się ochroną unikatowego krajobrazu kulturowego Kotliny Jeleniogórskiej. W pałacu znajduje się stała wystawa „Dolina zamków i ogrodów - Kotlina Jeleniogórska - wspólne dziedzictwo”, organizowane są także wystawy czasowe;
- usług turystycznych: m.in. Pałac Paulinum w Jeleniej Górze, Pałace w Stanisławowie, Dom Wdowy w Łomnicy, Pałac w Pakoszowie, Pałac w Miłkowie, Pałac w Wojanowie.

Wiele obiektów pałacowych i dworskich nie jest dostępnych powszechnie, głównie z powodów technicznych, ponieważ wymagają remontu, odbudowy lub zabezpieczenia przed dalszym niszczeniem.

Połączenie cech zabytków architektury z wartościami przyrodniczymi krajobrazu terenów AJ stwarza niezwykle efekty doznań poznawczych. Dla celów kształtowania sieciowych produktów turystycznych połączone wartości architektury i przyrody zgrupowano pod nazwami: Dolina Pałaców i Ogrodów Kotliny Jeleniogórskiej oraz Kraina Wygasłych Wulkanów.

Ponadto na obszarze AJ zgromadzono liczne ruchome zabytki kultury, przemysłu, sportu, przyrody. Najwięcej z nich o zróżnicowanej tematyce znajduje się w Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze. Ciekawe ekspozycje prezentowane są w Muzeum Przyrodniczym w Cieplicach. W AJ zlokalizowane są również muzea tematyczne, takie jak:

- w Szklarskiej Porębie: Muzeum Mineralogiczne z bogatą kolekcją minerałów z różnych stron świata oraz Muzeum Carla i Gerharda Hauptmanów, w którym zgromadzono zabytki malarstwa;
- w Kowarach: Park Miniatur i Sztolnie po kopalni uranu;
- w Jagniątkowie: sale muzealne w Domu Hauptmana;
- w Karpaczu: oddział Muzeum Sportu i Muzeum Lalek;
- w Złotoryi: Muzeum Złota.

Występowanie na obszarze AJ opisanego bogactwa zabytków materialnych pociąga za sobą konieczność ponoszenia znacznych wydatków na utrzymanie ich w takim stanie technicznym, by zapobiec ich degradacji, wzmocnić potencjał kulturowy obszaru AJ i aby zapewniały wypełnianie funkcji usługowych w różnych dziedzinach. Część tych wydatków ponoszą samorządy terytorialne, część podmioty prywatne, które obiekty zabytkowe nabyły. Skala potrzeb finansowych często jednak przerasta możliwości właścicieli, co zagraża istnieniu tych obiektów.

Problemy
<ol style="list-style-type: none">
1. Niewystarczająca liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach w stosunku do liczby dzieci.
2. Zmniejszająca się liczba placówek kształcenia pozwalających na podnoszenie kwalifikacji przez całe życie.
3. Niski potencjał naukowo-badawczy AJ.
4. Niedostosowanie kompetencji kandydatów na pracowników do potrzeb pracodawców i zmieniających się wymogów rynku pracy.
5. Konieczność remontu, modernizacji lub rewitalizacji obiektów kulturalnych, zabytkowych.
Kluczowe wnioski i obserwacje
<p>Uwzględniając zmieniające się oczekiwania pracodawców co do kompetencji pracowników, szczególnego znaczenia nabiera kwestia dostosowania kierunków kształcenia (zawodów) do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy oraz jakości kształcenia rozpoczynającego się od najwcześniejszego etapu życia, tj. od żłobka lub/i przedszkola. Istotne jest objęcie opieką żłobkową i edukacją przedszkolną jak największy odsetek dzieci poprzez zapewnienie wysokiej jakości opieki i kształcenia.</p> <p>Społeczeństwo kraju, jak i AJ, coraz mocniej uświadamia sobie potrzebę kształcenia przez całe życie, dlatego też wymusza tworzenie placówek kształcenia policealnego, podyplomowego i w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku.</p> <p>Wraz z procesem rozwoju technologii informatycznych pojawiły się możliwości rozpowszechniania</p>

szeroko rozumianej „kultury”, dlatego też istotnym byłoby podjęcie działań zmierzających do przybliżenia jej społeczeństwu AJ (np. elektroniczny dostęp do zasobów bibliotecznych).

Na obszarze AJ występuje bardzo dużo zabytków sakralnych jak i świeckich świadomość konieczności dbania o dziedzictwo kulturalne powinno być kluczowe dla władz lokalnych, społeczności, organizacji pozarządowych itp.

Rozwiązanie

Realizacja projektów w zakresie inwestycji w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną, ponadgimnazjalną w tym zawodową, E-usług publicznych, godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej a także dostosowania systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

d. Ochrona zdrowia

Elementem składowym systemu ochrony zdrowia jest **lecznictwo uzdrowiskowe**.

Na terenie AJ znajduje się jeden ośrodek uzdrowiskowy: Jelenia Góra – Cieplice. Klimat na terenie uzdrowiska warunkują znaczne dobowe wahania temperatury i ciśnienia oraz duże roczne nasłonecznienie.

Infrastrukturę uzdrowiskową stanowią szpitale uzdrowiskowe, sanatoria uzdrowiskowe, przychodnie uzdrowiskowe i zakłady przyrodolecznicze (tabela 21.).

Tabela 21. Zakłady uzdrowiskowe w AJ i WDLN w 2009 r. stan na 31.12.2009 r.

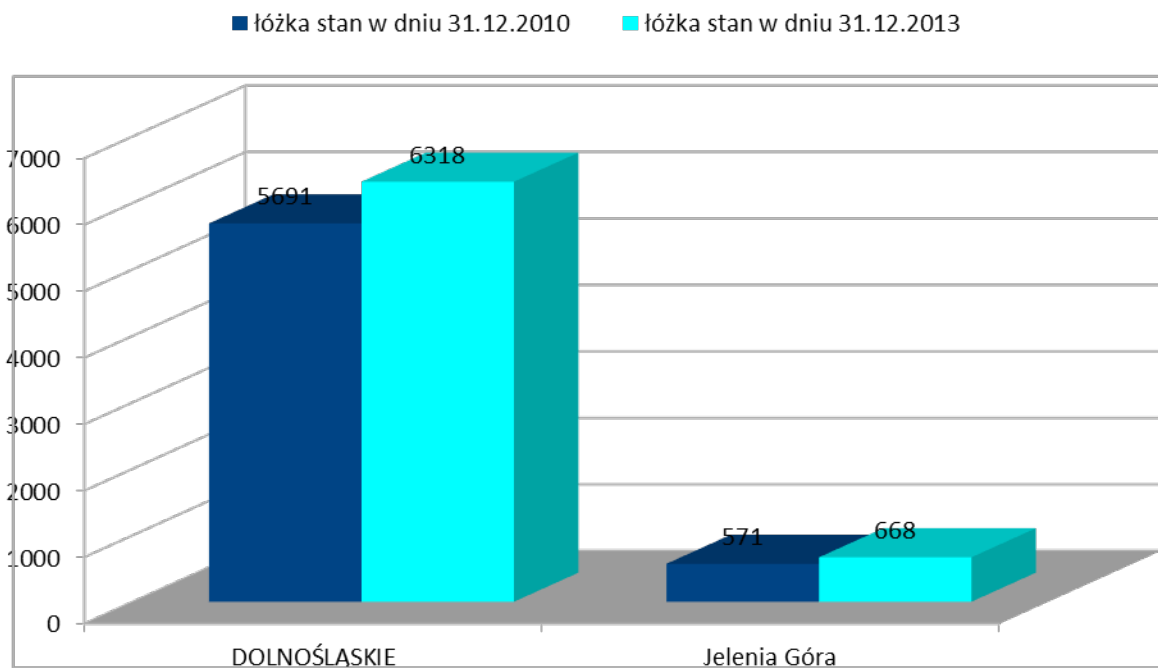
Wyszczególnienie	Ogółem	Szpitala i sanatoria uzdrowiskowe	Przychodnie uzdrowiskowe	Stacjonarne zakłady rehabilitacji leczniczej	Zakład przyrodoleczniczy
Województwo Dolnośląskie	65	54	7	1	3
Podregion Jeleniogórski					
Szklarska Poręba	1	-	-	1	-
Jelenia Góra Cieplice	5	4	1	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2010

Na terenie AJ znajdują się cztery szpitale i sanatoria uzdrowiskowe, jedna przychodnia uzdrowiskowa oraz jeden stacjonarny zakład rehabilitacji leczniczej - nowoczesne SPA uzdrowiskowe „Marysieńka”.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym sytuację uzdrowisk AJ jest liczba łóżek w szpitalach uzdrowiskowych i sanatoriach uzdrowiskowych (wykres 15).

Wykres 15. Liczba łóżek w szpitalach uzdrowiskowych w latach 2010 i 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Liczba łóżek w szpitalach uzdrowiskowych nie odzwierciedla niestety zjawiska zapotrzebowania i wykorzystania ich na potrzeby leczenia uzdrowiskowego. Z powyższych danych można jedynie stwierdzić, iż nastąpił wzrost wielkości o 1,16% w 2013 r. w relacji do 2010 r. zarówno na obszarze Miasta Jeleniej Góry, będącego członkiem AJ jak i w województwie dolnośląskim (wzrost o 1,1%).

Rozwój funkcji uzdrowiskowych w AJ jest możliwy tylko za sprawą znajdujących się tutaj złóż kopalin leczniczych oraz leczniczych właściwości klimatu. W uzdrowiskach przydatność środowiska przyrodniczego do celów zdrowotnych wynika przede wszystkim z bogatych zasobów wód leczniczych. Wody te znajdują zastosowanie w kuracji pitnej, a także przy zabiegach balneologicznych, zwłaszcza kąpielach leczniczych i inhalacjach. Zakres leczenia uzdrowiskowego w Jeleniej Górze Cieplicach obejmuje choroby ortopedyczno–urazowe, reumatologiczne, układu nerwowego, osteoporozę, choroby nerek i dróg moczowych, choroby oka i przydatków oka.

W tabeli 22 przedstawiono dane dotyczące zakładów leczenia uzdrowiskowego w AJ oraz WDLN.

Tabela 22. Dane o zakładach lecznictwa uzdrowiskowego w AJ i WDLN w latach 2009 i 2010

Jednostka terytorialna	Kuracjusze stacjonarni		Kuracjusze ambulatoryjni		Zabiegi lecznicze w tys.
	2009	2010	2009	2010	2009
Dolnośląskie	90117	79564	12936	11559	5513,4
Miasto na prawach powiatu Jelenia Góra	9217	8363	2572	1870	592,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Lecznictwo Uzdrawiskowe w Polsce w latach 200-2010, GUS 2011 r.

Z przedstawionych w tabeli 22 danych wynika, że liczba kuracjuszy stacjonarnych AJ w badanych latach zmniejszyła się o 9,26%, kuracjuszy ambulatoryjnych o 27,29%, zabiegów leczniczych o 1,88%. Zjawisko to prawdopodobnie wywołane zostało przez niedostosowanie, w tamtych latach, poziomu infrastruktury pobytovej do wzrastających wymagań kuracjuszy, zmniejszającymi się z roku na rok wielkościami kontraktów z NFZ oraz ubożeniem społeczeństwa. Na tle Dolnego Śląska sytuacja w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego AJ przedstawia się następująco: liczba kuracjuszy stacjonarnych stanowi 10,22% w 2009 r., 10,51% w 2013 r. ogółu kuracjuszy województwa dolnośląskiego; liczba kuracjuszy ambulatoryjnych 19,88% w 2009 r., 16,25% w 2013 r.; liczba zabiegów leczniczych 10,75% w 2019 r., 13,23% w 2013 r.. W badanych okresie w AJ, w odniesieniu do całego województwa, nieznacznie wzrosła liczba kuracjuszy stacjonarnych o 0,29%, liczba zabiegów leczniczych wzrosła o 2,48%, liczba kuracjuszy ambulatoryjnych zmalała o 3,63%. Tendencja ta wskazuje na to, iż w ośrodkach uzdrowiskowych odchodzi się od świadczenia usług ambulatoryjnych na rzecz świadczenia długotrwałych usług stacjonarnych o wysokiej jakości, głównie poprzez poprawę infrastruktury uzdrowiskowej. Dlatego podmioty uzdrowiskowe zaczęły obecnie poszerzać zakres świadczonych usług, wprowadzając dodatkowe profile lecznicze.

W najbliższych latach rola turystyki uzdrowiskowej powinna się zwiększyć. Wpływ na to mają przede wszystkim przemiany demograficzne, w tym wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym, dłuższa oczekiwana długość życia, wzrost świadomości zdrowotnej społeczeństwa i związana z nią rosnąca troska o własne zdrowie, a także chęć niwelowania negatywnych skutków rozwoju cywilizacji. Lecznictwo uzdrowiskowe znajduje bowiem zastosowanie w leczeniu chorób przewlekłych, zwłaszcza cywilizacyjnych, a także w rehabilitacji i profilaktyce zdrowotnej. Należy dodać, że znaczna część usług uzdrowiskowych świadczona jest także w sferze turystyki zdrowotnej, w miejscowościach posiadających walory uzdrowiskowe takie jak: mikroklimat, wody, borowiny, ale niebędących formalnie miejscowościami uzdrowiskowymi - np. Kowary, Karpacz, Szklarska Poręba,

Janowice Wielkie. Są lub mogą tam być oferowane usługi rehabilitacyjne oraz rewitalizacyjne, które są podstawą działalności uzdrowisk, niemających przecież monopolu. Tym samym usługi uzdrowiskowe będą coraz dynamiczniej rozwijać się w otoczeniu miejscowości oraz firm uzdrowiskowych. Potrzeba inwestycji w infrastrukturę uzdrowiskową wynika również ze zmian struktury demograficznej regionu i postępującego starzenia się społeczeństwa.

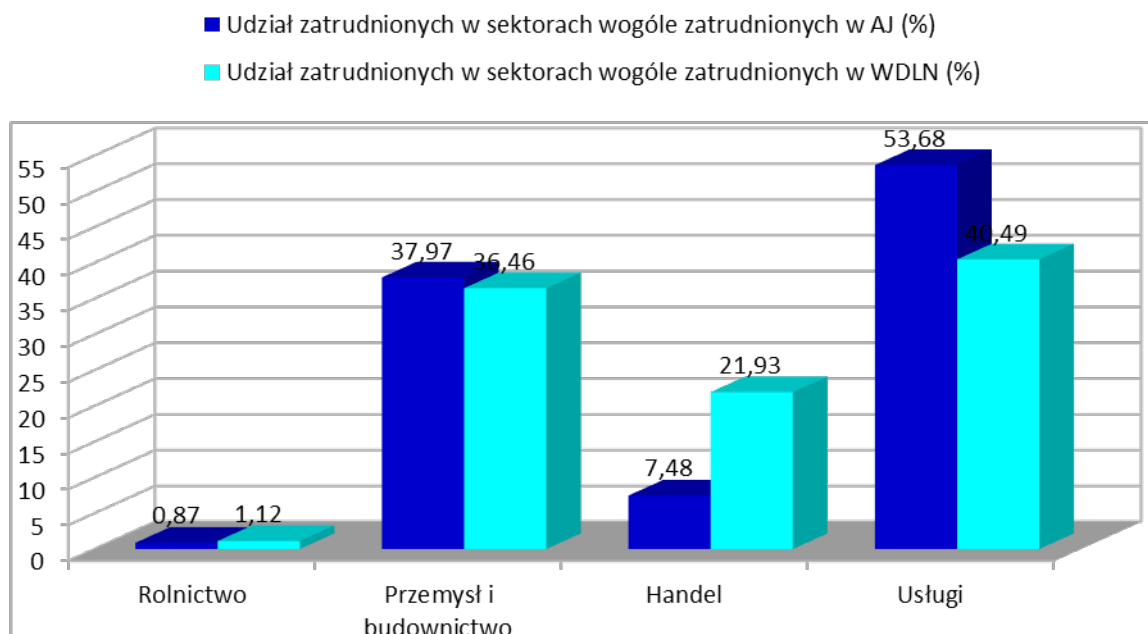
Problemy
1. Stały wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego - postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa. 2. Konieczność dalszego inwestowania w infrastrukturę uzdrowiskową.
Kluczowe wnioski i obserwacje
Występowanie na terenie AJ wyjątkowego ośrodka uzdrowiskowego, wymusza zarówno na zarządzających, władzach lokalnych jak i społeczności AJ podejmowania szeroko zakrojonych działań mających na celu ochronę najstarszego w Europie uzdrowiska, jak i dalszy jego rozwój oraz wymusza w celu ochrony „czystości” powietrza wykorzystanie zasobów naturalnych (np. wykorzystanie źródeł geotermalnych do ogrzewania mieszkań, czy budynków użyteczności publicznej).
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie podniesienia efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym oraz rozszerzenia katalogu E-usług.

2. Sfera gospodarcza

a. Gospodarka

Rozwój turystyki oraz infrastruktury turystycznej pozwala jednoznacznie stwierdzić, że działania podejmowane w obszarze turystyki są ważnym elementem usług. Usługi turystyczne stanowią, obok przemysłu i budownictwa, dominującą gałąź gospodarki w AJ i mają ogromny wpływ na dochody i rozwój gospodarczy powiatów oraz gmin AJ.

Wykres 16. Liczba pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki w AJ w 2013r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, statystyka regionalna, Rynek pracy - dane powiatowe, tabela nr 1

W gospodarce AJ największą rolę odgrywa sektor usług (w tym usług turystycznych), w którym zatrudnionych było 53,68% pracujących osób. W drugim, co do wielkości generowanego zatrudnienia, sektorze przemysłu i budownictwa zatrudnionych było 37,97% osób. Z wykresu 16 wynika, że sektory: przemysł i budownictwo oraz usługi (szczególnie w obszarze usług turystycznych) przy właściwym ich zagospodarowaniu i podjęciu działań w kierunku rozwoju i innowacyjności, są główną siłą napędową rozwoju gospodarki AJ.

Sytuację gospodarczą AJ można również rozpatrywać w kontekście dynamiki tworzenia podmiotów gospodarki rynkowej.

Tabela 23. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Podmioty gospodarki narodowej w AJ	25 936	29 934	115,41	3 998
Podmioty gospodarki narodowej w WDLN	316 811	347 561	109,71	30 750
Udział AJ/WDLN (%)	8,19	8,61	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Z powyższego zestawienia wynika, że w badanym okresie liczba podmiotów gospodarki narodowej wykazywała tendencję rosnącą. W 2013 r. nastąpił wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w AJ w porównaniu do 2009 r. o 3 998 podmiotów, czyli 15,41%. Udział podmiotów gospodarki narodowej w AJ w ogólnej liczbie tych podmiotów w województwie dolnośląskim w badanym okresie zwiększył się nieznacznie (z 8,19% do 8,61%).

Efektywność gospodarki AJ pośrednio można mierzyć również za pomocą wielkości wpływów podatkowych do budżetów jst z tytułu podatku PIT i CIT.

Tabela 24. Dochody budżetów gmin tworzących AJ z podatku PIT w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Dochody z PIT w AJ (zł)	105 026 411	126 103 076	120,07	21 076 665
Dochody z PIT do budżetów gmin w WDLN (zł)	1 808 397 046	2 186 078 261	120,88	377 681 215
Udział AJ/WDLN (%)	5,81	5,77	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Wpływy z podatku PIT do budżetów powiatów i gmin AJ w 2013r. w relacji do 2009r. zwiększyły się, o 20,07%, co świadczy o zwiększonej aktywności społeczeństwa AJ w zakresie podejmowania działań przedsiębiorczych.

Tabela 25. Dochody budżetów gmin tworzących AJ z podatku CIT w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Dochody z CIT w AJ (zł)	4 884 620	7 432 950	152,17	2 548 330
Dochody z CIT do budżetów gmin WDLN (zł)	188 383 340	246 656 229	130,93	58 272 889
Udział AJ/WDLN (%)	2,59	3,01	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Pomimo wzrostu wpływów z podatków CIT do budżetów gmin AJ w latach 2009 i 2013 oraz wpływów z CIT do budżetów gmin w skali województwa, przeciętne wpływy z tego podatku w przeliczeniu na jednego mieszkańca są blisko 2,5-krotnie mniejsze (w 2013 r. wynosiły 35,55 zł/1 mieszkańca) niż średnia dla województwa, która w 2013 r. wynosiła 84,76 zł/1 mieszkańca.

Tabela 26. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba osób fizycznych prowadzących dział. gosp. w AJ	18 595	18 788	101,04	193
Liczba osób fizycznych prowadzących dział. gosp. w WDLN	224 925	235 474	104,69	10 549
Udział AJ/WDLN (%)	8,27	7,98	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w AJ w latach 2009 i 2013 zmieniła o 1,04%, w skali województwa dolnośląskiego, liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zwiększyła się o 4,69%.

Analizując sferę gospodarczą warto rozpatrzeć również zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w odniesieniu do mikro (tabela 27), małych (tabela 28) i średnich (tabela 29) przedsiębiorstw.

Tabela 27. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych według liczby pracujących (0-9 osób) w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba podmiotów gospodarczych w AJ	24 999	29 073	116,29	4 074
Liczba podmiotów gospodarczych w WDLN	303 372	334 801	110,35	31 429
Udział AJ/WDLN (%)	8,24	8,68	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Sytuacja MŚP w kategorii mikroprzedsiębiorstw przedstawia się korzystnie. W 2013 r. w odniesieniu do 2009 r. nastąpił wzrost liczby podmiotów w tej kategorii o 16,29%. Wzrost ten był większy niż to miało miejsce w województwie dolnośląskim (wzrost o 10,35%). Przyrost absolutny w badanym okresie wyniósł 4074 podmioty. Tendencja ta jest dość korzystna jednakże, dokonując dogłębnej analizy sytuacji, należy uwzględnić wskaźnik „długości życia” mikroprzedsiębiorstw, która jest dość niska. W badanym okresie wzrost liczby przedsiębiorstw był nieznacznie większy w stosunku do liczby wyrejestrowanych mikroprzedsiębiorstw.

Tabela 28. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych według liczby pracujących (10-49 osób) w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba podmiotów gospodarczych w AJ w AJ	766	703	91,77	- 63
Liczba podmiotów gospodarczych w WDLN	10 953	10 251	93,59	- 702
Udział AJ/WDLN (%)	6,99	6,85	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W przypadku małych przedsiębiorstw sytuacja kształtuje się mniej korzystnie. W badanym okresie nastąpił spadek liczby przedsiębiorstw (o 8,33%), tendencja ta utrzymuje się również w województwie dolnośląskim (spadek o 6,41%). Ponadto należy zauważyć, że liczba małych przedsiębiorstw jest znacznie mniejsza niż liczba podmiotów w kategorii mikroprzedsiębiorstw. Tendencja ta wynika przede wszystkim z dość dużego ryzyka i kosztów, jakie wynikają z zatrudnianiem większej liczby pracowników.

Tabela 29. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych według liczby pracujących (50-249 osób) w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba podmiotów gospodarczych w AJ w AJ	150	142	94,66	- 8
Liczba podmiotów gospodarczych w WDLN	2 141	2 145	100,18	4
Udział AJ/WDLN (%)	7,01	6,62	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Liczba podmiotów w kategorii średnich przedsiębiorstw jest niska na badanym terenie i wykazuje również tendencję spadkową (spadek o 8,33% w 2013 r. w relacji do 2009 r.). Takie samo zjawisko występuje w województwie dolnośląskim (spadek o 6,41%).

Tereny inwestycyjne na terenie AJ

Głównym ośrodkiem gospodarczym AJ jest Jelenia Góra, gdzie funkcjonuje Strefa Przemysłowa, która obejmuje ok. 80 ha przeznaczonych pod inwestycje gruntów, atrakcyjnie położonych przy głównym szlaku komunikacyjnym w kierunku Czech i Niemiec. Tereny te zawierają również grunty należące do Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości. Na obszarze AJ znajdują się obiekty (brownfield) oraz działki (greenfield). W szczególności są to obiekty na zdegradowanych terenach poprzemysłowych, pokopalnianych. Spory

potencjał na przyszłą ofertę inwestycyjną mają m.in. Jelenia Góra po byłych zakładach „Celwiskoza”, Mirsk po byłych zakładach Przemysłu Lniarskiego oraz Szklarska Poręba na obszarach pokopalnianych. Miasta te traktują priorytetowo przedsięwzięcia polegające na dokonaniu niezbędnych inwestycji w uzbrojenie wyżej opisanych terenów i infrastrukturę towarzyszącą (drogi dojazdowe, parkingi) Jelenia Góra, Mirsk i Szklarska Poręba zgłosiły chęć realizacji takich projektów w formule ZIT, co potwierdza analiza potrzeb przeprowadzona wśród gmin AJ.

Na terenie AJ znajdują się podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości S.A. w Kamiennej Górze.

Tabela 30. Dostępne tereny do zagospodarowania gmin AJ na których znajdują się podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości S.A. w Kamiennej Górze.

Gryfów Śląski			
Położenie	Nazwa lokalizacji	Kamienogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości	
Miasto / Gmina	Gryfów Śląski / Gryfów Śląski		
Powiat	Iwówecki		
Województwo	dolnośląskie		
Powierzchnia nieruchomości	Maksymalna dostępna powierzchnia (w jednym kawałku) [ha]	3.406 ha	
Janowice Wielkie			
Teren w pełni zagospodarowany.			
Jelenia Góra			
W związku z zagospodarowaniem dostępnych terenów Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości obecnie na ostatnim etapie procedury legislacyjnej znajduje dokumentacja związana z poszerzeniem o 9,5 ha terenów dostępnych do zagospodarowania.			
Mirsk			
Położenie	Nazwa lokalizacji	Kamienogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości	
Miasto / Gmina	Mirsk		
Powiat	Iwówecki		
Województwo	dolnośląskie		
Powierzchnia nieruchomości	Maksymalna dostępna powierzchnia (w jednym kawałku) [ha]	1 - 1,9971 ha 2 - 3,7956 ha	
Piechowice			
Teren w pełni zagospodarowany.			

Źródło: www.ssemp.pl Kamienogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości

Infrastruktura IOB na terenie AJ a potrzeby MŚP.

Instytucje otoczenia biznesu obejmują agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, izby gospodarcze, parki technologiczne i przemysłowe, specjalne strefy ekonomiczne, klastry, centra transferu technologii i centra innowacji, inkubatory przedsiębiorczości, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe, stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje przedsiębiorców. Na obszarze AJ nie działają parki technologiczne i przemysłowe, centra transferu technologii, innowacji oraz inkubatory przedsiębiorczości. Brakujące organizacje powinny funkcjonować w oparciu o następujące powiązanie, tj. nauka-biznes-otoczenie biznesu. Z tego względu optymalną lokalizacją w AJ do utworzenia parku technologicznego czy inkubatora przedsiębiorczości jest m. Jelenia Góra, gdzie zarejestrowanych jest 12 740 firm sektora MŚP, co stanowi 41,32 % wszystkich firm sektora MŚP AJ (łącznie na terenie całej AJ zarejestrowanych jest 29 918 firm sektora MŚP.⁶). Tu też zlokalizowane są wyższe uczelnie i instytucje otoczenia biznesu. Ponadto od 2013 roku funkcjonuje klaster "Sudecka Sieć Innowacji", której członkami założycielami są: Agencja Rozwoju Regionalnego AGROREG SA, Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego SA, Agencja Rozwoju Innowacji SA, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, CMS Consulting InGosTur, Sudecka Izba Przemysłowo-Handlowa oraz Sudecki Związek Pracodawców z siedzibą w Jeleniej Górze. W roku 2013 na terenie m. Jelenia Góra funkcjonowało 7 instytucji otoczenia biznesu, gdzie w całej AJ funkcjonowało 13 IOB-ów.

Zgodnie z RSI WD na lata 2011-2020 celami strategicznymi są:

1. Wzmacnianie innowacyjnych umiejętności i postaw, kluczowych dla gospodarki opartej na wiedzy.
2. Zwiększenie szansy na sukces innowacyjnych projektów biznesowych.
3. Wzrost potencjału innowacyjnego dolnośląskich jednostek naukowych.
4. Rozwój współpracy w gospodarce w obszarze innowacji.

Spośród działających na terenie AJ IOB w RSI WD na lata 2011-2020 wpisuje się KARR S.A., Klaster SSI Sudecka Sieć Innowacji przy KARR S.A.; KIKT Karkonosko - Izerski Klaster Turystyczny przy KARR S.A.; Fundusz Pożyczkowy KARR S.A., Polska Fundacja Przedsiębiorczości, Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Jeleniej Górze, Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości S.A z podstrefami na obszarze AJ wraz z funkcjonującym Strefowym Klastrem Edukacyjnym, Fundacja Rozwoju Powiatu Złotoryjskiego. W tym 4 z nich świadczy usługi finansowe w zakresie udzielania pożyczek, poręczeń. Tylko Fundacja Rozwoju Powiatu Złotoryjskiego świadczy usługi w zakresie wspierania innowacyjności i transferu technologii. Natomiast 2 IOB-y AJ wspierają rozwój klastrów i inicjatyw klastrowych. Stan ten jednak może ulec zmianie w kontekście oczekiwań i potrzeb sektora MŚP wobec IOB-ów.

---

⁶ Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL – stan na 2013 r.

Na podstawie badań przeprowadzonych w 2014 r. na próbie 51 respondentów (przedsiębiorców) z Jeleniej Góry i powiatu jeleniogórskiego (Karpacza, Piechowic, Jeżowa Sudeckiego, Starej Kamienicy, Kowar i Szklarskiej Poręby) przez Agencję Rozwoju Innowacji można stwierdzić:

- ponad połowa poddanych badaniu podmiotów (57%) nie podejmowało w ostatnim czasie żadnej działalności innowacyjnej
- 1/3 podmiotów wdrożyła o ostatnich latach innowacje produktów lub organizacji;
- 45% ankietowanych wdrożyło ostatnio innowacje produktowe lub usługowe, w mniejszym stopniu organizacyjne;
- 1/3 podmiotów gospodarczych podejmowało współpracę z uczelniami wyższymi lub innymi jednostkami badawczo-rozwojowymi (kooperowały zwykle z instytucjami z Wrocławia, Krakowa, Poznania).

W ramach powyższego badania zadano pytanie dotyczące czynników niezbędnych do rozwoju innowacyjności przedsiębiorstwa. Respondenci stwierdzili:

- wsparcie finansowe na rozwój i zakup nowej wiedzy / technologii 55%.
- wsparcie techniczne i infrastrukturalne (pomoc w zakupie niezbędnej infrastruktury, wynajem powierzchni) 41%.
- wsparcie centrum transferu technologii w pośredniczeniu pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorstwem 27%.
- udział i współrealizacja projektów dotyczących rozwoju badań, wdrożenia i stosowania nowej wiedzy i technologii w przedsiębiorstwie 20%.
- dostarczenie wiedzy i kontaktów, doradztwo i szkolenia w zakresie innowacji i komercjalizacji wiedzy 18 %.

Zadano również pytanie dotyczące trudności i barier uniemożliwiających jeleniogórskim przedsiębiorstwom rozwój w oparciu o wykorzystywanie nowych technologii oraz współpracę nauki z biznesem.

Szczegółowe wyniki pytania: *Jakie są, Państwa zdaniem, główne trudności i bariery uniemożliwiające jeleniogórskim przedsiębiorstwom rozwój w oparciu o wykorzystywanie nowych technologii oraz współpracę nauki z biznesem.*

Wyniki:

- brak wiedzy i doświadczenia w rozwoju innowacyjnych produktów i usług oraz transferu technologii 57%
- brak odpowiedniego zaplecza infrastrukturalnego na rozwój innowacyjności przedsiębiorstw (parków, inkubatorów, stref ekonomicznych) 43%.
- niski poziom badań naukowych i niska aktywność jednostek badawczo – rozwojowych w regionie 39%.

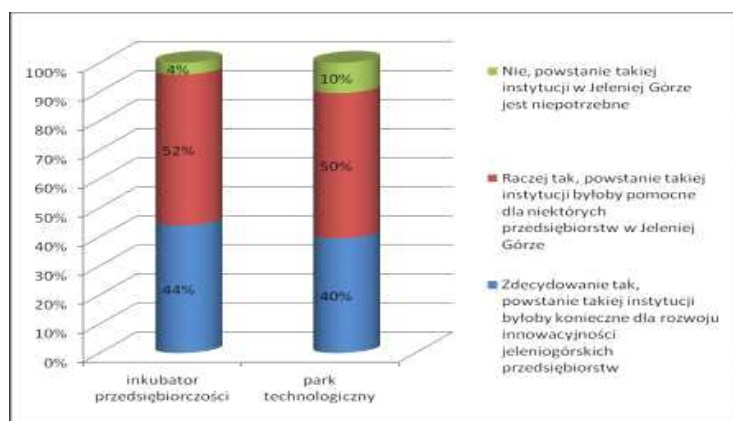
- brak odpowiednich instytucji wspierających innowacyjność przedsiębiorstw w regionie (inkubatorów, centrów transferu technologii, izb gospodarczych) 35%.

- zła sytuacja gospodarcza w regionie 33%.

- brak zapotrzebowania firm na rozwijanie, wdrażanie czy wykorzystywanie nowych technologii 22%.

Kluczowym pytaniem było: „Czy jest zasadne zainicjowanie działalności instytucji otoczenia biznesu pełniącego funkcję inkubatora przedsiębiorczości i/lub parku technologicznego w Jeleniej Górze?”.

Rysunek 2. Wyniki badań przeprowadzonych przez Agencję Rozwoju Innowacji w 2014r.

Źródło: Analiza zasadności i możliwości utworzenia inkubatora przedsiębiorczości i/lub parku technologicznego w Jeleniej Górze, Publikacja na zlecenie Urzędu Miasta Jelenia Góra. Opracowanie: Kamil Bromski, Izabela Wierzchacz – Langner, Agencja Rozwoju Innowacji SA, Wrocław 2014

Reasumując powyższą analizę istnieje konieczność inwestycji w infrastrukturę IOB (park technologiczny, inkubator przedsiębiorczości, centra transferu technologii, innowacji) na terenie AJ.

Problemy

1. Niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach.
2. Niski poziom aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości mieszkańców.
3. Słabo przygotowana infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorczości.
4. Trudności niektórych przedsiębiorstw z przystosowaniem się do zmieniających się na rynku warunków.
5. Niedostateczne zaangażowanie potencjału naukowego wyższych uczelni AJ we wspieranie załączków sektorów rozwojowych mogących stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi AJ, wynikające ze słabej współpracy instytucji naukowych z przedsiębiorcami AJ.
6. Niski stopień internacjonalizacji szkolnictwa wyższego, słaby poziom zatrudnialności absolwentów, a także znaczny odpływ wykształconej młodzieży poza granice AJ.
7. Brak zinstytucjonalizowania współpracy w zakresie planowania i wdrażania działań prorozwojowych w AJ.

- 8.Brak dostępu do usług np. doradczych, o charakterze uzupełniającym podstawową działalność, brak tzw. „opiekunów” przedsiębiorczości – inkubatorów przedsiębiorczości.
 9.Niska atrakcyjność inwestycyjna obszaru AJ.
 10.Nieefektywna promocja gospodarcza obszaru AJ.

Kluczowe wnioski i obserwacje

O niskim potencjale gospodarczym AJ świadczy szereg czynników, takich jak: niska liczba podmiotów gospodarki narodowej czy niskie nakłady na działalność innowacyjną.

1.Wielu przedsiębiorców boryka się z trudnościami przystosowania się do nowej sytuacji na rynku. Ich właściciele spotykają się nie tylko z problemami związanymi z zarządzaniem przedsiębiorstwem, czy też przygotowaniem przedsiębiorstwa dla następnego pokolenia lub inwestora, ale także z coraz większą presją ze strony konkurencji. Mimo potencjału, który tkwi w tych firmach barierą ich optymalnego wykorzystania jest brak gotowości do współpracy z innymi podmiotami oraz brak świadomości o istnieniu nowych modeli funkcjonowania przedsiębiorstw.

2.Potencjał naukowy uczelni wyższych AJ jest nieznaczny a przede wszystkim w niedostatecznym stopniu zaangażowany we wspieranie załączków sektorów rozwojowych mogących stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi AJ.

3.Relatywnie niska atrakcyjność inwestycyjna AJ jest wypadkową wielu czynników, m.in. takich jak: mała ilość odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, niska dostępność komunikacyjna terenu AJ, niewystarczająca aktywność inwestycyjna województwa dolnośląskiego, słabe pokrycie AJ miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, relatywnie słabo rozwijająca się przedsiębiorczość. Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu budowanie oferty inwestycyjnej oraz poprawę dostępności terenów inwestycyjnych AJ.

Dążenie do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej AJ jest kwestią kluczową, czego wyrazem powinna być poprawa więzi gospodarczych prowadzących do pozyskiwania inwestorów, tworzenie zintegrowanych warunków do podnoszenia poziomu innowacyjności, zwiększenie dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych oraz poprawa pokrycia AJ miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Rozwiązanie

Realizacja projektów w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, rozszerzenia katalogu E-usług, i zwiększenia dostępności komunikacyjnej

b. Turystyka, sport i rekreacja

Usługi turystyczne jako dominująca gałąź gospodarki w AJ, mająca ogromny wpływ na dochody i rozwój gospodarczy powiatów oraz gmin AJ, powinny być postrzegane jako priorytetowy obszar funkcjonowania AJ. Do osiągnięcia sukcesu w tej dziedzinie nie wystarcza posiadanie bazy noclegowej, gastronomicznej czy nawet infrastruktury turystycznej na obszarze o wysokich walorach krajobrazowych. Należy jeszcze zachęcić turystów do odwiedzenia malowniczego regionu, a do tego potrzebna jest odpowiednia promocja. Kolejnym ważnym elementem rozwoju usług turystycznych jest tworzenie nowych atrakcji, takich jak np. przywracanie do świetności obiektów zabytkowych (szczególnie kompleksów pałacowo-parkowych i promowanie ich jako, wyjątkowych atrakcji turystycznych), wytyczanie szlaków rowerowych, uruchamianie wyciągów i tras narciarskich o najwyższych europejskich standardach, jak też organizowanie imprez cyklicznych, które w dłuższej perspektywie czasowej będą ściśle kojarzone z AJ.

W przypadku każdej z gmin AJ istnieją usługi turystyczne ukierunkowane na profil odbiorcy, które można sklasyfikować następująco:

- turystyka piesza,
- turystyka narciarska (sport i rekreacja zimowa), narciarstwo biegowe,
- turystyka rowerowa górską, nizinna
- turystyka wodna (żeglarstwo, kajakarstwo, turystyka motorowodna)
- turystyka konna,
- turystyka uzdrowiskowa,
- turystyka medyczna,
- turystyka edukacyjna,
- turystyka kulinarna,
- sporty ekstremalne (wspinaczka skałkowa, wspinaczka jaskiniowa, bouldering, skoki na linie, szybownictwo i lotnictwo, paralotniarstwo, rajdy samochodowe i motorowe, szkoły przetrwania, paintball, biegi na orientację),
- agroturystyka.

Przez krainy geograficzne, na których znajduje się obszar AJ przebiega sieć pieszych szlaków turystycznych o długości około 1100 km., w tym w Karkonoszach 404 km., w Kotlinie Jeleniogórskiej 92 km., w Rudawach Janowickich 124 km., w Górach Kaczawskich 118 km. oraz na Pogórzu Kaczawskim 374 km. Sieć ta łączy najciekawsze obiekty zabytków materialnych, obiektów przyrodniczych i krajobrazowych. Szlaki oznaczone kolorem czerwonym mają charakter międzyregionalny. Na omawianym obszarze przebiegają dwa: Główny Szlak Sudecki im. Mieczysława Orłowicza (ze Świeradowa Zdroju do Przełęczy Kowarskiej i dalej do Gór Opawskich) o długości 440 km. oraz Droga Przyjaźni Polsko-Czeskiej o długości 30 km., biegnący od Szrenicy do Przełęczy Okraj. Duże wartości poznawcze zapewniają na obszarze AJ szlaki tematyczne. Są to: Szlak Zamków Piastowskich (zielony), Szlak Wygasłych Wulkanów (żółty), Szlak Kopaczy (niebieski). W powiązaniach międzynarodowych znaczącą rolę odgrywają dwa szlaki biegnące przez tereny AJ: Szlak Międzynarodowy E-3 (niebieski) oraz Europejski Szlak Dalekobieżny I-22 (żółty).

Specyficznym rodzajem szlaków są ścieżki tematyczne, na których zamiast kolorowych znaków kierunkowych ustawione są tablice z bogatą informacją merytoryczną dotyczącą otaczającej przyrody, zasłóści historycznych, historii przemysłu na danym terenie.

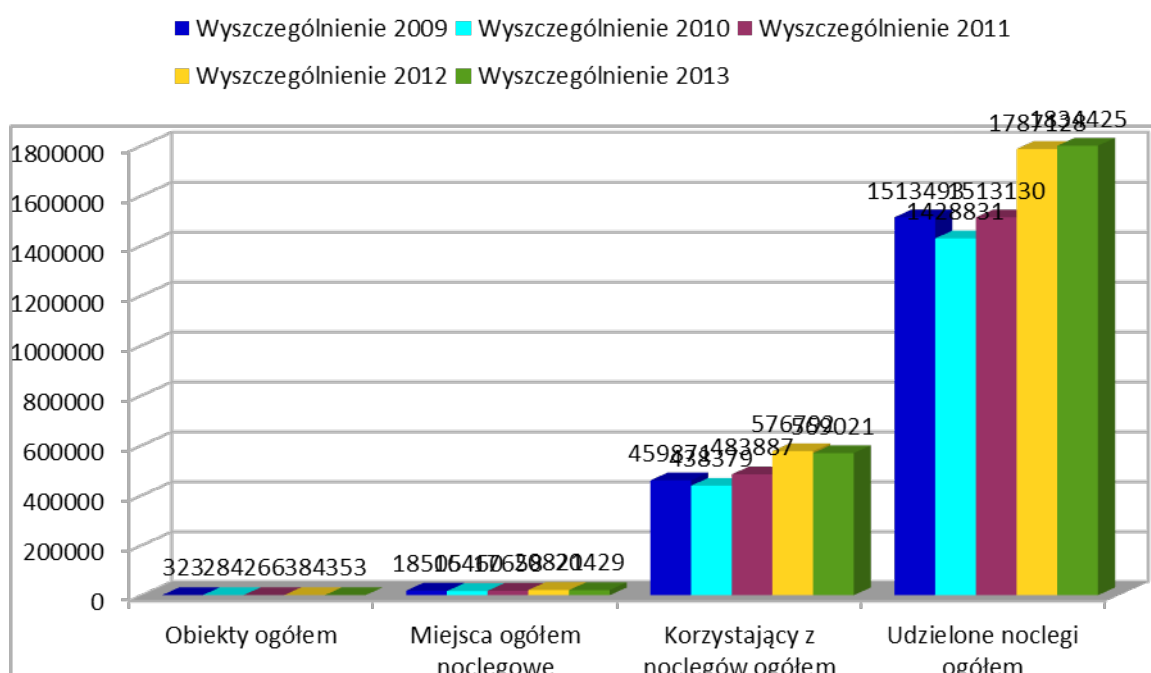
Sieć głównych szlaków można uznać za wystarczającą, rozwijać się natomiast mogą szlaki tematyczne, których przebieg w części może pokrywać się ze szlakami głównymi oraz tworzyć łączniki z już istniejącymi szlakami lokalnymi. Na wielu odcinkach stan techniczny istniejących szlaków zagraża

bezpieczeństwu turystów. Dlatego też większość z nich wymaga naprawy, modernizacji oraz dostosowania pod kątem dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Liczba miejsc noclegowych ogółem w AJ w 2013 r. wyniosła 20 749.

W 2009 r. turyści zagraniczni stanowili 12,50% wszystkich turystów korzystających z noclegów a w roku 2013, 13,57%, co świadczy o zwiększeniu zainteresowaniu turystów zagranicznych gminami znajdującymi się na obszarze AJ. Charakterystykę branży turystycznej przedstawiono na wykresie 17.

Wykres 17. Charakterystyka branży turystycznej AJ

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W badanym okresie liczba obiektów noclegowych zwiększyła się o 9,29% w stosunku do roku bazowego 2009. Liczba miejsc noclegowych zwiększyła się o 1 924 miejsc tj. 10,40%, wzrosła również liczba osób korzystających z noclegów ogółem o 109 150 osób (23,73%).

Na terenie AJ znajduje się wiele obiektów hotelarskich o podwyższonym standardzie obsługi, które istotnie wpływają na atrakcyjność AJ. W całej AJ znajduje się 6 hoteli czterogwiazdkowych, w tym trzy w Szklarskiej Porębie, dwa w Karpaczu i jeden w Kowarach.

Na terenie AJ działają także pensjonaty, motele, domy wczasowe, gospodarstwa agroturystyczne, schroniska oraz inne obiekty zbiorowego zakwaterowania.

Bazę sportowo-rekreacyjną gmin AJ charakteryzuje zróżnicowany poziom jakości zaplecza technicznego oraz skala realizowanych imprez i aktywności. Należy podkreślić, iż zbiór obiektów o ponadlokalnym znaczeniu, przyciąga nie tylko mieszkańców AJ, ale także osoby spoza analizowanego obszaru i obejmuje: stacje narciarskie, wyciągi narciarskie, narciarskie trasy biegowe, narciarskie trasy zjazdowe, trasy wspinaczkowe, parki rozrywki, kryte pływalnie i aquaparki, kompleksy sportów zimowych, innych niż narciarskie, korty tenisowe, trasy rowerowe, kompleksy sportowe, zbiorniki wodne, spływy kajakowe i rafting, lotnisko, szybowisko, lodowiska, strzelnice. Na terenie AJ odbywa się wiele imprez sportowych, również o charakterze międzynarodowym m.in. Międzynarodowe Szybowcowe Mistrzostwa Polski Kobiet, Tour de Pologne, MTB Marathon, Karkonosze MTB Tour, Bieg Piastów, Puchar Świata, Puchar Polski, Puchar Karkonoszy – Polana Jakuszycka – zawody w biegach narciarskich.

AJ oferuje turystom możliwości odpoczynku, zarówno biernego, jak i aktywnego. Pomimo niewątpliwych atutów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego potencjał turystyczny AJ nie jest jednak w pełni wykorzystywany. Oferta miejsc wypoczynku jest nadal niezadowalająca w stosunku do potencjału i oczekiwań mieszkańców oraz turystów. Wskazane byłoby podjęcie intensywnych działań promujących turystykę zarówno w kraju jak i za granicą na równi z działaniami zwiększających atrakcyjność i ułatwiający dostęp do zasobów turystycznych.

Problemy
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niskie nakłady inwestycyjne na turystykę. 2. Niedostateczna promocja potencjału turystycznego AJ w kraju i za granicą. 3. Spadek liczby turystów zagranicznych odwiedzających region. 4. Konieczność rozbudowy, konserwacji i zabezpieczenia istniejących szlaków turystycznych oraz rozwój szlaków tematycznych. 5. Potrzeba dalszej rozbudowy bazy sportowo-rekreacyjnej.
Kluczowe wnioski i obserwacje
<ol style="list-style-type: none"> 1. Do osiągnięcia sukcesu w obszarze świadczenia usług turystycznych nie wystarczy posiadanie bazy noclegowej, gastronomicznej czy infrastruktury turystycznej, należy przede wszystkim zachęcić turystów do odwiedzenia regionu, z czym wiążą się szeroko zakrojone działania promocyjne. 2. Kolejnym elementem rozwoju jest tworzenie nowych atrakcji turystycznych, wytyczanie coraz to nowych szlaków rowerowych, uruchamianie wyciągów i tras narciarskich oraz innych ekscytujących/ekstremalnych atrakcji turystycznych np. parków linowych, organizacja cyklicznych imprez, które będą wspomagały tworzenie tożsamości AJ oraz stworzenie wspólnego dla AJ pakietu usług turystycznych.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, rozszerzenia katalogu E-usług, ułatwień w dostępności komunikacyjnej, ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony i udostępnienia zasobów przyrodniczych oraz wdrażania strategii niskoemisyjnych.

3. Sfera infrastrukturalna

a. Technologie informacyjno-komunikacyjne TIK

Dostęp do sieci internetowej dzięki rozwojowi sieci komercyjnych, w tym dzięki rozwojowi oferty operatorów sieci telefonicznych, a także dzięki postępowi technologicznemu, stale się powiększa. Nadal jednak istnieją potrzeby dotyczące mniej zamożnej części społeczeństwa, a zwłaszcza dzieci, młodzieży i seniorów z rodzin ubogich czy zagrożonych ubóstwem, dla których dostęp do nowych technologii jest utrudniony. W poszczególnych gminach AJ dostrzega się nierównomierny rozkład możliwości korzystania przez uczniów z komputerów z dostępem do Internetu. Korzystnie na tym polu wygląda sytuacja w gminach wiejskich z małymi szkołami jak gminy Podgórzyn, Jeżów Sudecki, Mysłakowice i Pielgrzymka, a wśród miast w gminie Lubomierz, w których przypada ok. 5 uczniów na jedno stanowisko. Jednak w pozostałych podmiotach wskaźnik ten jest znacznie mniej korzystny, gdyż zwykle od 6-14 uczniów przypada na 1 komputer z dostępem do Internetu, (ale nawet do 20 w gminie Piechowice). Istnieją też znaczne potrzeby w zakresie korzystania z publicznych punktów dostępowych do sieci Wi-Fi. Takie przedsięwzięcia są kosztowne i wymagają stałych nakładów i modernizacji.

Po przeprowadzonej diagnozie potrzeb wśród gmin AJ - gminy zgłosiły potrzebę realizacji projektów dot. budowy zintegrowanego systemu dostępu obywateli do informacji przestrzennej "INSPIRE" (SIP) dotyczącej: danych przestrzennych i meta danych, stanowiących treść dyrektywy INSPIRE, Geographic Informatic System, utworzenia elektronicznych usług publicznych, jak: e-urząd, e-administracja, e-zdrowie, e-kultura, e-edukacja, e-szkoła, e-podatki a także w zakresie bezpieczeństwa kryzysowego. Projekty te zakładają też digitalizację baz danych urzędów i innych jednostek podległych (instytucje i domy kultury, szkoły, placówki zdrowia, muzea, itp.).

W/w przedsięwzięcia wpłyną na zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK. Wdrażanie celu pozwoli na rozwój e-usług, ze szczególnym uwzględnieniem usług publicznych. Stymulować będzie również korzystne trendy na rynku i pozytywnie wpłynie na budowę społeczeństwa informacyjnego w regionie.

Problemy
1.Niezadawalająca oferta usług publicznych w zakresie e – zdrowie dostępnych przez Internet. 2.Niezadawalająca oferta usług publicznych w zakresie e-administracji dostępnych przez Internet. 3.Niezadawalająca oferta usług publicznych w zakresie e-kultury dostępnych przez Internet. Niewystarczająca ilość stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu.
Kluczowe wnioski i obserwacje
Wraz z procesem rozwoju technologii informatycznych pojawiły się możliwości załatwienia przez

mieszkańców wielu spraw w urzędzie, przez Internet bez konieczności fizycznego kontaktu z urzędem. Na obszarze AJ występuje bardzo duże zapotrzebowanie na realizację zadań związanych z implementacją e – usług.

Występuje również nierównomierny rozkład możliwości korzystania przez uczniów z komputerów z dostępem do Internetu. Należy też, podjąć działania mające na celu przeciwdziałanie tzw. „wykluczeniu cyfrowemu”.

Rozwiązanie

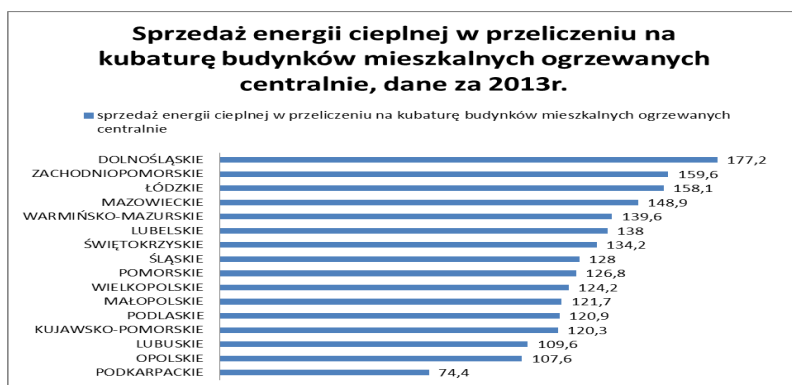
Realizacja projektów w zakresie inwestycji w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną, ponadgimnazjalną w tym zawodową, zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, dostosowania systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz rozszerzenia katalogu E-usług.

b. Mieszkalnictwo

Stan techniczny budynków oraz lokali mieszkalnych znajdujących się na terenie Aglomeracji Jeleniogórskiej jest ściśle uwarunkowany datą ich wybudowania. Większość budynków, według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r., wybudowano przed 1945 rokiem. Budynki te są w średnim i miernym stanie technicznym, a większość znajdujących się w nich mieszkań to mieszkania niefunkcjonalne – bez kuchni, łazienek, z węzłami sanitarnymi na klatkach schodowych. W budynkach tych należy wykonać remonty lub modernizacje, aby zahamować proces dekapitalizacji substancji mieszkaniowej. Głównym celem przeprowadzanych remontów jest zapewnienie bezpieczeństwa lokatorom, w związku z tym w pierwszej kolejności powinny być podejmowane prace w zakresie napraw konstrukcji budynków i instalacji technicznych - elektrycznej i wodno-kanalizacyjnej.

Na obszarze AJ przeważają budynki przedwojenne, w których zapotrzebowanie mocy cieplnej i koszty ogrzewania są bardzo wysokie, przez co wymagają gruntownych remontów, obniżających w widoczny sposób koszty ogrzewania. Sytuację takich obiektów dodatkowo pogarsza fakt braku możliwości docieplenia niektórych elewacji ze względu na surowe wymogi konserwatorskie. Na cenę ogrzewania wpływa w dużej mierze zużycie ciepła przez budynek – wynikający z jego energochłonności, czyli stanu izolacji budynku, stolarki okiennej, instalacji wewnętrznej czy sposobu jego użytkowania. Nie przeprowadzono bezpośrednich badań dotyczących energochłonności budynków na terenie AJ. Niemniej jednak dane statystyczne GUS 2013 – wyraźnie wskazują, że sprzedaż energii cieplnej w przeliczeniu na kubaturę budynku, w porównaniu z innymi województwami, jest najwyższa w woj. dolnośląskim i wynosi ponad 27% więcej od średniej krajowej i ponad 50% więcej od najniższej, jaka występuje w woj. podkarpackim. Oprócz mniejszych opłat dla użytkowników, termomodernizacja budynków stanowi również wartość dodaną dla dostawcy ciepła w postaci większych rezerw systemu i mniejszej awaryjności układów dystrybucji ciepła a także wpływa na ochronę środowiska.

Wykres 18 Sprzedaż energii ciepłej w przeliczeniu na kubaturę budynków mieszkalnych ogrzewanych centralnie, dane za 2013r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Sytuacja mieszkaniowa w AJ z punktu widzenia inwestycji mieszkaniowych jest dość niekorzystna. Liczba mieszkań oddanych do użytku w AJ wynosi 443 sztuk, co stanowi 2,69% liczby mieszkań oddanych do użytku w województwie dolnośląskim i uległa zmniejszeniu o 54,62%.

Tabela 31. Liczba mieszkań oddanych do użytku w AJ w latach 2009 i 2013

Kategoria	2009	2013	2009=100	Przyrost absolutny
Liczba mieszkań oddanych do użytku w AJ (szt.)	811	443	54,62	-368
Liczba mieszkań oddanych do użytku WDLN (szt.)	14 143	16 455	116,35	2 312
Udział AJ/WDLN (%)	5,73	2,69	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

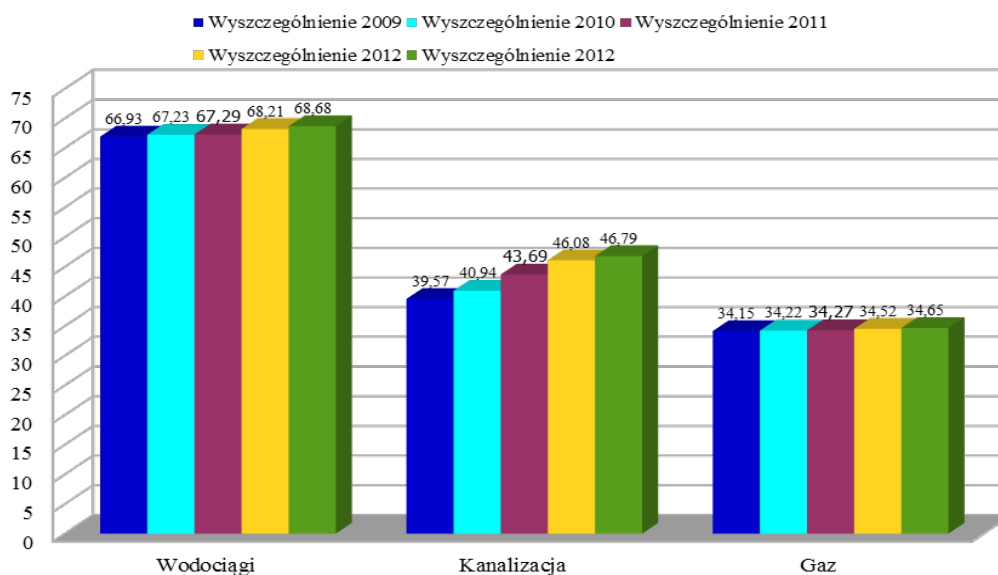
Problemy
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zły stan techniczny budynków mieszkalnych – większość budynków mieszkalnych została wybudowana przed 1945 r. XX w. 2. Niefunkcjonalność mieszkań - brak kuchni, łazienek, węzły sanitarne na klatkach schodowych. 3. Wysokie koszty ogrzewania oraz duże zapotrzebowanie na moc cieplną. 4. Utrudnione możliwości remontów i docieplenia budynków ze względu na surowe wymogi konserwatorskie.
Kluczowe wnioski i obserwacje
<p>Na obszarze AJ przeważają budynki przedwojenne, w których zapotrzebowanie mocy cieplnej i koszty ogrzewania są bardzo wysokie, przez co wymagają gruntownych remontów, obniżających w znaczny sposób koszty ogrzewania. Sytuację takich obiektów dodatkowo pogarsza fakt utrudnień docieplenia niektórych elewacji ze względu na surowe wymogi konserwatorskie. Na cenę ogrzewania wpływa w dużej mierze zużycie ciepła przez budynek – wynikający z jego energochłonności, czyli stanu izolacji budynku, stolarki okiennej, instalacji wewnętrznej czy sposobu jego użytkowania.</p>
Rozwiązanie
<p>Realizacja projektów w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym oraz wdrażania strategii niskoemisyjnych.</p>

c. Infrastruktura techniczna i transportowa

W AJ 68,68% mieszkańców korzysta z wodociągów, średnia dla województwa dolnośląskiego to 92,10%. Poziom skanalizowania gmin AJ wzrósł o 18,23% w 2013 r. w relacji do 2009 r. nadal jednak nie jest zadowalający. Zróżnicowany jest poziom zaspokojenia potrzeb w dziedzinie infrastruktury kanalizacyjnej: dobra sytuacja w tym zakresie istnieje w miastach AJ, zła występuje na terenach gmin wiejskich AJ. Z instalacji gazowej korzysta 34,65% mieszkańców AJ. W przypadku dostępności do sieci kanalizacyjnej AJ znajduje się w sytuacji gorszej niż województwo dolnośląskie. Wynika to m.in. z położenia AJ w terenie górskim i kosztów związanych z budową sieci kanalizacyjnych. W rezultacie działania inwestycyjne na obszarach wiejskich koncentrować się powinny na budowie (rozbudowie) sieci kanalizacyjnych i wodociągowych. W miastach natomiast główny nacisk winien zostać położony na modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej i porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.

Poniższy wykres przedstawia korzystających z instalacji wodno-kanalizacyjnych w % ogółu ludności AJ.

Wykres 19 Korzystający z instalacji wodno – kanalizacyjnych i gazowych w % ogółu ludności AJ (dane uśrednione)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W ramach ZIT AJ wspierane będą przedsięwzięcia dotyczące budowy lub rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM. W pierwszej kolejności należy realizować projekty w miejscach zagrożonych dotrzymaniem zobowiązań akcesyjnych Polski z zakresu oczyszczania ścieków.

Po przeprowadzonej analizie potrzeb wśród gmin AJ potrzebę inwestycji w sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowe zgłosiło 50% gmin.

Zewnętrzny układ infrastruktury drogowej AJ tworzony jest i będzie poprzez następującą sieć dróg krajowych:

- projektowana droga ekspresowa S3 lub – (Świnoujście – Lubawka);
- autostrada A4 (granica państwa – Jędrzychowice – Bolesławiec – Wrocław – Katowice – Kraków – Rzeszów – Korczowa – granica państwa);
- nr 30 (Jelenia Góra - Zgorzelec – granica państwa) – stan techniczny niezadawalający, duży stopień „skoleinowania” nawierzchni drogowej, nieprzystosowanie do przenoszenia dużych obciążeń.

Dodatkowo układ dróg krajowych uzupełniony jest o sieć dróg wojewódzkich, nr 328, nr 360, nr 361, nr 363, nr 364, nr 365, nr 366, nr 367.

Stan infrastruktury drogowej przez wszystkie gminy AJ oceniany jest jako wymagający interwencji. Górski teren determinujący dostępność komunikacyjną powoduje, że czas dojazdu do centrum AJ (Jeleniej Góry), z takich miast jak Gryfów Śląski, czy też Złotoryja jest dość długi w stosunku do odległości i wynosi średnio 30-45 min.

Potrzeby rozbudowy infrastruktury drogowej odnoszą się głównie do zewnętrznego skomunikowania gmin AJ oraz budowy obwodnic celem odciążenia obszarów centrów miast. Ważnym, wręcz niezbędnym zadaniem jest podjęcie działań zmierzających do skomunikowania AJ z projektowaną drogą ekspresową S3. Jako projekt o znaczeniu strategicznym dla AJ wskazuje się budowę obwodnicy południowej Jeleniej Góry – etap II. Równie istotnym jest podejmowanie prac zmierzających do modernizacji dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w tym zniszczonych, związanych z transportem wydobywczym w kamieniołomach zlokalizowanych na terenie AJ.

W gminach AJ, przez które przebiegają linie kolejowe, stan infrastruktury kolejowej oceniany jest jako niezadawalający. Szczególnie negatywnie oceniane są obiekty dworców, kładki oraz wiadukty, które negatywnie oddziałują na ich wizerunek.

Najważniejsze postulaty dotyczące utrzymania i rozwoju połączeń kolejowych na terenie AJ wiążą się ze skomunikowaniem z dużymi ośrodkami takimi jak: Wrocław, Praga, Drezno, Berlin. Wskazuje się między innymi na potrzebę: utworzenia sprawnej Kolei Aglomeracyjnej, zapewnienia szynobusów do Czech i Niemiec, wykorzystania linii kolejowych do celów turystycznych ze względu na wyjątkowe walory widokowe oraz inżynieryjne (np. pociągi „retro”, Turystyczna Linia Kolejowa Jelenia Góra – Lwówek Śląski – ze stylowymi stacyjkami kolejowymi, tunelami, wiaduktami oraz otaczającym krajobrazem) i modernizacji infrastruktury kolejowej w celu stworzenia sprawnych połączeń międzynarodowych.

Ze względu na rozwój zrównoważonego transportu miejskiego na obszarze AJ zauważalny jest brak nowoczesnego centrum przesiadkowego, którego funkcja z powodów logistycznych powinna zostać zlokalizowana w centrum AJ, tj. w Jeleniej Górze.

W „Koncepcji rozwoju transportu miejskiego obszaru Zintegrowanych inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej”- załącznik nr 2 zdefiniowane zostały potrzeby szczególnie w zakresie transportu miejskiego.

„Badanie preferencji i zachowań komunikacyjnych mieszkańców Jeleniej Góry i gmin sąsiadujących”, przeprowadzone w kwietniu 2013 r. wykazało, że mieszkańcy Jeleniej Góry i gmin, z którymi Miasto Jelenia Góra podpisało Porozumienie Międzygminne⁷ wykonują średnio 2,26 podróży w ciągu jednego dnia. Zdecydowana większość mieszkańców tego obszaru, to stali użytkownicy samochodów osobowych (około 70% ogółu). Pozostałe osoby korzystają z publicznego transportu zbiorowego. Ograniczona wielkość środków na transport publiczny przeznaczanych przez Miasto Jelenia Góra i pozostałe gminy powoduje coroczne zmniejszanie zakresu zadania przewozowego, a tym samym zmniejszenie oferty przewozowej dla mieszkańców. Dzięki przeprowadzonym w kwietniu 2013 roku na obszarze miast: Jelenia Góra, Piechowice i sąsiadujących z nimi gmin: Mysłakowice, Podgórzyn, Jeżów Sudecki, Janowice Wielkie i Stara Kamienica badaniom ankietowym określono preferencje i zachowania komunikacyjne mieszkańców obszaru, którego dotyczy niniejszy plan. Bardzo nisko oceniono aspekty związane bezpośrednio z taborom autobusowym. Czystość autobusów, stopień zatłoczenia pojazdów oraz poprawność działania wentylacji, ogrzewania i klimatyzacji oceniono najgorzej z całości. Zrównoważony rozwój to kształtowanie transportu miejskiego w sposób minimalizujący jego negatywny wpływ na środowisko i mieszkańców. Skuteczne wdrażanie zrównoważonego rozwoju polega na wspieraniu działań ograniczających zapotrzebowanie na transport poprzez odpowiednią politykę przestrzenną, rozwój nowych technologii oraz promowanie publicznego transportu zbiorowego.

W zakresie transportu publicznego przedmiotem wsparcia w ramach AJ jest poprawa jakości połączeń drogowych wraz z infrastrukturą służącą zarządzaniu ruchem i podnoszącą jego bezpieczeństwo, poprawa stanu taboru pasażerskiego, autobusowego i kolejowego, w tym zakup nowych, mniej uciążliwych dla środowiska środków transportu, zwłaszcza do obsługi linii zlokalizowanych na terenach turystycznych i uzdrowiskowych, wykorzystanie potencjału komunikacji kolejowej w celu usprawnienia obsługi ruchu pasażerskiego. Jednym z elementów ochrony środowiska jest utrzymanie wysokiego udziału taboru komunikacji miejskiej wyposażonego w niskoemisyjne silniki, które spełniać będą aktualnie obowiązujące rygorystyczne normy ekologiczne.

---

⁷ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Jeleniej Góry oraz Gmin (Jeżów Sudecki, Mysłakowice, Podgórzyn, Piechowice, Janowice Wielkie, Stara Kamienica), z którymi Miasto Jelenia Góra zawarło Porozumienie Międzygminne w zakresie organizacji publicznego transportu zbiorowego.

Problemy
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, spowodowana m.in. rozproszeniem sieci osadniczej. 2. Brak optymalnego systemu komunikacji, który mógłby zastąpić transport samochodowy. 3. Nadmierny ruch tranzytowy przebiegający przez centrum ośrodka miejskiego AJ – Jelenią Górę. 4. Słaba dostępność komunikacyjna obszaru AJ.
Kluczowe wnioski i obserwacje
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jakość infrastruktury transportowej AJ należy do najważniejszych czynników wzrostu i kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego tego obszaru. Stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej, poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, jego bezpieczeństwa i niezawodności jest kwestią kluczową. Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu budowę obwodnicy na obszarze AJ, co umożliwi wyprowadzenie nadmiernego ruchu tranzytowego z miasta z nieprzystosowaną do tego infrastrukturą drogową, przyczyniając się do poprawy płynności ruchu drogowego na obszarze AJ. 2. Zadaniem wymagającym pilnej interwencji jest poprawa stanu technicznego oraz modernizacja układu transportowego AJ. Celem jest połączenie AJ z krajowymi i międzynarodowymi ośrodkami wzrostu, poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz polepszenie dostępu do terenów atrakcyjnych inwestycyjnie i turystycznie. Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu realizację projektów zorientowanych na budowę spójnej sieci transportowej, co wzmocni możliwości rozwojowe całego obszaru funkcjonalnego, ale przede wszystkim przyczyni się do rozwijania konkurencyjności i ożywienia przedsiębiorczości obszaru. 3. Zaopatrzenie w wodę oraz odbiór i unieszkodliwianie ścieków należą do podstawowych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Sprawne funkcjonowanie sieci wodociągowych i kanalizacyjnych pozwala na efektywne korzystanie z zasobów wodnych oraz pozytywnie oddziałuje na środowisko, zapobiegając wprowadzaniu do ekosystemu szkodliwych substancji. Uzasadnione jest zatem drożenie działań mających na celu zapewnienie mieszkańcom AJ dostępu do czystej wody oraz sprawnego sposobu odprowadzania i oczyszczania ścieków.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie wdrażania strategii niskoemisyjnych, ułatwień w dostępności komunikacyjnej oraz inwestycji w gospodarkę wodno-ściekową.

d. Gospodarka odpadami

W gospodarce odpadami, w ostatnim czasie nastąpiły ogromne zmiany, które wymuszają podejmowane przez gminy i AJ nowe, innowacyjne działania w tym zakresie. Zgodnie z nowelizacją przepisów to gminy stały się właścicielem odpadów wytwarzanych przez mieszkańców i to na nich spoczywa obowiązek zorganizowania sprawnego i szczelnego systemu gospodarki odpadami. Wprowadzone zmiany w przepisach (gospodarka odpadami regulowana jest szeregiem aktów prawnych zarówno UE, jak i krajowych), mają zwiększyć masę odzyskiwanych surowców wtórnych, ograniczyć składowanie odpadów na składowiskach oraz zmniejszyć zjawisko pozbywania się odpadów w sposób nielegalny np. poprzez spalanie odpadów lub ich „podrzucanie” do lasu.

Gminy AJ zostały przyporządkowane do trzech z sześciu istniejących w województwie dolnośląskim regionów gospodarki odpadami oraz zobowiązane do wyznaczania instalacji

regionalnych i zastępczych. Przy podziale kierowano się również efektywnością ekonomiczno-ekologiczną. Podział AJ na regiony gospodarki odpadami przedstawia tabela 32.

Tabela 32. Podział gmin AJ na regiony gospodarki odpadami

Lp.	Gmina/Powiat	Region gospodarki odpadami
1	Jelenia Góra	Środkowosudecki
2	Janowice Wielkie	Środkowosudecki
3	Jeżów Sudecki	Środkowosudecki
4	Karpacz	Środkowosudecki
5	Kowary	Środkowosudecki
6	Mysłakowice	Środkowosudecki
7	Piechowice	Środkowosudecki
8	Podgórzyn	Środkowosudecki
9	Stara Kamienica	Środkowosudecki
10	Szklarska Poręba	Środkowosudecki
11	Gryfów Śląski	Zachodni
12	Lubomierz	Środkowosudecki
13	Mirsk	Środkowosudecki
14	Wleń	Środkowosudecki
15	Świerzawa	Środkowosudecki
16	Wojcieszów	Środkowosudecki
17	Złotoryja	Północny
18	Pielgrzymka	Środkowosudecki

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa dolnośląskiego*, Wrocław 2012, s. 232.

Stworzenie regionów gospodarki odpadami powinno doprowadzić do zredukowania ilości odpadów oraz ich właściwego zagospodarowania. W każdym regionie powinny funkcjonować regionalne instalacje przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), takich jak:

- instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów,
- kompostownie, czyli instalacje do przetwarzania bioodpadów,
- składowiska odpadów, gdzie trafią pozostałości z sortowania odpadów komunalnych nienadających się do ponownego wykorzystania,
- spalarnie odpadów.

Nowy system gospodarki odpadami nastawiony jest na selektywną zbiórkę odpadów u „źródła”, czyli w miejscu powstania, np. gospodarstwie domowym. Jednostki samorządu

terytorialnego AJ stworzyły i zatwierdziły w tym celu stosowne uchwały i wdrażają system segregowania odpadów i umieszczania ich w osobnych pojemnikach, a następnie ich składowanie, kompostowanie oraz spalanie.

Dotychczasowe pomiary wykazują na terenie AJ spadek niekorzystnego zjawiska gromadzenia odpadów wytworzonych i składowanych. W 2009 r. wytworzono 875,23 ton odpadów na km², podczas gdy w 2013 r. 799,95 ton odpadów na km².⁸ W województwie dolnośląskim w latach 2009 i 2013 wytworzono odpowiednio 1 669,80 i 1 732,20 ton odpadów na km². Wielkość odpadów w AJ poddanych odzyskowi zmniejszyła się z 8 616,53 ton, do 8 420,00 ton w 2013 r. Dlatego bardzo istotnym jest dostrzeżenie potrzeby podjęcia działań zmierzających do rekultywacji składowisk odpadów na terenie gmin AJ. Założenia przyjęte w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami jasno określają zakres zadań związanych z zamykaniem i rekultywacją składowisk odpadów innych niż niebezpieczne (cel krótkoterminowy do 2017 r. nr 5). W dokumencie tym wskazano również podmioty odpowiedzialne za rekultywację składowisk, są to: gminy, związki międzygminne, inwestorzy prywatni w ramach partnerstwa prywatno-publicznego. Źródła finansowania tych działań powinny pochodzić ze środków własnych wymienionych podmiotów oraz funduszy pomocowych UE.

Należy jednak podkreślić, że poza działalnością wynikającą z zapisów Ustawy o odpadach (Dz.U. Nr 0 z 2013 r., poz. 21) oraz innych aktów prawnych i dokumentów, większość gmin AJ podejmuje i angażuje się w działania i inicjatywy ekologiczne.

Problemy
1. Konieczność rekultywacji składowisk odpadów
Kluczowe wnioski i obserwacje
Założenia przyjęte w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami jasno określają konieczność i zakres zadań związanych z zamykaniem i rekultywacją składowisk odpadów innych niż niebezpieczne (cel krótkoterminowy do 2017 r. nr 5). W dokumencie tym wskazano również podmioty odpowiedzialne za rekultywację składowisk, są to: gminy, związki międzygminne, inwestorzy prywatni w ramach partnerstwa prywatno-publicznego. Źródła finansowania tych działań powinny pochodzić ze środków własnych wymienionych podmiotów oraz funduszy pomocowych UE. Dlatego też istotnym jest, aby członkowie/gminy AJ dostrzegli konieczność wspólnych działań w tym zakresie.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie inwestycji w gospodarkę odpadami.

⁸ Dane z wyłączeniem gmin: Wojcieszów, Szklarska Poręba, Podgórzyn, Janowice Wielkie, Mirsk, Jeżów Sudecki, Świerzawa, Jelenia Góra brak danych statystycznych od gmin.

e. Gospodarka wodna

W AJ znajdują się ujęcia wód powierzchniowych o zróżnicowanym charakterze. Są to m.in. duże ujęcia rzeczne, ujęcia na zbiornikach zaporowych czy też ujęcia na rzekach i potokach górskich, z których woda niejednokrotnie mieszana jest później z wodą pochodzącą z ujęć infiltracyjnych.

Jednym ze sposobów badania stanu wód powierzchniowych jest monitoring operacyjny (MO). Instrument polityki wodnej mający na celu śledzenie bieżących zmian w zakresie tych parametrów, które charakteryzują czynniki powodujące zagrożenie oraz będącym elementem kontroli realizacji planów gospodarowania wodami w dorzeczu. Zakres badań obejmuje element biologiczny i wybrane elementy fizykochemiczne.

W tabeli 33 przedstawiono ocenę stanu ekologicznego w poszczególnych punktach pomiarowych monitoringu operacyjnego.

Tabela 33. Ocena stanu wód powierzchniowych na terenie AJ w 2011r. na podstawie wyników monitoringu operacyjnego

L.p.	Ujęcie	Nazwa punktu	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny
1.	Kaczawa od źródła do Kamiennika	Kaczawa powyżej Świerzawy	III	II	III	---
2.	Kaczawa od Kamiennika do Nysy Szalonej	Kaczawa – most w m. Jerzmanice	III	II	III	---
3.	Bóbr od Zadrnej do zb. Pilchowice	Bóbr – powyżej ujęcia w Wojanowie	---	II	---	PSD
4.	Łomnica od źródła do Łomniczki	Łomnica – poniżej Karpacza Górnego	I	I	I	---
5.	Jedlica od źródła do Łomniczki	Jedlica – Kowary Średnie	I	I	I	---
6.	Kamienna od źródła do Kamieńczyka	Kamienna – m. Szklarska Poręba	I	II	II	---

		Górna				
7.	Kamienna od Kamińczyka do Małej Kamiennej	Mała Kamienna – powyżej Ujęcia Górzyniec	I	I	I	---
8.	Wrzosówka od źródła do Podgórznej	Podgórna - powyżej Ujęcia Podgórzyn	I	I	I	---
9*.	Kwisa od Długiego Potoku do zb. Złotniki	Kwisa poniżej ujścia Oldzy	II	IV	III	---
10*.	Oldza	Oldza – ujście Kwisy (most)	II	IV	III	---
11.	Czerwonka ze zb. Sosnówka	Zbiornik Sosnówka	I	I	II	
12.	Kwisa zb. Złotniki	Zbiornik Złotniki	---	---	---	Dobry
13.	Bóbr zb. Pilchowice	Zbiornik Pilchowice	---	---	---	PSD_max

Legenda: - z uwagi na brak danych za 2011 r., przedstawiono wartości za 2010 r.; I Bardzo dobry, II Dobry, III Umiarkowany, IV Słaby, V Zły; Dobry – PSD_max – Poniżej dobrego-przekroczone stężenie maksymalne; Dobry – PSD – Poniżej dobrego-przekroczone stężenie średnioroczne i maksymalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2012, s. 41-53; *Ocena Jakości Wód Powierzchniowych Województwa Dolnośląskiego w2010 r.*, Wrocław 2011, s.12-14, *Wojewódzka Baza Danych AQUA*, <http://www.Wroclaw.pios.gov.pl>

W ramach monitoringu wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w 2011 r. do badań wytypowano 8 punktów pomiarowo-kontrolnych (Bełczak – rz. Kaczawa, Grabarów – rz. Bóbr, Majówka – rz. Łomnica, Malina – rz. Jedlica, Kamińczyk – rz. Kamienna, Górzyniec – rz. Mała Kamienna, Podgórzyn – Podgórna, Zbiornik Sosnówka) wyznaczonych na wodach powierzchniowych zaopatrujących 8 ujęć wodociągowych. Wyniki pomiarów monitoringu w powyżej wymienionych punktach wskazały, że jakość wody pitnej w AJ w pięciu z ośmiu badanych ujęć spełnia kryteria jakości wymagane dla wody pitnej. Jednocześnie

badania przeprowadzona w punktach wskazały, że nie zostały przekroczone normy dotyczące zanieczyszczeń biologicznych.

Pozytywny wpływ na jakość wód będzie miało uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie AJ. W ramach działań ZIT AJ planowane są inwestycje w rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej, które w efekcie doprowadzą do poprawy stanu jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

Problemy
1. Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury wodnej. 2. Większość ujęć wodny pitnej opiera się na korzystaniu z sieci rzecznej, których dostępność uzależniona jest w znacznym stopniu od warunków atmosferycznych oraz narażona na większe zagrożenie występowania zanieczyszczeń biologiczno-chemicznych.
Kluczowe wnioski i obserwacje
Przez obszar AJ przepływają rzeki i potoki, które w dużej mierze należą do lewobrzeżnego dorzecza Odry. Do głównych rzek przebiegających przez AJ należą: Bóbr, Kamienna, Wrzosówka, Radomierka, Kaczawa, Łomnica, Jedlica, Kwisa. Ponadto źródłem zaopatrzenia w wodę na terenie AJ są zbiorniki retencyjne, takie jak, m.in. Sosnówka, Pilichowice, Złotniki, Leśna. W przeważającej większości ujęcia wody pitnej opierają się na korzystaniu z sieci rzecznej, której dostępność uzależniona jest w znacznym stopniu od warunków atmosferycznych. Powoduje to zwiększenie zagrożenia występowania zanieczyszczeń biologiczno-chemicznych.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie inwestycji w gospodarkę odpadami i wodno-ściekową.

4. Sfera środowiska naturalnego

a. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych

AJ z racji położenia geograficznego posiada na swoim terenie liczne atrakcje przyrodnicze w większości objęte ochroną prawną (tabela 34). W regionie występują wszystkie formy ochrony przyrody ujęte w polskim prawodawstwie: Karkonoski Park Narodowy, 3 parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary sieci NATURA 2000 i obszary objęte porozumieniami międzynarodowymi. Fauna i flora AJ ze względu na położenie geograficzne oraz rzeźbę terenu jest bardzo zróżnicowana. Obszar AJ, o silnie zróżnicowanej szacie roślinnej, wchodzi w skład kilku dużych jednostek geobotanicznych i fizjograficznych.

Tabela 34. Formy ochrony przyrody na terenie AJ

Forma ochrony przyrody	Aglomeracja Jeleniogórska
Park Narodowy	1. Karkonoski Park Narodowy
Parki Krajobrazowe	1. Chełmy 2. Dolina Bobru 3. Rudawski
Rezerваты przyrody	1. Wilcza Góra 2. Torfowisko Doliny Izery 3. Ostrzyca Proboszczowicka 4. Krokusy w Górzyńcu 5. Góra Zamkowa 6. Góra Miłek 7. Buczyzna Storczykowa na Białych Skałach

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.turystyka.dolnyslask.pl

Karkonoski Park Narodowy (KPN), którego powierzchnia wynosi 5 580 ha. obejmuje również dwie enklawy na Pogórzu Karkonoskim: Górę Chojnik oraz Wodospad Szklarki. KPN położony jest na terenie sześciu gmin: Szklarska Poręba, Piechowice, Jelenia Góra, Podgórzyn, Karpacz i Kowary. Bogactwo flory KPN przejawia się w występowaniu gatunków pochodzących z różnych regionów geograficznych, w tym **reliktów** polodowcowych, posiadających tutaj swe odosobnione, izolowane stanowiska, a także roślin, których poza omawianym pasmem górskim nie spotkamy w żadnym innym miejscu na świecie, czyli **endemitów**. Wiele gatunków to rośliny rzadkie i zagrożone wyginięciem, wpisane do „Polskiej Czerwonej Księgi Roślin”. W Karkonoszach żyje co najmniej 15 tysięcy gatunków bezkręgowców, ponad 320 gatunków kręgowców.

Na terenie AJ znajduje się 3 parki krajobrazowe:

- **Park Krajobrazowy „Chełmy”** leży w Sudetach Zachodnich, we wschodniej części Pogórza Kaczawskiego, a na południu obejmuje częściowo Rów Świerzawy i Pogórze Wojcieszowskie. Dużą osobliwością Parku są unikatowe zespoły leśne: las klonowo-lipowy i jaworzyna górską. Na terenie parku występują kwaśne buczyny. Zbiorowiska nieleśne reprezentują różne typy łąk oraz torfowiska źródliskowe. Gromada płazów obejmuje tu 15 gatunków, w tym ropuchę paskówkę oraz salamandrę plamistą. To również miejsce występowania 107 gatunków ptaków lęgowych oraz 6 gatunków sów. W Parku wydzielono 4 rezerваты przyrody: "Wąwóz Myśluborski" – typ florystyczny, "Wąwóz Lipa" – leśno-geologiczny, "Wąwóz Siedmicki" – florystyczno-geologiczny oraz rezerwat leśno-krajobrazowy "Nad Groblą".
- **Park Krajobrazowy Doliny Bobru** położony jest w Sudetach Zachodnich, a głównym elementem jego krajobrazu jest fragment doliny Bobru pomiędzy Jelenią Górą a Lwówkiem Śląskim. Różnorodność ekosystemów leśnych i walorów botanicznych wyróżnia teren parku w skali Sudetów. Na florę parku składa się około 800 gatunków roślin, w tym wiele gatunków

chronionych i rzadkich. "Góra Zamkowa" we Wleniu jest rezerwatem mieszanym tj. typ leśny, florystyczny, geologiczny i krajobrazowy. Na terenie parku znajduje się jaskinia w wapieniach.

- **Rudawski Park Krajobrazowy** położony jest na pograniczu Sudetów Zachodnich i Środkowych. Główne walory parku to: różnorodność budowy geologicznej, bogactwo form powierzchni terenu, przełomowe odcinki doliny Bobru oraz bogata szata roślinna pozostałości dawnego górnictwa i hutnictwa, liczne odsłonięcia geologiczne, skałki, pseudokrasowe jaskinie. Zbiorowiska nieleśne reprezentują m.in. bogate w rzadkie i chronione gatunki roślin torfowiska (torfowisko na Trzczańskich Mokradłach i łąki na przełęczy Redlińskiej). Do rzadkich gatunków roślin należy storczyk oraz paproć zanokcica serpentynowa. W Parku stwierdzono występowanie 203 gatunków kręgowców, 127 gatunków ptaków – głównie gatunki związane z terenami leśnymi, 10 gatunków płazów (najciekawszym z nich jest salamandra plamista). Spotkać tu można również 17 gatunków ryb i kręgloustych, z których najrzadsze to minóg strumieniowy i głowacz białopłetwy.⁹

Na terenie AJ istnieje 7 rezerwatów przyrody:

1. Wilcza Góra - Gmina Złotoryja,
2. Torfowisko Doliny Izery- Gmina Mirsk, Szklarska Poręba,
3. Ostrzyca Proboszczowicka - Gmina Pielgrzymka,
4. Krokusy w Górze - Gmina Stara Kamienica,
5. Góra Zamkowa - Gmina Wleń,
6. Góra Miłek - Gmina Wojcieszów,
7. Buczyzna Storczykowa na Białych Skałach - Gmina Świerzawa.¹⁰

Obszary Natura 2000 w AJ stanowią 14,15% obszarów całego województwa. Karkonosze zostały uznane za obszar Natura 2000, gdyż obejmują bardzo ważne tereny dla zachowania bardzo rzadkich lub zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i charakterystycznych siedlisk przyrodniczych mających znaczenie dla ochrony środowiska i bioróżnorodności Europy. W Karkonoszach Sieć Natura 2000 obejmuje dwa rodzaje obszarów:

- **KARKONOSZE PLB 020007** – jest to ostoja dzikich ptaków formalnie nazywana „Obszarem Specjalnej Ochrony Ptaków”, w którym realizowana jest ochrona dzikiego ptactwa o powierzchni 18578,4 ha.
- **KARKONOSZE PLH 020006** - są „Specjalnym Obszarem Ochrony Siedlisk”, wyznaczonym w celu ochrony określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk istotnych dla ochrony określonych gatunków roślin i zwierząt innych niż ptaki.

---

⁹ www.turystyka.dolnyslask.pl

¹⁰ <http://www.turystyka.dolnyslask.pl/content/view/137/132/lang,polish/>

Karkonosze są ptasią ostoją o znaczeniu europejskim. Występują tu gatunki zagrożone w skali światowej, europejskiej i krajowej. Wśród najważniejszych dla Wspólnoty Europejskiej gatunków ptaków, których występowanie stwierdzono na obszarze Karkonoskiego Parku Narodowego zaliczyć można: **bielika, sokoła wędrownego, jarzábka, cietrzewia, włochatka, sóweczkę, dzięcioła zielono siwego, dzięcioła czarnego, gąsiorka, muchołówkę małą, muchołówkę biało szyją, podróżniczka.**

Masyw Karkonoszy jako Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Karkonosze obejmuje siedliska przyrodnicze oraz gatunki zwierząt, na ochronę których UE kładzie szczególny nacisk. Główną grupę gatunków zwierząt objętych programem Natura 2000 stanowią nietoperze. Ponadto poza obszarem KPN odnotowuje się stałe występowanie wydry Lutra, a także motyla modraszka. Na terenie Parku występują również trzy gatunki roślin o znaczeniu priorytetowym dla Wspólnoty Europejskiej. Są to karkonoskie endemity: **dzwonek karkonoski i gnidosz sudecki** oraz endemit Masywu Czeskiego-**przytulia sudecka.**

Poza rzadkimi, zagrożonymi gatunkami także wybrane typy siedlisk zdecydowały o utworzeniu specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 w Karkonoszach. Zalicza się do nich siedliska łąkowe (łąki świeże i konietlicowe użytkowane ekstensywnie), leśne (grąd środkowoeuropejski, nadrzeczna olszyna górską, kwaśne buczyny, górskie bory świerkowe, bory bagienne), ekosystemy piętra subalpejskiego (zarośla kosodrzewiny, zarośla wierzby lapońskiej i śląskiej, torfowiska wysokie i przejściowe, młaki, ziołorośla górskie, borówczyska bażynowe, murawy bliźniczkowe), ekosystemy pietra alpejskiego (rumowiska skalne ze zmienką górską i porostami, wysokogórskie murawy acidofilne i bezwapienne wyleżyska śnieżne), a także jedyne w polskich górach jezioro lobeliowe - Wielki Staw.¹¹

Kolejnym obszarem Natura 2000 są:

GÓRY IZERSKIE PLB 020009 o powierzchni 20343,6 ha. Obszar obejmuje 20 343,6 ha położonych w województwie dolnośląskim na terenie gmin: Mirsk (10 911,3 ha), Piechowice (516,6 ha), Stara Kamienica (4 617,5 ha), Szklarska Poręba (3 859,6 ha) i Świeradów-Zdrój (438,6 ha);

TORFOWISKA GÓR IZERSKICH PLH 020047 o powierzchni 4765,0 ha. Obszar obejmuje największy w Polsce kompleks torfowisk górskich. Znajduje się w województwie dolnośląskim, regionie jeleniogórskim, w Górach Izerskich. W granicach obszaru znajduje się cała "wewnętrzna" część Gór Izerskich, od Wysokiego Grzbietu na południe, do Izery stanowiącej granicę państwową, opierając się na wschodzie o drogę E65 (droga krajowa nr 3) i tor nieczynnej linii kolejowej. Teren obejmuje całą górnoreglową część Gór Izerskich obniżającą swój zasięg do około 800 m n.p.m. Torfowiska w Górach Izerskich są związane przede wszystkim z obszarem regła górnego, cechującym się wysokimi opadami oraz chłodnym klimatem. Obecności torfowisk sprzyja

¹¹ <http://www.kpnmab.pl/pl/czym-jest-natura-2000,321>

łagodna rzeźba, a stopień zatorfienia piętra regła górnego sięgał 40% (co jest wartością porównywalną z podawaną dla Finlandii). Niestety, z racji prowadzenia intensywnej gospodarki leśnej w tym rejonie już od poł. XIX w. powierzchnia obszaru zatorfionego bardzo się skurczyła. Jednak i dziś torfowiska nie stanowią izolowanych obiektów, lecz łączą się w kompleksy.

Na obszarze występuje 12 siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszar obejmuje największy w Polsce kompleks torfowisk górskich, w skład których wchodzi torfowiska wysokie żywe w ich regionalnej, sudeckiej odmianie, torfowiska przejściowe, bory na torfie oraz torfowiska zdolne do regeneracji. Największy kompleks torfowisk w Dolinie Izery jest chroniony w rez. przyr. Torfowiska Doliny Izery (485 ha, 2000r.) i Torfowisko Izerskie (45 ha, 1969r.) Pozostała część obszaru niechroniona. Występują rośliny rzadkie, zapisane w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin m.in.: brzoza karłowata *Betula nana* i turzyca bagienna *Carex limosa*. Roślinność lasów jest dość silnie przekształcona, regiel dolny - głównie przez gospodarkę, zaś regiel górny wykazuje zmiany spowodowane zanieczyszczeniami powietrza.

Na opisywanym terenie występuje 15 gatunków ptaków "naturowych", z czego 6 zaliczanych jest do grupy regularnie występujących ptaków migrujących niewymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG. Odnaleziono też dwa gatunki nietoperzy: nocka dużego *Myotis myotis*, mopka *Barbastella barbastellus*. Notowano także wilka *Canis lupus*, wydrę *Lutra lutra* oraz rysia *Lynx lynx*

ŁĄKI GÓR I POGÓRZA IZERSKIEGO PLH 020102 o powierzchni 6433,4 ha. Jest to praktycznie jedyny w miarę zwarty obszar występowania atlantyckiego gatunku - wszewłogi górskiej *Meum athamanticum*, oraz tworzonego przez nią zespołu roślinnego Meo-Festucetum, w Polsce znanego tylko z Sudetów Zachodnich.

Obszar znajduje się w województwie dolnośląskim, regionie jeleniogórskim, obejmuje fragment podnóża Gór Izerskich (Kamienickiego Grzbietu) oraz Pogórza Izerskiego. Najważniejszym komponentem krajobrazowym i funkcjonalnym są obszary półnaturalne: łąki oraz murawy. Najcenniejszymi elementami są łąki z wszewłogą górską *Meum athamanticum*, należące do górskich łąk konietlicowych, oraz górskie formy świeżych łąk niżowych użytkowanych ekstensywnie, i - w mniejszym stopniu - muraw bliźniczkowych. Ponadto występują tu mocno przekształcone (osuszane) łąki wilgotne ze związku Molinion i Calthion. Zachowane są siedliska bytowania wielu cennych gatunków zwierząt. Obszar jest kluczowym dla zachowania *Euphydryas aurinia* w całej Polsce Południowo-Zachodniej (największe znane stanowisko) oraz modraszkwatych.

Problemy
Konieczność ochrony przed zanieczyszczeniem, zniszczeniem oraz remonty i modernizacja lub rewitalizacja obiektów przyrodniczych.
Kluczowe wnioski i obserwacje
Na obszarze AJ występują wszystkie formy ochrony przyrody ujęte w polskim prawodawstwie: KPN, 3 parki krajobrazowe, rezerwy przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary sieci NATURA 2000 i obszary objęte porozumieniami międzynarodowymi. Fauna i flora obszaru ze względu na położenie geograficzne oraz rzeźbę terenu jest bardzo zróżnicowana. Obszar aglomeracji, o silnie zróżnicowanej szacie roślinnej, wchodzi w skład kilku dużych jednostek geobotanicznych i fizjograficznych, co jest niewątpliwie unikatową cechą, wyróżniającą Aj na tle innych terenów. Dlatego też ważnym jest aby członkowie/gminy AJ dostrzegli konieczność wspólnych działań w tym zakresie.
Rozwiązanie
Realizacja projektów w zakresie ochrony i udostępnienia zasobów przyrodniczych.

b. Jakość powietrza

Jakość powietrza na terenie AJ jest na dopuszczalnym poziomie, charakteryzuje się niewielkim stężeniem zanieczyszczeń gazowych, które czasami przekraczają normy pomiarowe. Stan zanieczyszczenia powietrza substancjami gazowymi i pyłem zawieszonym, PM 10 według wskazań stacji pomiarowych (w pomiarze ciągłym) w AJ przedstawiono w tabeli 35.

Tabela 35. Wykaz stacji pomiarowych w AJ oraz stan zanieczyszczenia powietrza substancjami gazowymi i pyłem PM 10 w 2013r., w pomiarze ciągłym

Stacje pomiaru w AJ	Zanieczyszczenia gazowe				Zanieczyszczenia pyłowe
	SO ₂	NO ₂	CO	O ₃	PM 10
Jelenia Góra – Cieplice (uzdrowisko)					
Śnieżka					
Złotoryja					

kolor zielony - brak przekroczeń   kolor czerwony - przekroczenie wartości kryterialnych

kolor szary - brak pomiarów lub wyniki unieważnione podczas weryfikacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2013 r.*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław 2012 r., s. 7

W 2013 r. w żadnym punkcie pomiarowym nie wystąpiły wartości ponadnormatywne dwutlenku siarki (SO₂). Poziom ponad 99,00% rejestrowanych wyników we wszystkich stacjach pomiarowych nie przekroczył 60,00% wartości dopuszczalnych. Charakterystycznym elementem rozkładu stężeń SO₂ w ciągu roku jest znaczna różnica pomiędzy stężeniami rejestrowanymi w sezonie grzewczym (październik-marzec) i pozagrzewczym (kwiecień-wrzesień). Średnio, na terenach miejskich, poziom

stężeń w sezonie grzewczym był trzykrotnie wyższy niż w sezonie pozagrzewczym, co oznacza, że większość emisji tego gazu pochodzi ze źródeł energetycznych. Znaczących różnic poziomów stężeń pomiędzy sezonami grzewczym i pozagrzewczym nie stwierdzono w stacjach ochrony roślin: Śnieżka. W porównaniu do 2012 r. wzrost stężeń średniorocznych wystąpił w Jeleniej Górze, jednakże nie przekroczył dozwolonych norm. Pozostałe stacje rejestrowały stężenia na podobnym lub niższym poziomie niż w 2012 r.

Pomiary dwutlenku azotu (NO_2) w AJ nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych zarówno w odniesieniu do normy średniorocznej, jak i 1-godzinowej. Nie stwierdzono również przekroczenia dopuszczalnego poziomu 8-godzinowego tlenku węgla (CO) w badanych stacjach pomiarowych. W stosunku do lat ubiegłych wystąpiła znaczna poprawa w Jeleniej Górze – Cieplicach, ponieważ na tym obszarze dopuszczalny poziom (CO) był od 2009 roku zawsze przekroczony.

We wszystkich stacjach pomiarowych rejestrowany poziom tlenku węgla w sezonie grzewczym był wyższy niż w sezonie pozagrzewczym.

Ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM 10 są jednym z największych problemów ochrony powietrza w Polsce. Problem ten dotyczy również obszaru AJ. Z uwagi na specyficzne ukształtowanie terenu, ponadnormatywne stężenie pyłu, odnotowywane jest najczęściej na obszarze Kotliny Jeleniogórskiej, w szczególności w najniższej położonej dzielnicy Jeleniej Góry - Cieplicach. Przyczyną tak wysokiego poziomu pyłu PM10 w powietrzu jest wzmożone spalanie paliw do celów grzewczych, powodujące zwiększoną emisję zanieczyszczeń do powietrza. Niekorzystne warunki meteorologiczne (niska temperatura powietrza, prędkość wiatru poniżej 1,5 m/s oraz inwersja temperatury) powodowały kumulowanie się zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery.

W odniesieniu do normy średniodobowej w 2013 r. zanotowano przekroczenia dopuszczalnej liczby dni ze stężeniami powyżej $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ na następujących stanowiskach pomiarowych AJ :

- w Jeleniej Górze – Cieplicach: 83 dni,
- w Złotoryi przy ul. Staszica: 58 dni.

W pozostałych punktach pomiarowych również notowano przypadki ponadnormatywnych stężeń dobowych, jednak z częstotnością mniejszą od dopuszczalnych – 35 dni w roku.

Całe województwo dolnośląskie, w tym AJ, objęte jest monitoringiem powietrza prowadzonym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Wrocławiu. Występujące zjawisko „niskiej emisji” związane jest z niebezpiecznymi dla zdrowia pyłami i gazami pochodzącymi z lokalnych kotłowni węglowych i domowych pieców grzewczych, w których spalanie węgla odbywa się w nieefektywny sposób. Najczęściej stosuje się węgiel tani, o złej charakterystyce i niskich parametrach grzewczych. Na terenach zamieszkałych przez ludność materialnie uboższą dodatkowy problem stanowi zjawisko spalania w domowych piecach grzewczych odpadów komunalnych. W związku z powyższym problemy związane z niską emisją wynikają przede wszystkim ze:

- stosowania w mieszkalnictwie komunalnym i indywidualnym niskosprawnych urządzeń grzewczych;
- spalania złej jakości paliw energetycznych;
- złego stanu technicznego urządzeń i instalacji kotłowych oraz nieprawidłowej ich eksploatacji;

Wśród zanieczyszczeń emitowanych z procesów spalania paliw stałych do szczególnie niebezpiecznych zaliczane są pyły PM10 i PM2,5, które posiadając rozwiniętą powierzchnię, zdolne są do adsorpcji substancji będących trwałymi zanieczyszczeniami organicznymi. Wskutek tego PM10 i PM2,5 odpowiedzialne są za choroby układu oddechowego i krążeniowego, różnego rodzaju alergię, a w efekcie za wzrost śmiertelności ludności na terenach o wysokich wskaźnikach emisji tych substancji. Charakterystyczne ukształtowanie terenu, głównie w Kotlinie Jeleniogórskiej powoduje powstawanie smogu, który dodatkowo zwiększa zachorowalność mieszkańców.

Najważniejsze skutki złego stanu powietrza atmosferycznego to właśnie wpływ zanieczyszczenia na zdrowie mieszkańców a zatem znaczące pogorszenie się jakości ich życia. W dłuższej perspektywie utrzymujący się zły stan powietrza, może powodować nasilenie się procesów ucieczki w poszukiwaniu lepszej jakości środowiska. W przyszłości może to mieć także negatywny wpływ na ruch turystyczny czy poziom inwestycji. Chcąc rozwiązać problem występującej w AJ niskiej emisji należy dążyć do zwiększenia świadomości mieszkańców, czym grozi występujące zjawisko i jak temu zapobiegać, a przede wszystkim do likwidacji nieekologicznych rozwiązań grzewczych, ograniczenia niskiej emisji transportowej, zwiększenia oszczędności energii.

Punktem odniesienia są w tym aspekcie dokumenty przygotowywane i przyjmowane przez władze samorządowe – plany gospodarki niskoemisyjnej.

Problemy
<p>1. Występowanie ponadnormatywnego zanieczyszczenia powietrza, w szczególności na terenach miejskich i uzdrowiskowych spowodowanego emisją zanieczyszczeń komunikacyjnych i z systemów grzewczych.</p> <p>2. Pogarszający się stan techniczny sieci ciepłych.</p> <p>3. Niedostateczna promocja rozwiązań niskoemisyjnych wśród mieszkańców AJ.</p> <p>Wykorzystywanie w dalszym ciągu tradycyjnych systemów grzewczych do ogrzewania mieszkań.</p>
Kluczowe wnioski i obserwacje
<p>1. Nadmierne zanieczyszczenie powietrza jest szkodliwe dla zdrowia, co powoduje pogorszenie się jakości życia mieszkańców. Działania na rzecz jakości powietrza są priorytetowe z punktu widzenia ochrony środowiska i zdrowia społeczeństwa. Uzasadnione jest zatem dążenie do redukcji emisji zanieczyszczeń, w szczególności zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne, poprzez dalszą budowę obwodnicy AJ, co umożliwi wyprowadzenie nadmiernego ruchu tranzytowego z miasta, zwiększenie udziału przyjaznego środowisku publicznego transportu zbiorowego w obsłudze AJ oraz stworzenie jednolitego systemu transportu rowerowego na terenie AJ. Działania te przyczynią się do ograniczenia generowanych przez transport kosztów środowiskowych, w tym redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza, co w efekcie przełoży się na</p>

poprawę bezpieczeństwa i jakości życia na obszarze AJ.

2. Zmniejszenie nadmiernego zużycia energii pierwotnej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej przyniesie wymierne korzyści środowiskowe (redukcja emisji zanieczyszczeń), a także ekonomiczne (obniżenie kosztów funkcjonowania instytucji publicznych i gospodarstw domowych). Uzasadnione jest zatem wdrażanie rozwiązań ograniczających zużycie i racjonalizację gospodarowania energią cieplną polegających na przebudowie systemów grzewczych wraz z wymianą i podłączeniem do systemów ciepłowniczych, a także działania termomodernizacyjne. W celu podniesienia efektywności energetycznej niezbędna jest nowoczesna infrastruktura ciepłownicza, w której przestrzegane są normy środowiskowe.

Rozwiązanie

Realizacja projektów w zakresie wdrażania strategii niskoemisyjnych, zwiększenia efektywności energetycznej w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym oraz ułatwień w dostępności komunikacyjnej

5. Analiza SWOT dla obszaru AJ

Rozpoznanie uwarunkowań dotyczących przyszłości AJ wymaga ustalenia zbioru oddziaływań, jakie generować mogą różne podmioty i zjawiska.

Na ich zbiór składają się zarówno wpływy zewnętrzne, wynikające z decyzji i zachowań podmiotów stanowiących jej strategiczne otoczenie, jak i istniejące wewnętrzne uwarunkowania rozwoju, podlegające kształtowaniu przez gminy AJ. W oparciu o przeprowadzoną diagnozę w ujęciu problemowym wskazano czynniki determinujące potencjał rozwojowy. Obrazuje to analiza SWOT, wskazując cztery listy: silnych stron, (które należy wzmacniać), słabych stron, (które trzeba niwelować), szans, (które należy wykorzystywać) oraz zagrożeń, (których należy unikać).

W ramach metody SWOT można wyróżnić cztery grupy czynników strategicznych:

- Siły (S) – pozytywne atrybuty AJ podlegające kształtowaniu przez tworzące ją gminy, które mogą umożliwiać, pobudzać bądź wspierać jej rozwój,
- Słabości (W) – cechy i zjawiska ograniczające możliwości rozwoju AJ, które pozostają pod wpływem tworzących ją gmin,
- Szanse (O) – zewnętrzne oddziaływania i zjawiska, stwarzające pożądane możliwości rozwoju, niezależne od działań podejmowanych przez gminy tworzące AJ,
- Zagrożenia (T) – zewnętrzne negatywne oddziaływania i zjawiska, utrudniające realizację zamierzeń rozwojowych, niezależne od działań podejmowanych przez gminy tworzące AJ.

Tabela 36 przedstawia kluczowe ustalenia z analizy SWOT AJ.

Tabela 36 Analiza SWOT terytorium AJ w obszarach objętych ZIT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Atrakcyjne położenie na styku trzech państw, korzystne w stosunku do zagranicznych rynków zbytu, bliskość dużych centrów miejskich (Wrocław, Legnica, Berlin, Praga).	Słabe powiązania transportowe na obszarze AJ oraz z głównymi ośrodkami miejskimi kraju i państw ościennych.
Wysoka atrakcyjność turystyczna obszaru w tym turystyki uzdrowiskowej AJ oraz potencjał rozwojowy turystyki.	Niedostateczna przepustowość sieci infrastruktury transportowej, degradacja istniejących sieci.
Dostępność atrakcyjnych terenów, w tym również turystycznych, pod rozwój funkcji gospodarczych i mieszkaniowych.	Niewykorzystany potencjał istniejących linii kolejowych, znaczna degradacja linii.
Rezerwy zasobów naturalnych, w tym wód termalnych.	Brak nowoczesnego centrum przesiadkowego w centrum AJ, tj. w Jeleniej Górze.
Bogate i zróżnicowane walory krajobrazowe, kulturowe i krajoznawcze, w tym o charakterze wieloprzestrzennym – parki narodowe oraz krajobrazowe, rezerваты przyrody, Dolina Pałaców i Ogrodów.	Dysproporcje w rozwoju gospodarczym gmin AJ.
Zasoby terenów, które mogą być przeznaczone pod działalność gospodarczą.	Nieadekwatny do potrzeb i potencjału obszaru AJ stan techniczny infrastruktury rekreacyjno-turystycznej.
Wzrost aktywności władz lokalnych w podejmowaniu współpracy zewnętrznej i wewnętrznej.	Wysoki odsetek obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji.
Rozbudowana współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.	Zły stan techniczny zabytków na obszarze AJ.
Wysoka aktywność inwestycyjna sektora MŚP.	Zróżnicowany poziom zaspokojenia potrzeb w dziedzinie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, dobra sytuacja w miastach, zła na terenach wiejskich AJ.
Dziedzictwo wielokulturowe.	Dominacja przestarzałego systemu grzewczego.
Duży potencjał środowisk twórczych.	Brak instalacji do przetwarzania wytworzonych odpadów komunalnych.
Doświadczenie gmin AJ w tworzeniu sprzyjających warunków dla rehabilitacji osób niepełnosprawnych.	Mały udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Integracja działań gmin AJ w zakresie gospodarki odpadami i wodno-ściekowej.	Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza (CO i PM10) w sezonie grzewczym, na terenach miejskich AJ, w szczególności na terenie uzdrowiskowym.
	Niedostateczny transfer wiedzy kreowanej w lokalnych uczelniach wyższych do sfery gospodarki.
	Niskie dochody samorządów skutkujące ograniczeniem możliwości finansowania infrastruktury technicznej.
	Niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.
	Wysoki poziom bezrobocia wśród osób w wieku 50+ oraz spadek aktywności zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.
	Niski poziom kwalifikacji zawodowych, niska aktywność zawodowa.
	Wysoki odsetek osób borykających się z ubóstwem.
	Niezadawalające wskaźniki dostępności do placówek wychowania przedszkolnego i żłobkowego.
	Niewystarczający poziom rozwoju pomocy społecznej dla osób starszych w stosunku do rosnących potrzeb związanych ze starzeniem się społeczeństwa.
	Zróźnicowanie w dostępie do Internetu i niski poziom e-usług.
SZANSE	ZAGROŻENIA
Rozwój transportowych powiązań wewnątrz krajowych i międzynarodowych.	Niedostateczne uwzględnienie potrzeb transportowych AJ w krajowej polityce transportowej.
Rozwój tranzytu turystycznego	Długi czas dojazdu do ośrodka wojewódzkiego i ośrodków subregionalnych
Rozwój branży turystycznej (głównie turystyki biznesowej i uzdrowiskowej) oraz nowych specjalistycznych usług medycznych.	Ograniczanie znaczenia Jeleniej Góry w skali kraju i regionu poprzez likwidację lub ograniczenie jej funkcji zewnętrznych.
Rozwój transgranicznych przedsięwzięć turystycznych.	Wzrost konkurencyjności terenów turystycznych (głównie usług uzdrowiskowych, kompleksów narciarskich i usług towarzyszących) zarówno w Polsce, jak i za granicą.
Znaczne dokapitalizowanie bazy uzdrowiskowej.	Niska rozpoznawalność obszaru AJ w Europie.

Popyt na wieloletnie usługi opiekuńczo-sanatoryjne tworzone przez mieszkańców Unii Europejskiej (głównie przez obywateli Niemiec) Popyt na wieloletnie usługi opiekuńczo-sanatoryjne tworzone przez mieszkańców Unii Europejskiej (głównie przez obywateli Niemiec).	Obniżanie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów AJ.
Bliskość unijnych i krajowych rynków zbytu.	Zwiększająca się polaryzacja stopnia rozwoju gospodarczego regionu.
Popyt zewnętrzny na wytwarzane na terenie AJ dobra i usługi.	Wzrost pozycji konkurencyjnej sąsiednich aglomeracji jako potencjalnych miejsc lokalizacji średnich i dużych inwestycji.
Realizacja dużych projektów o znaczeniu ponadregionalnym na terytorium Polski Zachodniej.	Rozwój walorów użytkowych zamieszkania, pracy i obsługi sąsiednich oraz dalej położonych ośrodków miejskich.
Uporządkowanie systemu planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym.	Zmniejszanie możliwości finansowania inwestycji publicznych i pogarszająca się sytuacja finansowa gmin.
Wzrost zainteresowania inwestorów lokowaniem inwestycji w AJ.	Niewystarczający poziom środków finansowych na rewitalizację, renowację i rekultywację środowiska.
Zainteresowanie inwestorów wykorzystaniem zasobów wód termalnych.	Niekorzystne trendy demograficzne, starzenie się społeczeństwa.
Zwiększone zapotrzebowanie na wykorzystanie regionalnych złóż kopalin użytecznych.	Trwałe migracje, odpływ wykwalifikowanej kadry z obszaru AJ.
Wykorzystanie nowych technologii energetycznych bazujących na odnawialnych źródłach energii.	Marginalizacja społeczna na obszarach wiejskich i przemysłowych.

VII. Wizja oraz cele ZIT AJ (Cel strategiczny, Cele szczegółowe, Priorytety, Działania)

1. Wizja

Potencjał rozwojowy AJ jest wysoki, co wynika z przeprowadzonej diagnozy obszaru oraz analizy SWOT. Metoda analizy SWOT, jako sposób organizowania faktów umożliwia zrozumienie danych i dostrzeżenie wynikających z nich konsekwencji. Zbadanie interakcji pomiędzy grupą sił i słabości oraz grupą szans i zagrożeń, pozwoliło sformułować obszary problemowe, których dotyczyć będzie interwencja w ramach Strategii.

Rezultatem powstania AJ winno być uzyskanie efektu synergii, dzięki któremu gminy AJ mogą uzyskać większe osiągnięcia, niż gdyby funkcjonowały oddzielnie. Konstrukcja instrumentu ZIT poprzez wskazanie PI objętych instrumentem ZIT, wskazuje na jego rolę głównie w zaspokajaniu znaczących deficytów identyfikowanych na obszarze AJ.

Realizacja ZIT AJ jest ukierunkowana na **osiągnięcie wizji AJ w perspektywie roku 2023**, zapisanej w poniższy sposób:

- AJ nowoczesnym obszarem, o wielu funkcjach regionalnych, stanowiącym jeden z głównych ośrodków rozwoju Dolnego Śląska.
- AJ ośrodkiem innowacyjnej gospodarki opartej na współpracy ze środowiskami naukowymi.
- AJ obszarem przyjaznym dla przedsiębiorczości, rozwoju rynku pracy, oferującym uzbrojone tereny inwestycyjne i ułatwienia w inwestowaniu oraz specjalistyczne wsparcie doradcze dla nowopowstających i rozwijających się firm.
- AJ, której rozwój oparty jest o turystykę – uzdrowiskową, SPA & WELLNESS oraz turystykę aktywną, wykorzystującą walory przyrodnicze.
- AJ, jako społeczność dbająca o estetykę, czystość, nadająca nowe funkcje obszarom zdegradowanym społecznie i urbanistycznie, dbająca o ochronę wartości kulturowych i przyrodniczych.
- AJ zintegrowanym obszarem, dobrze skomunikowanym zewnątrz i wewnątrz, z efektywnym publicznym transportem zbiorowym, uporządkowaną gospodarką wodno-

ściekową, gdzie wykorzystuje się odnawialne źródła energii i ogranicza niekorzystne oddziaływanie na środowisko naturalne.

- AJ miejscem atrakcyjnym dla mieszkańców i przedsiębiorców, z dobrze rozwiniętą infrastrukturą spójności społecznej, konkurencyjnym miejscem zamieszkania i wypoczynku, rozwiniętą ofertą edukacyjną wykorzystującą technologie TIK i powiększającym się rynkiem pracy.
- AJ to społeczność obywatelska stwarzająca warunki dla mieszkańców do samorealizacji zawodowej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej oraz zapewniająca poczucie bezpieczeństwa swoim mieszkańcom.

Tak sformułowana wizja odpowiada aspiracjom mieszkańców AJ, a także uwzględnia aktualną pozycję obszaru AJ na tle regionu, kraju i otoczenia międzynarodowego.

2. Strategia ZIT AJ

Logika interwencji

O pozycji AJ decyduje wiele czynników, które można określić mianem potencjału gospodarczego, społecznego, infrastrukturalnego i środowiskowego, który aktualnie wymagają skutecznego wsparcia i aktywizacji. Z tego też wynika potrzeba koordynacji działań oraz koncentracji środków finansowych na istotnych czynnikach rozwoju pozwalających na przezwycięzenie barier i przywrócenie AJ adekwatnej do możliwości rangi w strukturze społeczno-gospodarczej Dolnego Śląska. Dla osiągnięcia tego zamiaru niezbędne jest sformułowanie strategii działań oraz jej celu głównego.

Cel strategiczny ZIT AJ wraz z uzasadnieniem.

„Integracja obszaru AJ w spójny organizm wzmacniający swoją konkurencyjność poprzez rozwój dostępności komunikacyjnej i innowacyjnej przedsiębiorczości oraz potencjału turystycznego, przyrodniczego i kulturowego, dla poprawy jakości życia mieszkańców.”

Potencjał gospodarczy tworzą innowacyjne przedsiębiorstwa sektora prywatnego, wspierane przez jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie i IOB. Kluczem do sukcesu jest sprawnie funkcjonujący sektor małych i średnich przedsiębiorstw, zakorzeniony w miejscowej społeczności i bazujący na lokalnych zasobach ludzkich i środowiskowych. Jednak nowo powstające firmy są silnie narażone na ryzyko niepowodzenia rynkowego, stąd też wymagają wsparcia m.in. poprzez inkubację, na którą składa się zarówno pomoc w założeniu przedsiębiorstwa, jak i wsparcie w jego początkowym okresie funkcjonowania. Należy rozwijać instytucje otoczenia biznesu, które to z kolei powinny aktywnie uczestniczyć w procesie inkubacji firm. Wzmocnić należy także istniejące instytucje pożyczkowe i poręczeniowe. Rozwój gospodarczy nie może nastąpić bez odpowiednio rozwiniętej infrastruktury. Należy zatem podejmować działania zmierzające do uzbrajania terenu pod inwestycje lub adaptacji nieużytkowanych budynków na potrzeby biznesu. Pod względem gospodarczym AJ jest silnie zróżnicowana, w całości nie wykorzystując swojego potencjału pod względem zasobów naturalnych i ludzkich oraz położenia geograficznego. Wynika to m.in. z barier infrastrukturalnych i społeczno-gospodarczych. W rezultacie na obszarze AJ konieczne jest podjęcie działalności inwestycyjnej zmierzającej do wzmocnienia potencjału gospodarczego miast oraz przełamywania barier w przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Współcześnie rozwój regionalny i lokalny w coraz większym stopniu uzależniony jest od poziomu kapitału ludzkiego i społecznego. Zarówno kapitał ludzki, jak i społeczny traktowany jest jako kluczowy endogeniczny czynnik rozwoju obszaru, a jego znaczenie rośnie zwłaszcza w przypadku spowolnienia rozwoju gospodarczego, gdy obserwowany jest mniejszy napływ kapitału zagranicznego i trzeba w większym stopniu oprzeć rozwój na wewnętrznym potencjale. Kapitał społeczny i ludzki budowany jest na podstawie dobrze funkcjonującego systemu połączonego z działaniami wspierającymi inicjatywy oddolne. Rozwój edukacji osiągnąć można poprzez inwestycje w infrastrukturę edukacyjną oraz w proces kształcenia.

Wzmocnienie pozycji AJ w regionie wymaga podjęcia działań zmierzających do włączenia społecznego osób wykluczonych oraz zwiększenia zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru. Działania niniejsze powinny koncentrować się na integracji społecznej, ułatwieniu dostępu do należytej jakości usług zdrowotnych i edukacyjnych, wspieraniu przedsięwzięć gospodarczych, edukacji osób starszych i wykorzystaniu ich potencjału poprzez zaangażowanie w prace społecznie użyteczne. Równocześnie należy wykorzystać potencjał tkwiący w lokalnych środowiskach poprzez zwiększenie ich udziału w planowaniu strategicznym.

Rozwoju gospodarczego i społecznego nie sposób osiągnąć bez należytej rozwiniętej infrastruktury tworzącej atrakcyjne środowisko zamieszkania. Współcześnie zaobserwować można wzmożoną konkurencję obszarów nie tylko o inwestorów, ale również o mieszkańców. Jednak możliwości zatrzymania dotychczasowych mieszkańców oraz pozyskanie nowych uzależnione są od stworzenia atrakcyjnych warunków zamieszkania, wpływających na poziom i jakość życia. Działania w

powyższym zakresie istotnego znaczenia nabierają w AJ, która szczególnie mocno odczuwa niekorzystne przemiany demograficzne.

Poprawa atrakcyjności środowiska zamieszkania wymaga przede wszystkim inwestycji w infrastrukturę wpływającą na jakość środowiska naturalnego oraz warunki zamieszkania i funkcjonowania w przestrzeni publicznej. Ważne jest, aby prowadzić inwestycje zmierzające do objęcia w jak największym zakresie ludności AJ siecią wodociągową i kanalizacyjną. Dodatkowo konieczna jest rewitalizacja zdegradowanych obszarów połączona z rewitalizacją tkanki społecznej miast i obszarów wiejskich. Wreszcie uczynienie z AJ ważnego ośrodka wzrostu regionalnego wymaga inwestycji zmierzających do rozwoju dziedzictwa kulturowego w połączeniu z zachowaniem bioróżnorodności środowiska. Jest to o tyle ważne, że AJ posiada w tym zakresie jeszcze duży niewykorzystany do tej pory potencjał, który może stać się kołem napędowym dla dalszego rozwoju turystyki.

Pamiętać również należy, że warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego AJ jest sprawna sieć komunikacyjna. Zapewnia ona dostęp przedsiębiorców do ich kontrahentów, który uelastyczni rynek pracy, pozwala wreszcie pozyskać turystów, co przekłada się na rozwój tej branży gospodarki w regionie. Dobrze zaprojektowana i efektywnie wykorzystana infrastruktura drogowa i kolejowa umożliwia również redukcję kosztów funkcjonowania przedsiębiorstw, a także podnosi standard życia mieszkańców. Układ infrastruktury drogowej tworzy sieć dróg lokalnych połączonych z drogami krajowymi i wojewódzkimi zapewniającymi łączność AJ z otoczeniem. Większość wskazanych dróg ma niskie parametry techniczne niezapewniające należytej przepustowości, zwłaszcza w perspektywie przyspieszonego rozwoju. W rezultacie aktualny stan infrastruktury drogowej uznać należy za nieadekwatny do dzisiejszych potrzeb, co więcej, stwarzający barierę przyszłego rozwoju AJ. Odpowiedzią na powyższe problemy powinna być intensyfikacja inwestycji infrastrukturalnych. Rozwój infrastruktury wiąże się z działaniami, które z jednej strony powinny usprawnić komunikację wewnątrz AJ, z drugiej – poprawić jej łączność z najważniejszymi ośrodkami wzrostu w regionie oraz z sąsiadującą Republiką Czeską i Niemiecką. Istotne jest zwłaszcza szybkie połączenie drogowe z autostradą A4 oraz usprawnienie połączeń kolejowych z innymi ośrodkami regionalnymi. Na poprawę spójności komunikacyjnej w AJ szczególny wpływ może mieć realizacja drogi ekspresowej S3.

3. Wybór celów szczegółowych Strategii ZIT AJ

ZIT tworzone są po to, aby lepiej wykorzystywać ukryte lub niewłaściwie wykorzystywane zasoby (w tym także zasoby ludzkie) oraz specjalizację terytoriów w regionach o różnym poziomie rozwoju. Długofalowe problemy, takie jak np.: rosnące zapotrzebowanie na zasoby ludzkie w wieku produkcyjnym i starzenie się społeczeństw, stają się coraz bardziej naglące do podejmowania niezbędnych działań. Dlatego też, gminy będące członkami AJ powinny być świadome konieczności podejmowania działań inteligentnych i zrównoważonych, które będą sprzyjać włączeniu społecznemu, co może się przyczynić do wzrostu wskaźnika zatrudnienia, wydajności oraz większej spójności społecznej.

Dlatego też miasto Jelenia Góra, jako lider AJ powinno z powodzeniem tworzyć przyszłość, jako centrum gospodarki opartej na wiedzy, którego bazę ekonomiczną mogą stanowić usługi finansowe i obsługa biznesu, szkolnictwo wyższe oraz działalność kulturalna i sportowa oraz ośrodki zaawansowanych technologii.

Biorąc pod uwagę powyższe założenia w Strategii ZIT AJ zidentyfikowano cztery wzajemnie ze sobą powiązane cele szczegółowe:

- stworzenie dogodnych warunków dla inwestycji generujących nowe miejsca pracy w AJ;
- dogodna dostępność komunikacyjna i infrastrukturalna AJ;
- atrakcyjna dla mieszkańców i przedsiębiorstw przestrzeń AJ;
- aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy AJ;

W ramach tak sformułowanych celów szczegółowych podejmowane będą działania mające na celu ich realizację. Biorąc pod uwagę powyższe założenia można było stworzyć strukturę układu celu strategicznego ZIT AJ, celów szczegółowych ZIT AJ, priorytetów ZIT AJ i działań ZIT AJ niezbędnych dla ich wdrażania (tabela 37).

Tabela 37. Struktura układu Celów ZIT AJ, Priorytetów ZIT AJ i Działań ZIT AJ.

Cel strategiczny ZIT AJ	Cele szczegółowe ZIT AJ	Priorytety ZIT AJ	Działania ZIT AJ
<p><i>„Integracja obszaru AJ w spójny organizm wzmacniający swoją konkurencyjność poprzez rozwój dostępności komunikacyjnej i innowacyjnej przedsiębiorczości oraz potencjału turystycznego, przyrodniczego i kulturowego, dla poprawy jakości życia mieszkańców”</i></p>	<p>Stworzenie dogodnych warunków dla inwestycji generujących nowe miejsca pracy w AJ</p>	<p>1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ</p>	<p>1.1. Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ 1.2. Wspieranie działań związanych z innowacyjną gospodarką i wzmacnianiem kooperacji nauka-gospodarka</p>
	<p>Dogodna dostępność komunikacyjna i infrastrukturalna AJ</p>	<p>2. Zintegrowany obszar AJ</p>	<p>2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ 2.2. Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w silnie zurbanizowanych obszarach gmin należących do AJ 2.3. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi AJ 2.4. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ 2.5. Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ 2.6. Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło</p>
	<p>Atrakcyjna dla mieszkańców i przedsiębiorstw przestrzeń AJ</p>	<p>3. Infrastruktura społeczności AJ</p>	<p>3.1. Poprawa jakości życia mieszkańców AJ 3.2. Zwiększenie konkurencyjności AJ jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku</p>
	<p>Aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy AJ</p>	<p>4. Aktywna społeczność AJ</p>	<p>4.1. Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ 4.2. Pobudzanie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ</p>

Źródło: opracowanie własne

- a. **Cel szczegółowy: Stworzenie dogodnych warunków dla inwestycji generujących nowe miejsca pracy w AJ**
Priorytet 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ

Uzasadnienie i terytorialny wymiar wsparcia

Jednym z ważniejszych czynników rozwoju przestrzeni społeczno-ekonomicznej AJ jest istnienie miasta- lidera AJ charakteryzującego się zróżnicowaną strukturą gospodarczą, posiadającego cechy ośrodka naukowego z odpowiednim zapleczem intelektualnym. Aby jego potencjał rozwojowy mógł być w pełni wykorzystany, miasto-lider powinno być otoczone terenami względnie dobrze rozwiniętymi. W związku z tym, konieczny jest harmonijny rozwój miejskiego i wiejskiego obszaru funkcjonalnego skupionego w strukturze AJ. Ponieważ na terytorium AJ stopniowo pogłębia się integracja, wzajemne relacje między miastem-liderem a otoczeniem funkcjonalnym nabierają nowego charakteru. W ramach ZIT zastosowane zostaną odpowiednie instrumenty interwencji, które mogą działać jako szczególny katalizator, zwłaszcza w kontekście zwiększania różnorodności i innowacyjności gospodarki obszaru funkcjonalnego.

DZIAŁANIE 1.1. Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ

Opis Działania

Na podstawie diagnozy można stwierdzić, że AJ charakteryzuje stosunkowa stabilność prowadzonej działalności gospodarczej oraz przyrost nowych podmiotów. W większości badanych gmin i miast liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach rosła. Pomimo korzystnych warunków, zasadnym jest dalsze integrowanie lokalnych koncepcji i inicjatyw na rzecz opracowywania i wdrażania nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu ich internacjonalizacji, wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług, dalszego promowania przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, w tym również, poprzez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości.

Nowo powstające firmy w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw z uwagi na wysokie ryzyko niepowodzenia rynkowego, wymagają wsparcia m.in. poprzez inkubację, na którą składa się zarówno pomoc w założeniu przedsiębiorstwa, jak i wsparcie w jego początkowym okresie funkcjonowania. Należy rozwijać instytucje otoczenia biznesu, które to z kolei powinny aktywnie uczestniczyć w procesie inkubacji firm. Rozwój gospodarczy nie może nastąpić bez odpowiednio rozwiniętej infrastruktury. Należy, zatem podejmować działania zmierzające do uzbrajania terenu pod inwestycje lub adaptacji nieużytkowanych budynków na potrzeby biznesu.

Działanie 1.1 Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ realizowane będzie – podobnie jak w przypadku Działania 1.2 poprzez projekty przewidziane w Priorytecie Inwestycyjnym 1.3 Rozwój przedsiębiorczości. Obok środków z alokacji ZIT AJ w realizację celów będą angażowane środki beneficjentów, przedsiębiorców, oraz środki RPO WD z naborów horyzontalnych.

DZIAŁANIE 1.2. Wspieranie działań związanych z innowacyjną gospodarką i wzmacnianiem kooperacji nauka-gospodarka

Opis Działania

Działania na rzecz wsparcia gospodarki innowacyjnej, opartej na wiedzy i wykorzystującej potencjał środowiska naukowego podejmowane są obecnie na wszystkich szczeblach administracyjnych. Ze względu na równoczesne występowanie szeregu sprzyjających czynników, do których zaliczyć należy przede wszystkim potencjał naukowy Jeleniej Góry, atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną całego terytorium AJ, występujące powiązania na płaszczyźnie „nauka-gospodarka”, brak ograniczeń w kreowaniu tych form współpracy, za korzystne i pożądane należy uznać stałe kreowanie zadań i projektów w ramach niniejszego Działania dla AJ. Dywersyfikacja działań innowacyjnych umożliwia, bowiem uwzględnienie specyfiki każdej jednostki samorządowej zaangażowanej we wdrażanie Strategii ZIT AJ w tej dziedzinie. W szczególności planowaniu powinny podlegać inicjatywy polegające na promowaniu inwestycji przedsiębiorstw w B+I, wspieraniu badań w dziedzinie kluczowych technologii, rozwoju produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznym oraz zwiększaniu zapotrzebowania na TIK oraz wspieraniu zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji. Potrzeby te dotyczą całego obszaru funkcjonalnego AJ.

Takie działania realizowane być mogą poprzez specjalistyczne doradztwo, zwłaszcza dla nowo powstających firm oraz odpowiednie przygotowanie i uzbrojenie terenów pod działalność gospodarczą. Rozbudowa infrastruktury musi uwzględniać wymogi nowoczesnej innowacyjnej gospodarki oraz potrzeby związane z rozwojem nowych technologii. Istotnym elementem kooperacji na gruncie nauka-gospodarka jest identyfikacja uczelni i uczelni wyższych, jako potencjalnych beneficjentów. Obok środków z alokacji ZIT AJ w realizację celów będą angażowane środki beneficjentów, zarządców infrastruktury, IOB oraz środki RPO WD z naborów horyzontalnych.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020:

PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.3 Rozwój przedsiębiorczości

Tabela 38. Struktura rozwiązań dla priorytetu 1 według priorytetu inwestycyjnego 1.3

Cel szczegółowy	Lepsze warunki dla rozwoju MŚP
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie terenów inwestycyjnych (projekty dotyczące zagospodarowania terenów pod działalność gospodarczą, w tym na cele stref aktywności gospodarczej i parków biznesu, kompleksowe lub częściowe uzbrojenie terenu), - wsparcie infrastruktury przeznaczonej dla przedsiębiorców (np. inkubatorów przedsiębiorczości, parków biznesu): budowa / rozbudowa infrastruktury, wraz z kompleksowym uzbrojeniem terenu przeznaczonego pod działalność gospodarczą i infrastrukturą towarzyszącą; - doradztwo dla MSP, w tym MSP znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju (do 24 miesięcy). - w ramach działania możliwe jest zastosowanie wsparcia w formie pomocy zwrotnej.
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - specjalne strefy ekonomiczne (SSE); - instytucje otoczenia biznesu (IOB). - uczelnie/szkoły wyższe; - lokalne grupy działania (LGD). - MŚP.
Tryb naboru	tryb konkursowy i pozakonkursowy

PI 1.3 Rozwój przedsiębiorczości

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	P	szt.	0	0	1	raz na rok	SL 2014
Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych ¹²	P	ha	0	0	13	raz na rok	SL 2014
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)	RB	przedsiębiorstwa	0	5	21	raz na rok	SL 2014
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI 4)	RB	przedsiębiorstwa	0	5	21	raz na rok	SL 2014

¹² Nazwa wskaźnika wg Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 – EFRR, FS: Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych [ha]

Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	RB	przedsiębiorstwa	0	0	3	raz na rok	SL 2014
Liczba podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność na przygotowanych terenach inwestycyjnych	RS	przedsiębiorstwa	0	0	3	raz na rok	BDL

b. Cel szczegółowy: Dogodna dostępność komunikacyjna i infrastrukturalna AJ

Priorytet 2. Zintegrowany obszar AJ

Uzasadnienie i terytorialny wymiar wsparcia

W dokumentach strategicznych dotyczących integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej województwa dolnośląskiego (w granicach, którego mieści się obszar funkcjonalny AJ) eksponuje się przebudowę szeroko pojętego systemu komunikacyjnego w ramach wspólnej polityki przestrzennej i komunikacyjnej. Wielki wysiłek lobbystyczny, organizacyjny i finansowy przyczynił się do realizacji przedsięwzięć, które obecnie skutkują lub w perspektywie krótkookresowej skutkować będą rozwiązaniem kluczowych problemów w tym zakresie. Nie należy jednak tego procesu postrzegać jako zakończonego, gdyż część ważnych koncepcji pozostaje nadal w fazie planowania. Dlatego ważnym jest dostrzeżenie szeregu wyzwań związanych z nadal niewystarczającą dostępnością komunikacyjną, szeroko pojętymi zagadnieniami ładu przestrzennego i środowiskowego, jak również z brakiem inwestycji w infrastrukturę techniczną. Wyzwania stojące przed władzami lokalnymi AJ, które korespondują z wynikami diagnozy jakościowej i ilościowej przeprowadzonej na omawianym obszarze oraz z możliwościami realizacyjnymi sprecyzowano poniżej.

DZIAŁANIE 2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ

Opis Działania

Na obszarze AJ nadal występują dysproporcje w dostępności do lokalnej, regionalnej, ogólnokrajowej i europejskiej sieci komunikacyjnej, które można zidentyfikować jako problem ograniczonej mobilności subregionalnej. Realizacja tego działania powinna skutkować uzyskaniem efektywniejszego, bezpiecznego i przyjaznego dla środowiska systemu dróg, który zapewni zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.

Problemy związane z ograniczeniami mobilności subregionalnej zidentyfikowane są w „Planie zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Jelenia Góra oraz Gmin, z którymi Miasto Jelenia Góra zawarło Porozumienie Międzygminne w zakresie organizacji publicznego transportu zbiorowego”. Plan został przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Jeleniej Góry nr 460/LI/2014 z dnia 28 stycznia 2014 (Dz.U.WDLN z 2014 poz.670). Projekty realizowane ze wsparciem środków RPO WD 2014-2020 powinny być zgodne z „Regionalną Polityką Transportową Województwa Dolnośląskiego 2020”. Projekt pozakonkursowy jest potwierdzony pozytywną „Opinią Zarządu Województwa w zakresie możliwości finansowania ZIT z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 (RPO WD)” z dnia 29 września 2014, obejmującą również listę projektów zidentyfikowanych, stanowiącą załącznik nr 1 do niniejszej Opinii. Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.1 Drogowa dostępność transportowa

Tabela 39. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 5.1

Cel szczegółowy	Lepsza dostępność transportowa regionu w układzie międzyregionalnym i wewnątrzregionalnym.
Typy projektów	- inwestycje służące wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z obszarów centralnych miast i miejscowości, polegające na budowie obwodnic lub obejść miejscowości, komplementarne wobec zrealizowanych lub realizowanych inwestycji drogowych; - inwestycje w drogi lokalne - projekty spełniające warunek zapewnienia bezpośredniego połączenia z siecią TEN-T, przejściami granicznymi, portami lotniczymi, terminalami towarowymi, centrami lub platformami logistycznymi.
Potencjalni beneficjenci	- jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów; - zarządcy dróg publicznych;
Tryb naboru	tryb pozakonkursowy i konkursowy

PI 5.1 Drogowa dostępność transportowa

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Całkowita długość nowych dróg (CI 13)	P	km	0	0	5,29	raz na rok	SL 2014

Skrócenie czasu przejazdu mierzonego od granic AJ na terenie gminy Janowice Wielkie do przejścia granicznego w Jakuszycach	RB/RS	min	52	52	47	raz na rok	raport własny
--	-------	-----	----	----	----	------------	---------------

W ramach priorytetu inwestycyjnego 5.1 Drogowa dostępność transportowa realizowany będzie w trybie pozakonkursowym, projekt o nadrzędnym znaczeniu strategicznym dla AJ, którego wdrożenie jest istotne dla osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. przedsięwzięcie strategiczne pn. **Obwodnica południowa Jeleniej Góry- Etap II.**

Uprawnieni zarządcy, w odniesieniu do dróg krajowych, będą mogli ubiegać się o wsparcie ze środków POIiŚ w trybie konkursowym. Jeśli chodzi o drogi lokalne istnieje możliwość uzyskania wsparcia z programów transgranicznych.

DZIAŁANIE 2.2. Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w silnie zurbanizowanych obszarach gmin należących do AJ.

Ograniczenie indywidualnego transportu samochodowego na rzecz komunikacji zbiorowej autobusowej i kolejowej stanowi jeden z kluczowych czynników wpływających na bezpośrednią, długoterminową poprawę jakości powietrza, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych, ograniczenie emisji hałasu do środowiska, zmniejszenie wpływu na korozję i niszczenie elewacji zabytkowych budynków, spowoduje także obniżenie poziomu drgań i wibracji pochodzących od komunikacji samochodowej. Transport miejski należy kształtować w sposób minimalizujący jego negatywny wpływ na środowisko i mieszkańców. W zakresie komunikacji autobusowej konieczne jest przyspieszenie korzystnych zmian we flocie taboru – wymiana na tabor o niskiej energochłonności i emisyjności, o krótkim okresie eksploatacji, dostosowany do potrzeb ludzi starszych, niepełnosprawnych ruchowo oraz rodzin z małymi dziećmi. Konieczna jest także budowa nowoczesnego centrum przesiadkowego w AJ, którego funkcja z powodów logistycznych powinna zostać zlokalizowana w centrum Aglomeracji, tj. w Jeleniej Górze oraz przebudowa dróg w zakresie włączenia centrum przesiadkowego do sieci dróg miejskich, i jako mniejszościowy element kompleksowego projektu. W zakresie komunikacji kolejowej kluczowe winno przywrócenie systemu transportu pasażerskiego szynowego – w postaci Kolei Aglomeracyjnej, opierającej się na istniejącej sieci kolejowej.

Inwestycje w zakresie niskoemisyjnego transportu publicznego realizowane z finansowaniem z PI 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych muszą wynikać z Planów Gospodarki Niskoemisyjnej sporządzanych na poziomie gmin, zawierających odniesienie do kwestii związanych z mobilnością

miejską. Potwierdzenie zasadności realizacji projektów wskazanych w Strategii ZIT AJ w zakresie PI 3.4 wynikać będzie z zapisów PGN.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych

Tabela 40. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 3.4

Cel szczegółowy	Ograniczona niska emisja transportowa w ramach kompleksowych strategii niskoemisyjnych. Ograniczona niska emisja kominowa w ramach kompleksowych strategii niskoemisyjnych.
Typy projektów	Przedsięwzięcia wynikające z planów gospodarki niskoemisyjnej, prowadzące do obniżenia emisji zanieczyszczeń do powietrza (związanych głównie z niską emisją) szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. - projekty związane ze zrównoważoną mobilnością miejską i podmiejską dotyczące zakupu oraz modernizacji niskoemisyjnego taboru szynowego i autobusowego dla połączeń miejskich i podmiejskich, a także inwestycje w niezbędną dla właściwego funkcjonowania zrównoważonej mobilności infrastrukturę na potrzeby zakupionego taboru (z wyłączeniem prac remontowych, i dotyczących bieżącego utrzymania infrastruktury); - inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany w centrach miast np. P&R, B&R, zintegrowane centra przesiadkowe, wspólny bilet, drogi rowerowe, ciągi piesze, itp.; - inwestycje związane z energooszczędnym oświetleniem ulicznym oraz systemami zarządzania ruchem i energią;
Potencjalni beneficjenci	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej; - przedsiębiorcy będący zarządcami infrastruktury lub świadczący usługi w zakresie transportu zbiorowego na terenach miejskich i podmiejskich; - organizacje pozarządowe; - PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34)	RB	tony równoważnika CO2	0	0	155	raz na rok	SL 2014
Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	P	szt.	0	4	12	raz na rok	SL 2014
Długość wspartej infrastruktury rowerowej	P	km	0	5	14	raz na rok	SL 2014
Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”	P	szt.	0	0	2	raz na rok	SL 2014
Średnioroczne stężenie pyłu PM10 w AJ (wartość wskaźnika oszacowana na podstawie pomiarów dla stacji Jelenia Góra Cervi)	RB/RS	µg/m3	42	42	39	raz na rok	raport WIOŚ

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.2 System transportu kolejowego

Tabela 41. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 5.2

Cel szczegółowy	Poprawiona funkcjonalność linii kolejowych o znaczeniu regionalnym i aglomeracyjnym, charakteryzujących się dużymi potokami ruchu i łączących ośrodki regionalne z ich otoczeniem i obszarami peryferyjnymi.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - w kontekście publicznego transportu kolejowego na obszarach funkcjonalnych miast, wsparcie uzyska kolej aglomeracyjna. - projekt kompleksowy, polegający na przebudowie, modernizacji, rewitalizacji lub budowie infrastruktury liniowej oraz punktowej takiej jak dworzec wraz z przyległą infrastrukturą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych korzystających z połączeń kolejowych na linii

Potencjalni beneficjenci	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów; - zarządcy infrastruktury lub przewoźnicy kolejowi zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. nr 86, poz. 789 ze zmianami).
Tryb naboru	tryb pozakonkursowy

PI 5.2 System transportu kolejowego

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba wspartych osobowych przystanków kolejowych	P	szt.	0	0	4	raz na rok	SL 2014
Zwiększenie ilości przystanków (nowych/zmodernizowanych)	RB/RS	szt.	6	6	10	raz na rok	Raport własny

W ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 System transportu kolejowego realizowany będzie projekt o nadrzędnym znaczeniu strategicznym dla AJ, którego wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. przedsięwzięcie strategiczne pn. **Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław –Jelenia Góra nr 274 i 311 / Kolei Aglomeracyjnej /**

DZIAŁANIE 2.3. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi AJ

Opis Działania

Dla AJ racjonalizacja gospodarki odpadami jest jednym z zadań priorytetowych, gdyż skala emisji odpadów komunalnych wymusza stworzenie kompleksowej strategii w tym zakresie. Kluczowym uwarunkowaniem prawno-organizacyjnym i inwestycyjnym jest to, iż wprowadzona reforma systemu gospodarki odpadami wymusza na gminach ponoszenie znacznych nakładów celem doprowadzenia lokalnych systemów do wymogów zarówno Ustawy o odpadach (Dz.U. Nr 0 z 2013 r., poz. 21), jak i wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Wprowadzone zmiany w przepisach mają zwiększyć masę odzyskiwanych surowców wtórnych, ograniczyć składowanie odpadów na składowiskach oraz zmniejszyć zjawisko pozbywania się odpadów w sposób nielegalny np. poprzez spalanie odpadów lub ich „podrzucanie” do lasu. Przeprowadzona w niniejszym dokumencie diagnoza również potwierdza potrzebę podjęcia działań zmierzających do rekultywacji składowisk odpadów na terenie gmin AJ.

Interwencje przewidziane w ramach Działania 2.3 sprzyjają realizacji powyższych założeń a także sprzyjają wypełnianiu zobowiązań wynikających z prawa unijnego.

Działania związane z gospodarką odpadami będą realizowane z RPO WD 2014-2020 (PI 4.1) w ramach konkursów horyzontalnych.

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.1 : Gospodarka odpadami

Tabela 42 Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 4.1

Cel szczegółowy	Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska
Typy projektów	- projekty dotyczące infrastruktury niezbędnej do zapewnienia kompleksowej gospodarki odpadami komunalnymi, zaplanowanej zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, m.in.: infrastruktury do selektywnej zbiórki i przetwarzania odpadów infrastruktury do recyklingu, sortowania i kompostowania, infrastruktury do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych;
Potencjalni beneficjenci	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - podmioty świadczące usługi w zakresie gospodarki odpadami w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego; - organizacje pozarządowe, LGD, - spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe; - MŚP - organizacje badawcze i konsorcja naukowe
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 4.1 Gospodarka odpadami

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	P	szt.	0	0	2	raz na rok	SL 2014
Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych w ciągu roku z gospodarstw domowych	RB/RS	tony	38126,8	37126,8	36126,8	raz na rok	BDL

DZIAŁANIE 2.4. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ

Opis Działania

Należy się zgodzić z tezą, że w wielu aglomeracjach wodno-ściekowych nie osiągnięto poziomu oczyszczania ścieków wymaganych przez zobowiązania akcesyjne, w szczególności w zakresie podwyższonego usuwania biogenów. Gospodarka wodno-ściekowa AJ wymaga podjęcia skoordynowanych działań na rzecz wykorzystania nowoczesnego potencjału istniejących oczyszczalni ścieków, ale także dalszej rozbudowy systemu oczyszczalni, a przede wszystkim sieci. Istnieje także potrzeba koordynacji równoległej rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Ponieważ dotyczy to zarówno gmin, które notują zwiększoną antropopresję ze względu na rozbudowę infrastruktury mieszkaniowej, ale także gmin, w których procesy inwestycyjne przebiegały w omawianej dziedzinie zbyt wolno w ostatnich latach, to do objęcia tym działaniem rekomendowany jest cała AJ. Dla AJ istotne jest zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodno-ściekowej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego.

W aglomeracjach ściekowych przekraczających 10 000 RLM tzn. złotoryjskiej i jeleniogórskiej projekty z zakresu gospodarki wodno – ściekowej będą realizowane w ramach konkursów POIiŚ.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.2 : Gospodarka wodno-ściekowa

Tabela 43. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 4.2

Cel szczegółowy	Większa liczba ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z wymogami akcesyjnymi, w tym dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - projekty dotyczące budowy, rozbudowy, przebudowy i/lub modernizacji zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w aglomeracjach uwzględnionych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) - od 2 do 10 tys. RLM, w tym: sieci kanalizacji sanitarnej, oczyszczalnie ścieków, inwestycje w zakresie instalacji służących do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych - jako element kompleksowych projektów regulujących gospodarkę wodno-ściekową; – inwestycje dotyczące budowy, rozbudowy, przebudowy urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody, w tym: sieci wodociągowe, stacje uzdatniania wody, zbiorniki umożliwiające pozyskiwanie wody pitnej, urządzenia służące do gromadzenia, przechowywania i uzdatniania wody. <p>Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) wraz z opracowanym w toku aktualizacji KPOŚK Masterplanem dla wdrażania dyrektywy 91/271/EWG zawierającym listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach.</p>
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - podmioty świadczące usługi wodno-ściekowe w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego;
Tryb naboru	tryb konkursowy

4.2 Gospodarka wodno – ściekowa

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiarów	Źródło
Długość sieci kanalizacji sanitarnej	P	km	0	6	20	raz na rok	SL 2014
Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (CI 19)	RB/RS	równoważna liczba mieszkańców	0	0	1174	raz na rok	SL 2014
Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę (CI 18)	RB/RS	osoby	0	0	509	raz na rok	SL 2014

DZIAŁANIE 2.5. Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ

Opis Działania

W kontekście nowych rozwiązań systemowych związanych z gospodarowaniem odnawialnymi źródłami energii, a także w obliczu wyzwań związanych z mieszanym, miejsko-wiejskim charakterem AJ, istnieje znaczny potencjał rozwojowy produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych. Potencjalne zadania inwestycyjne wykraczają jednak często poza możliwości lokalne (w przypadku gmin wiejskich wchodzących w skład AJ) lub są nieadekwatne do możliwości lokalizacyjnych (to w przypadku gmin miejskich). W ramach tego Działania szczególnie uzasadnione jest zatem połączenie możliwości i potrzeb w ramach całego obszaru funkcjonalnego, przy lokalizacji inwestycji w kilku wybranych gminach. W tym przypadku problemy całego obszaru AJ mogą być rozwiązywane dzięki koordynacji współpracy logistycznej i inwestycyjnej. W zakresie przedsięwzięć realizowanych w ramach tego działania mieści się wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w lokalnych jednostkach małej mocy (zwłaszcza z wykorzystaniem biokomponentów i biomasy) wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej.

Projekty w zakresie odnawialnych źródeł energii będą finansowane w ramach konkursów horyzontalnych RPO WD 2014- 2020 albo POIiŚ (linia demarkacyjna).

DZIAŁANIE 2.6. Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło

Opis Działania

Swoista bariera rozwojowa uwarunkowana jest dostępem do infrastruktury związanej z energią elektryczną i ciepłem produkowanym i dystrybuowanym w wysokosprawnej kogeneracji. Nadal występują punktowo rozsiane na całym terytorium AJ jednostki przestrzenne z ograniczoną dostępnością w tym zakresie. Tu również uzasadnione jest skoordynowanie inicjatyw lokalnych dla kompleksowego zaspokojenia potrzeb społeczności AJ. W ramach tego Działania mieszczą się zatem zintegrowane inicjatywy służące rozwiązywaniu problemów środowiskowych, nie tylko lokalnych, ale pośrednio także globalnych (szczególnie klimatycznych). Operacjonalizacja polegać będzie tu zatem na stworzeniu planu gospodarki niskoemisyjnej dla wszystkich gmin wchodzących w skład AJ, z uwzględnieniem kwestii redukcji emisji gazów cieplarnianych. Dla całej AJ należy przedsięwziąć działania mające na celu wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym. Szczególne znaczenie ma to w samej Jeleniej Górze, ale także w gminach bezpośrednio z nią sąsiadujących, gdzie dynamicznie rozwija się tkanka mieszkaniowa. Równoległe występującą barierą jest zbyt niski poziom świadomości społecznej o skali tego problemu. Działanie to obejmuje zatem zadania służące dostosowaniu, adaptacji, ale też promowaniu postaw prewencyjnych do zmian klimatu, w tym prowadzenie kampanii edukacyjnych na tym obszarze, które będą realizowane z RPO WD. Choć działania te nie są objęte Porozumieniem ZIT AJ, to jednak mogą przyczynić się do realizacji celów Działania 2.6 ZIT.

Spośród Gmin AJ jedynie Stara Kamienica przeprowadziła kompleksowe działania poprawiające efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym. Obecnie gmina nie identyfikuje potrzeb w tym zakresie. Na terenie pozostałych 17 gmin AJ występują takie potrzeby. Gospodarka AJ oparta jest na turystyce i lecznictwie uzdrowiskowym. Jak wynika z diagnozy występują problemy z przekroczeniami emisji gazów i pyłów. Ukształtowanie terenu powoduje kumulację tych oddziaływań, zwłaszcza ze względu na zjawisko inwersji. Inwestycje w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej, wykorzystania OZE, modernizacji systemów grzewczych spowodują znaczne ograniczenie niepożądanych emisji i oddziaływań. Projekty mające na celu redukcję emisji „kominowej” w budynkach mieszkalnych realizowane z finansowaniem z PI 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym oraz PI 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych, muszą wynikać z Planów Gospodarki Niskoemisyjnej sporządzanych na poziomie gmin. Potwierdzenie zasadności realizacji projektów wskazanych w Strategii ZIT AJ w zakresie PI 3.3 oraz PI 3.4 wynikać będzie z zapisów PGN. Tabela 44 obrazuje stan przygotowania Planów Gospodarki Niskoemisyjnej w gminach AJ.

Tabela 44. Stan prac nad przygotowaniem Planów Gospodarki Niskoemisyjnej w gminach AJ

I.p.	Gmina	Etap przygotowania PGN
1.	Jelenia Góra	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – listopad 2015r.
2.	Janowice Wielkie	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – grudzień 2015r.
3.	Jeżów Sudecki	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – listopad 2015r.
4.	Karpacz	opracowany
5.	Kowary	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – listopad 2015r.
6.	Mysłakowice	opracowany
7.	Piechowice	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – luty 2016r.
8.	Podgórzyn	opracowany
9.	Stara Kamienica	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – październik 2015.
10.	Szklarska Poręba	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – listopad 2015r.
11.	Gryfów Śląski	opracowany
12.	Lubomierz	opracowany
13.	Mirsk	opracowany
14.	Wleń	w trakcie opracowania, planowany termin zakończenia – listopad 2015r.
15.	Świerzawa	opracowany
16.	Wojcieszów	opracowany
17.	Złotoryja miasto	opracowany
18.	Pielgrzymka	opracowany

*Wg stanu z aktualizacji Strategii ZIT AJ tj. lipiec 2016r. wszystkie gminy AJ mają opracowane i przyjęte przez Rady Gmin *Plany Gospodarki Niskoemisyjnej*

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym.

Tabela 45. Struktura rozwiązań dla priorytetu 2 według priorytetu inwestycyjnego 3.3

Cel szczegółowy	Zwiększona efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - przedsięwzięcia wynikające z planów gospodarki niskoemisyjnej, przyczyniające się do zmniejszenia emisji CO2 i innych zanieczyszczeń powietrza oraz do znacznego zwiększenia oszczędności energii; - projekty związane z głęboką termomodernizacją budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wielorodzinnych dotyczące m.in. ocieplenia obiektów, modernizacji systemów grzewczych wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji, oraz instalacji OZE; - projekty demonstracyjne – publiczne inwestycje w zakresie

	<p>budownictwa o znacznie podwyższonych parametrach energetycznych w budynkach użyteczności publicznej (budowa oraz modernizacja). Element uzupełniający może stanowić wymiana oświetlenia na energooszczędne</p> <ul style="list-style-type: none"> - w zakresie budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wielorodzinnych projekty dotyczące m.in. ocieplenia obiektów, modernizacji systemów grzewczych wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji, oraz instalacji OZE (z wyłączeniem źródeł w układzie wysokosprawnej kogeneracji i trigeneracji) na potrzeby modernizowanych energetycznie budynków; - projekty umożliwiające wymianę źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych (podłączenie do sieci ciepłowniczej, instalacje wykorzystujące odnawialne źródła ciepła oraz kotły spalające biomasę lub ewentualnie paliwa gazowe) bez konieczności przeprowadzenia kompleksowej termomodernizacji w sytuacji kiedy zostaną spełnione minimalne progi wskaźnika energii pierwotnej; - projekty wymiany kotłów w budynkach historycznych (zabytkach), jeżeli zostały lub zostaną przeprowadzone minimalne inwestycje w efektywność energetyczną; - w tym także projekty modernizacji systemów grzewczych w budynkach mieszkalnych realizowane w ramach programów o charakterze prosumenckim (odbiorcą końcowym pomocy w przypadku budynków jednorodzinnych byłiby wówczas m.in. właściciele), inicjowanych przez jst lub innych beneficjentów.
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - podmioty publiczne¹³, których właścicielem jest JST lub dla których podmiotem założycielskim jest JST; - jednostki organizacyjne jst; - spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe; - towarzystwa budownictwa społecznego; - organizacje pozarządowe; - PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - podmiot wdrażający instrument finansowy; jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej; - właściciele domów jednorodzinnych (wyłącznie jako odbiorcy końcowi projektów realizowanych przez ww. beneficjentów).
Tryb naboru	tryb konkursowy i pozakonkursowy

3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Powierzchnia użytkowa budynków	P	m2	0	8 742	42 162	raz na rok	SL 2014

¹³ W zakresie budynków użyteczności publicznej - zgodnie z definicją ujętą w *Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z dnia 15 czerwca 2002 r. z późn. zm.)*

poddanych termomodernizacji							
Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii (CI 31)	P	gospodarstwa domowe	0	0	190	raz na rok	SL 2014
Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI 32)	RB	kWh/rok	0	0	2 448 500	raz na rok	SL 2014
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34)	RB	tony równoważnika CO2	0	0	968	raz na rok	SL 2014
Średnioroczne stężenie pyłu PM10 w AJ (wartość wskaźnika oszacowana na podstawie pomiarów dla stacji Jelenia Góra Cervi)	RB/RS	µg/m3	42	42	39	raz na rok	Raport WIOŚ
Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła	P	szt.	0	0	130	raz na rok	SL 2014

W ramach priorytetu inwestycyjnego 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym realizowane będą projekty o nadrzędnym znaczeniu strategicznym dla AJ, których wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, tzw. przedsięwzięcia strategiczne w zakresie efektywności energetycznej w budynkach publicznych.

c. Cel szczegółowy: Atrakcyjna dla mieszkańców i przedsiębiorstw przestrzeń AJ

Priorytet 3. Infrastruktura społeczności AJ

Uzasadnienie i terytorialny wymiar wsparcia

Integrowanie struktur wewnętrznych AJ konieczne jest dla stworzenia spójnej przestrzeni powiązanej szeregiem relacji na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej oraz w przekrojach funkcjonalnych. Proces ten powinien przebiegać w taki sposób, aby każdy z zasadniczych elementów tej struktury wpływał pozytywnie na realizację wyzwań strategicznych oraz aby w sposób możliwie jak najbardziej skuteczny ograniczyć lub rozładować występujące obiektywnie konflikty celów.

Kluczowym elementem w tej strukturze są warunki w jakich funkcjonuje społeczność tego obszaru. Dlatego kolejny priorytet ZIT AJ oscyluje wokół zagadnień związanych z jakością życia mieszkańców AJ w kontekście wyzwań i potrzeb infrastrukturalnych. Pomimo tego, że każdy z wymienionych wcześniej elementów struktury przestrzennej (infrastruktura komunikacyjna, związana z gospodarką odpadami, wodno-ściekowa, przyrodnicza, energetyczna, w tym ciepłownicza oraz telekomunikacyjna) służy społeczności lokalnej, to jednak można wyodrębnić część działań i zadań inwestycyjnych, które bezpośrednio wiążą się z bieżącymi problemami społecznymi i jako takie nie zostały ujęte w Priorytecie 2. Wymagają one zatem szczególnego potraktowania jako odrębny priorytet odpowiadający na potrzeby społeczne i infrastrukturalne w tym zakresie. Zgrupowane zostały one w dwóch działaniach, z których pierwsze odnosi się przede wszystkim do podniesienia jakości życia mieszkańców AJ, a drugie skierowane jest w pewnym obszarze „na zewnątrz”, będąc swoistym elementem oferty zachęcającej do osiedlania się na stałe nowych mieszkańców.

DZIAŁANIE 3.1. Poprawa jakości życia mieszkańców AJ

Opis Działania

Zarówno jednostki przestrzenne położone w ścisłym centrum AJ, jak i te od niej oddalone wymagają podjęcia działań mających na celu poprawę stanu środowiska zurbanizowanego, w tym rekultywacji terenów przemysłowych i redukcji zanieczyszczenia powietrza. W przypadku tego ostatniego w centrum dotyczy to zanieczyszczeń wywołanych skoncentrowanym samochodowym transportem indywidualnym, a na terenach dalszych dotyczy to głównie niskiej emisji zanieczyszczeń.

Na terenie całego obszaru funkcjonalnego występują, w rozproszeniu, miejsca wymagające rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności, obszarów miejskich i wiejskich. Rekomendowany do objęcia wsparciem jest zatem cały obszar AJ, chociaż kumulacja potrzeb występuje przede wszystkim w gminach miejskich obszaru funkcjonalnego. Potrzeby rewitalizacyjne w gminach wiejskich także występują, z tym, że w większym rozproszeniu i mniejszej skali niż w miastach.

W ramach tego działania, ważnym jest również rozwój infrastruktury zdrowotnej i społecznej służącej zmniejszaniu nierówności w dostępie do tego rodzaju usług oraz przechodzeniu z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnej. W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia za istotne także dla AJ należy uznać inwestycje służące rozwiązywaniu zidentyfikowanych na poziomie krajowym problemów obejmujących choroby układu krążenia, układu ruchu i onkologiczne. W zakresie infrastruktury społecznej należy zintegrować działania, zwłaszcza podejmowane poza Jelenią Górą, na rzecz inwestycji bezpośrednio wykorzystywanych przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązanych z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej oraz z

deinstytucjonalizacją usług społecznych na rzecz tych osób, poprzez tworzenie warunków włączenia społecznego. Działania inwestycyjne zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców AJ są komplementarne z typami projektów przewidzianymi w ramach Działania 4.1. Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ oraz Działania 4.2. Pobudzanie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ. Ich zasadność potwierdza przeprowadzona w niniejszym dokumencie diagnoza, w której zwrócono uwagę na konieczność zwiększania zakresu opieki nad seniorami, w tym poprawy dostępu do usług opiekuńczych w wymiarze jakościowym i ilościowym, zwłaszcza w wymiarze opieki niestacjonarnej oraz potrzebę zintegrowanych działań na rzecz wspierania usług opiekuńczych opieki nad dziećmi do 3 roku życia. Wspólne przedsięwzięcia w tych dziedzinach mogą zapewnić zwiększenie efektywności podejmowanych działań. Działania rewitalizacyjne zmierzające do korzystnych przekształceń w sferze społecznej, architektonicznej, planistycznej i ekonomicznej będą realizowane na obszarach objętych lokalnymi programami rewitalizacji opracowanymi przez gminy AJ.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Tabela 46. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 6.1

Cel szczegółowy	Zwiększony dostęp do usług społecznych związanych z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacji usług.
Typy projektów	<p>Inwestycje dotyczące mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego, w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej, mające na celu usamodzielnienie ekonomiczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, remont, przebudowa, rozbudowa, nadbudowa, wyposażenie infrastruktury powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno - zawodowej i deinstytucjonalizacji usług ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, rodzinnych domów dziecka, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; - zmiana sposobu użytkowania, remont, przebudowa budynków domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie prowadzenia placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku; - budowa, remont, przebudowa, rozbudowa, wyposażenie, modernizacja oraz adaptacja infrastruktury prowadzonej przez podmioty opieki nad dziećmi do 3 roku życia (np.: żłobki, kluby malucha); - remont, przebudowa, rozbudowa i wyposażenie infrastruktury: mieszkalnictwa chronionego, wspomaganego i treningowego skierowanego w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;

	- remont, przebudowa, rozbudowa i wyposażenie infrastruktury mieszkalnictwa socjalnego.
Potencjalni beneficjenci	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - domy pomocy społecznej; - rodzinne domy pomocy; - ośrodki wsparcia; - placówki wsparcia dziennego; - organizacje pozarządowe; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - podmioty zajmujące się całodobową/dzienną opieką osób starszych/przewlekłe chorych/ z niepełnosprawnościami; - podmioty zajmujące się opieką nad dziećmi do 3 roku życia.
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa 2013	Wartość pośrednia 2018	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne	P	szt.	0	0	3	raz na rok	SL 2014
Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej (CI 35) ¹⁴	P	osoby	0	0	38	raz na rok	SL 2014
Dzieci objęte opieką w placówkach opieki do lat 3	RS	osoby	272	297	307	raz na rok	BDL

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów

Tabela 47. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 6.3

Cel szczegółowy	Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.
Typy projektów	- remont, przebudowa, rozbudowa, adaptacja, wyposażenie istniejących zdegradowanych budynków, obiektów, zagospodarowanie terenów i przestrzeni (np. monitoring miejski lub dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) - w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, edukacyjnych

¹⁴ Nazwa wskaźnika wg Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 – EFRR, FS: Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej [osoby] (CI 35)

	<p>lub rekreacyjnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - remont, odnowa części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych (nie ma możliwości budowy nowych obiektów). - inwestycje w tzw. drogi lokalne (gminne i powiatowe) wraz z infrastrukturą towarzyszącą - tylko przebudowa albo modernizacja dróg. Wsparcie będzie możliwe jedynie wtedy, gdy inwestycje takie będą stanowiły element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją (fizyczną, gospodarczą i społeczną) i będą stanowiły element lokalnego programu rewitalizacji; <p>Wsparcie będzie udzielane w oparciu o kompleksowy Program Rewitalizacji lub inne dokumenty z powyższego zakresu</p>
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej; - wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; - towarzystwa budownictwa społecznego; - organizacje pozarządowe; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - instytucje kultury; - LGD; - uzdrowiska; - podmioty lecznicze; - podmioty prawa publicznego z większościami udziałem jst
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	P	szt.	0	4	14	raz na rok	SL 2014
Liczba wspartych budynków mieszkalnych zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	P	szt.	0	0	11	raz na rok	SL 2014
Powierzchnia obszarów poddanych rewitalizacji w AJ	RB/RS	%	2,97	2,97	3,12	raz na rok	raport własny

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.2¹⁵: Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych

Tabela 48. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 9.2.

<p>Cel szczegółowy</p>	<p>Zwiększenie dostępności środowiskowych usług społecznych, w tym opiekuńczych i wsparcia rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz wsparcia pieczy zastępczej;</p>
<p>Typy projektów</p>	<p>- projekty służące wsparciu świadczenia spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych), zwiększeniu dostępności oraz jakości ww. usług;</p> <p>- projekty służące rozwojowi usług związanych z mieszkalnictwem chronionym, wspomaganiem oraz treningowym;</p> <p>- projekty wspierające przejście z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej, dotyczące opieki nad osobami niesamodzielnymi, w podeszłym wieku oraz z niepełnosprawnościami, jak również środowiskowych form pomocy i samopomocy,</p> <p>- w tym m.in. projekty obejmujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • usługi świadczone w ramach mieszkalnictwa chronionego, wspieranego i treningowego skierowane dla osób o specyficznych potrzebach; • usługi asystenckie (wraz ze wsparciem towarzyszącym) skierowane do osób o różnym stopniu niesamodzielnności, w tym do osób z niepełnosprawnościami; • usługi bytowe, opiekuńcze (wraz ze wsparciem towarzyszącym) skierowane do osób o różnym stopniu niesamodzielnności, w tym do osób z niepełnosprawnościami; • usługi świadczone w ramach placówek zapewniających dzienną opiekę nad osobami niesamodzielnymi, w podeszłym wieku i z niepełnosprawnościami; • usługi świadczone w całodobowych placówkach pobytu zapewniających możliwość opieki dla niesamodzielnej osoby (w tym starszej i z niepełnosprawnościami) w przypadku choroby lub innego braku możliwości sprawowania opieki ze strony rodziny lub konieczności odpoczynku od sprawowania stałej opieki; • usługi na rzecz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (usługi interwencji kryzysowej, usługi świadczone w ramach placówek wsparcia dziennego; wsparcie rozwoju środowiskowej pieczy zastępczej oraz placówek opieki dziennej; podnoszenie kompetencji i kwalifikacji osób świadczących usługi na rzecz rodziny i usługi pieczy zastępczej lub kandydatów do świadczenia tych usług – wsparcie realizowane wyłącznie jako element działań prowadzących do wsparcia rodziny lub powstawania/ podnoszenia jakości zdeinstytucjonalizowanych form pieczy zastępczej po zdiagnozowaniu potrzeb regionalnych i uzupełniająco do działań realizowanych na poziomie krajowym.

¹⁵ Priorytet Inwestycyjny 9.2 opisany w RPO odpowiada wskazanemu w SZOOP RPO WD 2014-2020 Działaniu 9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług społecznych.

Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - jednostki organizacyjne pomocy społecznej; - organizacje pozarządowe; - podmioty prowadzące działalność w obszarze pomocy społecznej oraz systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej - podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - podmioty lecznicze.
Główne grupy docelowe:	<ul style="list-style-type: none"> - osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osoby pozostające bez zatrudnienia wymagające w pierwszej kolejności aktywizacji społecznej.; - otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; - dzieci objęte programem wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji; - dzieci w pieczy zastępczej. - osoby zawodowo świadczące usługi opiekuńcze lub asystenckie oraz kandydaci do świadczenia tych usług; - opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych; - osoby przygotowujące się i świadczące usługi wsparcia rodziny oraz usługi pieczy zastępczej; - kadra medyczna (w zakresie niezbędnym do realizacji projektu)
Tryb naboru	tryb konkursowy

9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	P	osoby	0	0	70	raz na rok	SL 2014
Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu	RB/RS	szt.	0	0	23	raz na rok	SL 2014

DZIAŁANIE 3.2. Zwiększenie konkurencyjności AJ jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku.

Opis Działania

Współczesne społeczne kryteria lokalizacyjne kształtuje kultura przedsiębiorczości i innowacyjności, przejawiająca się nadal silnym przywiązaniem człowieka do miejsc (w sensie przestrzennym) łączących funkcje miejsca pracy i wypoczynku. W miastach, których rozwój gospodarczy opiera się na wiedzy i technologii konieczne jest kreowanie przestrzeni, które można

uznać za proinnowacyjne. Kryterium to spełnia tkanka miejska charakteryzująca się nowoczesnością i dbałością o jakość rozwiązań zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju. W ramach tego działania konieczny jest także stały i równomierny w skali całej AJ rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej zapewniającej możliwość edukacji, rozwoju umiejętności i uczenie się przez całe życie. Przeprowadzona analiza wskazuje, że na terenie AJ występuje duże zróżnicowanie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego pomiędzy gminami wiejskimi i miejskimi. Zdiagnozowanym problemem na terenie AJ jest również brak przedszkoli specjalnych. Stąd konieczność rozszerzenia oferty edukacyjnej o działania wspomagające rozwój dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Istotnym problemem obszaru AJ jest niedostosowanie poziomu i profilu wykształcenia do potrzeb rynku pracy. Dostęp do nowoczesnych technologii, innowacyjnych metod nauczania wprowadzanych przez wyspecjalizowaną kadrę nauczycielską już na poziomie szkoły podstawowej jest niezbędnym warunkiem zwiększającym potencjał intelektualny dzieci oraz ich późniejsze szanse na rynku pracy. Stąd konieczność inwestycji w edukację w celu poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych. Potrzeba inwestycji w edukację zawodową również wynika z niskiej atrakcyjności oferty szkoleniowej i niedopasowania warunków kształcenia do rzeczywistego środowiska pracy i potrzeb rynku pracy.

Równolegle należy dostrzec także potrzebę podejmowania inwestycji na rzecz ochrony, promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego i naturalnego, w tym szczególnie przez inwestycje w zintegrowaną sieć instytucji kultury oraz obiektów zabytkowych oraz poprzez wsparcie i rozwój centrów informacji kulturalnej i promocji kultury.

AJ jest obszarem o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. W regionie występują wszystkie formy ochrony przyrody ujęte w polskim prawodawstwie: Karkonoski Park Narodowy, 3 parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary sieci NATURA 2000 i obszary objęte porozumieniami międzynarodowymi. Aby utrzymać i wzmocnić potencjał przyrodniczy regionu, który idzie w parze z potrzebą ochrony środowiska naturalnego oraz rozwojem turystyki zdiagnozowano potrzebę inwestycji w obszarze ochrony przyrody, w tym zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych i zachowania trwałości ekosystemów na terenie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.

Dostęp do sieci internetowej dzięki rozwojowi sieci komercyjnych, w tym dzięki rozwojowi oferty operatorów sieci telefonicznych, a także dzięki postępowi technologicznemu, stale się powiększa. Nadal jednak istnieją potrzeby dotyczące mniej zamożnej części społeczeństwa, a zwłaszcza dzieci, młodzieży i seniorów z rodzin ubogich czy zagrożonych ubóstwem, dla których dostęp do nowych technologii jest utrudniony. W poszczególnych gminach AJ dostrzega się nierównomierny rozkład możliwości korzystania przez uczniów z komputerów z dostępem do Internetu. Istnieją też znaczne potrzeby w zakresie korzystania z publicznych punktów dostępowych

do sieci Wi-Fi. Projekty w tym zakresie będą realizowane z programów krajowych. Jednak niezwykle istotne jest poszerzenie dostępności do elektronicznych usług publicznych w zakresie: e- kultury, e- administracji, e- zdrowia obejmujących obszar AJ.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020:

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.3 Dziedzictwo kulturowe

Tabela 49. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 4.3

Cel szczegółowy	Zwiększona dostępność do zasobów kulturowych regionu.
Typy projektów	Zabytki nieruchome, wpisane do rejestru prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu wraz z ich otoczeniem, w tym: - konserwacja, restauracja oraz roboty budowlane; przystosowanie obiektów do pełnienia przez nie nowych funkcji (w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej) wraz z zakupem niezbędnego sprzętu/wyposażenia; - konserwacja, restauracja zabytków ruchomych znajdujących się w ww. zabytkach nieruchomych objętych wsparciem. Instytucje kultury, w tym: przebudowa/rozbudowa obiektów zajmowanych przez te instytucje (wraz z zakupem niezbędnego sprzętu), w tym zastosowanie rozwiązań energooszczędnych doposażenie w sprzęt niezbędny do rozwoju oferty kulturalnej; Inwestycje w dziedzictwo kulturowe będą realizowane w zgodzie ze wszelkimi regułami ustalonymi dla tego sektora w ramach funduszy europejskich.
Potencjalni beneficjenci	- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - administracja rządowa; - kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne; - LGD; - przedsiębiorcy; - instytucje kultury: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z Ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego; - szkoły wyższe, ich związki i porozumienia; - szkoły artystyczne;
Tryb naboru	tryb konkursowy i pozakonkursowy

PI 4.3 Dziedzictwo kulturowe

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	P	szt.	0	1	3	raz na rok	SL 2014

Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	P	szt.	0	0	2	raz na rok	SL 2014
Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem obiektach dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9) ¹⁶	RB	odwiedziny/rok	0	0	8500	raz na rok	SL 2014
Działalność sceniczna i wystawiennicza. Widowiska w stałych salach teatralnych-widzowie	RS	osoby	21691	21691	24000	raz na rok	BDL

Obok innych projektów, które będą się ubiegać o dofinansowanie w trybie konkursowym, w ramach priorytetu inwestycyjnego 4.3 Dziedzictwo kulturowe Miasto Jelenia Góra planuje realizować projekt o nadrzędnym znaczeniu strategicznym dla AJ, którego wdrożenie może się istotnie przyczynić do rozwoju społeczno-gospodarczego AJ, Jest to projekt pod nazwą: „**Przebudowa zabytkowego Teatru im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze.**”

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.4 Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych

Tabela 50. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 4.4

Cel szczegółowy	Wzmocnione mechanizmy ochrony bioróżnorodności w regionie.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - projekty dotyczące ochrony in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody; - projekty przyczyniające się do czynnej ochrony przyrody i zachowania trwałości ekosystemów realizowane na terenie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody; - projekty dotyczące tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej przede wszystkim w oparciu o gatunki rodzime, np. banki genowe, parki, ogrody botaniczne; - projekty dotyczące wykorzystania i udostępnienia lokalnych zasobów przyrodniczych m.in. na cele turystyczne (np. tereny wypoczynkowe, ścieżki rowerowe, ścieżki konne); - budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych); - projekty dotyczące przebudowy/ rozbudowy, doposażenia ośrodków edukacji ekologicznej; - kampanie informacyjno-edukacyjne związane z ochroną

¹⁶ Nazwa wskaźnika wg Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 – EFRR, FS: Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne [odwiedziny/rok] (CI 9)

	środowiska (komplementarne i uzupełniające do kampanii ogólnopolskich, podejmowanych na poziomie krajowym).
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - administracja rządowa; - PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne; - kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne; - LGD; - przedsiębiorcy; - szkoły wyższe, ich związki i porozumienia; - jednostki naukowe;
Tryb naboru	tryb konkursowy i pozakonkursowy

PI 4.4. Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło pomiaru
Liczba wspartych form ochrony przyrody	P	szt.	0	0	5	raz na rok	SL 2014
Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony (CI 23)	RB/RS	ha	0	0	11	raz na rok	SL 2014

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.1 : Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną

Tabela 51. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 7.1

Cel szczegółowy	Zwiększona dostępność do edukacji przedszkolnej. Lepsze warunki kształcenia w edukacji podstawowej i gimnazjalnej.
Typy projektów	Edukacja przedszkolna mająca na celu tworzenie nowych miejsc przedszkolnych: - przedsięwzięcia z zakresu tworzenia nowych miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym i wypełniania luki w dostępie do tego typu usług realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę, adaptację, budowę (w tym także zakupu wyposażenia) budynków przedszkolnych oraz innych

	<p>form wychowania przedszkolnego;</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedsięwzięcia z zakresu tworzenia nowych miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym i wypełniania luki w dostępie do tego typu usług realizowane poprzez zakup wyposażenia do budynków przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego. <p>Edukacja szkolna zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę, adaptację lub budowę (w tym także zakup wyposażenia) szkół i placówek; - przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne pracowni, zwłaszcza matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych; - przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne do wspomagania rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np. uczniów z niepełnosprawnościami, uczniów szczególnie uzdolnionych w szkołach podstawowych i gimnazjalnych.
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - organy prowadzące przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, w tym organizacje pozarządowe; - organy prowadzące szkoły, w tym organizacje pozarządowe; - specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze.
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	P	szt.	0	0	2	raz na rok	SL 2014
Liczba wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	szt.	0	0	1	raz na rok	SL 2014
Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	P	osoby	0	0	130	raz na rok	SL 2014
Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	osoby	0	0	417	raz na rok	SL 2014
Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej (CI 35) ¹⁷	P	osoby	0	195	632	raz na rok	SL 2014
Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym (3-5 lat)	RB/RS	osoby	4 408	4 408	4 538	raz na rok	BDL

¹⁷ Nazwa wskaźnika wg Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 – EFRR, FS: Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej [osoby] (CI 35)

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową

Tabela 52. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 7.2

Cel szczegółowy	Lepsze warunki kształcenia w edukacji ponadgimnazjalnej, w tym zawodowej.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę lub adaptację (w tym także zakup wyposażenia) placówek i szkół ponadgimnazjalnych, w tym zawodowych i specjalnych; - przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne pracowni, zwłaszcza matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych; - przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne do wspomagania rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np. uczniów z niepełnosprawnościami, uczniów szczególnie uzdolnionych; - przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego oraz tworzenie w szkołach zawodowych warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej pod kątem wyposażenia, doposażenie warsztatów, pracowni itp. - przedsięwzięcia z zakresu budowy nowych obiektów służących praktycznej nauce zawodu.
Typ beneficjenta	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - organy prowadzące szkoły, w tym organizacje pozarządowe; - specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze.
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej (CI 35) ¹⁸	P	osoby	0	139	451	raz na rok	SL 2014

¹⁸ Nazwa wskaźnika wg Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 – EFRR, FS: Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej [osoby] (CI 35)

Liczba wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	szt.	0	0	1	raz na rok	SL 2014
Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	P	szt.	0	0	1	raz na rok	SL 2014
Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	RB	osoby	0	0	106	raz na rok	SL 2014
Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	RB	osoby	0	0	367	raz na rok	SL 2014
Zdawalność egzaminów maturalnych (obszar AJ)	RB/RS	%	87,5	87,5	88,5	raz na rok	raport OKE Wrocław
Zdawalność egzaminów zawodowych (obszar AJ)	RB/RS	%	65,6	65,6	66	raz na rok	raport OKE Wrocław

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 2.1 E-usługi publiczne

Tabela 53. Struktura rozwiązań dla priorytetu 3 według priorytetu inwestycyjnego 2.1

Cel szczegółowy	Zwiększone wykorzystanie e-usług publicznych.
Typy projektów	<p>Przedsięwzięcia szczebla regionalnego i lokalnego dotyczące zwiększenia dostępu i jakości e-usług:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie lub rozwój (poprawa e-dojrzałości) e-usług publicznych (A2B, A2C), tj.: - projekty zakładające rozwój elektronicznych usług publicznych w zakresie e-kultury; - projekty zakładające rozwój elektronicznych usług publicznych w zakresie dostępu do informacji przestrzennej, np. GIS; - projekty zakładające rozwój elektronicznych usług publicznych w zakresie bezpieczeństwa kryzysowego; - projekty zakładające rozwój elektronicznych usług publicznych w zakresie e-zdrowia; - projekty zakładające rozwój elektronicznych usług publicznych w zakresie e-administracji. <p>Tworzenie lub rozwój elektronicznych usług wewnątrzadministracyjnych niezbędnych dla funkcjonowania e-usług publicznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - urzędów administracji samorządowej - podmiotów leczniczych działających w publicznym systemie opieki zdrowotnej. <p>Przedsięwzięcia dotyczące tworzenia i wykorzystania otwartych zasobów publicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekty z zakresu digitalizacji zasobów i treści publicznych, np. kulturowych, naukowych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego i lokalnego służące zapewnieniu powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej do danych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego/ lokalnego. - projekty służące zapewnieniu powszechnego otwartego dostępu w postaci cyfrowej do danych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego/ lokalnego - projekty dotyczące stworzenia lub wdrożenia nowych e-usług służących zwiększeniu uczestnictwa mieszkańców w procesach podejmowania decyzji w gminach, powiatach i regionie.

Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - podmioty lecznicze działające w publicznym systemie opieki zdrowotnej ;; - instytucje kultury, ich związki i porozumienia; - organizacje pozarządowe (w tym organizacje turystyczne oraz LGD); - uczelnie/szkoły wyższe, ich związki i porozumienia; - jednostki naukowe; - jednostki badawczo-rozwojowe; - służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne; - jednostki organizacyjne Służby Więziennej; - porozumienia w/w podmiotów; - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 2.1 E-usługi publiczne

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3	P	szt.	0	3	9	raz na rok	SL 2014
Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	P	szt.	0	1	3	raz na rok	SL 2014
Liczba urzędów, które wdrożyły katalog rekomendacji dotyczących awansu cyfrowego	P	szt.	0	0	2	raz na rok	SL 2014
Odsetek obywateli korzystających z e-administracji (wartość wskaźnika oszacowana na poziomie województwa, (wartość bazowa dla 2014r.)	RB/RS	%	30,08	30,08	34,27	raz na rok	GUS

d. Cel szczegółowy: Aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy AJ

Priorytet 4. Aktywna społeczność AJ

Uzasadnienie i terytorialny wymiar wsparcia

Podstawową przesłanką, warunkującą konieczność wspierania przez społeczność lokalną i społeczności lokalnej przez władze publiczne w procesie tworzenia i rozwoju AJ, pozostaje teza, że w obliczu zjawisk globalizacji procesów gospodarczych oraz przemian cywilizacyjno-kulturowych, zmierzających do wykształcenia społeczeństw informatycznych, tylko jednostki przestrzenno-

gospodarcze silne w sensie społecznym są w stanie sprostać europejskiej i światowej konkurencji. Ciągła, a zarazem organiczna dla gospodarki rynkowej niepewność co do przebiegu cyklu koniunkturalnego oraz utrzymujące się, a nawet narastające zjawisko luki dochodowej (zarówno w ujęciu globalnym, krajowym i subregionalnym), sprawiają, że nie traci na aktualności teza, że „rozwój ciągły to rozwój podtrzymywany”. Zatem kolejnym kluczowym priorytetem realizacyjnym Strategii ZIT AJ powinno być dążenie do zapewnienia wsparcia dla ciągłości procesów rozwoju społecznego na jego obszarze. Wyzwania w tym zakresie wynikające z głębokich dysproporcji między poszczególnymi miejscowościami, a nawet osiedlami, wymagają podjęcia zróżnicowanych działań, których równoległa realizacja powinna skutkować osiągnięciem efektu synergii.

DZIAŁANIE 4.1. Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ

Opis Działania

Chociaż, jak to wykazała diagnoza, w stosunku do roku 2009 stopa bezrobocia w prawie wszystkich jednostkach tworzących AJ spadła, to jednak działania AJ powinny dotyczyć inicjatywy na rzecz zapewnienia dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.

Ze względu na narastający problem wejścia na rynek pracy dla całego obszaru funkcjonalnego należy rekomendować przedsięwzięcia na rzecz trwałej integracji na rynku pracy ludzi młodych pozostających bez pracy, w tym przez tworzenie warunków sprzyjających samozatrudnieniu, przedsiębiorczości oraz tworzeniu nowych miejsc pracy.

Na szczególne potraktowanie zasługują też kwestie równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego ze względu na narastający problem starzenia się społeczeństwa. Wyzwaniem stojącym przed AJ jest konieczność zwiększania zakresu opieki nad seniorami, w tym poprawy dostępu do usług opiekuńczych w wymiarze jakościowym i ilościowym, zwłaszcza w wymiarze opieki niestacjonarnej. Rosnące w tym zakresie potrzeby wykluczają część osób, (przy czym w zdecydowanej większości dotyczy to kobiet) z aktywności zawodowej na rzecz działań opiekuńczych na rzecz członków rodzin. Owo wykluczenie jest także pochodną potrzeby opieki nad dziećmi do 3 roku życia, dlatego także w tym przypadku należy uwzględnić zintegrowane działania na rzecz wspierania usług opiekuńczych. Wspólne przedsięwzięcia w tych dziedzinach mogą zapewnić zwiększenie efektywności podejmowanych działań. Równoległe, ze względu na występujący we wszystkich gminach, i narastający w większości gmin problem długotrwałego bezrobocia, stosowne

jest podjęcie inicjatyw na rzecz adaptacji pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian na rynku pracy oraz wspieranie gospodarki społecznej, przedsiębiorstw społecznych.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.3¹⁹ Godzenie życia zawodowego i prywatnego

Tabela 54. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 8.3.

Cel szczegółowy	Zwiększenie zatrudnienia wśród osób opiekujących się dziećmi do 3 roku życia
Typy projektów	Aktywizacja zawodową osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 poprzez tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 zgodnie z ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz pokrywanie kosztów opieki.
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - osoby prowadzące działalność gospodarczą, - przedsiębiorcy, - organizacje pracodawców, , - związki zawodowe, - jednostki samorządu terytorialnego w tym samorządowe jednostki organizacyjne, - spółdzielnie, -samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, - organizacje pozarządowe; - wspólnoty mieszkaniowe, - placówki systemu oświaty, -inne jednostki organizacyjne systemu oświaty niepubliczne.
Główne grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> • osoby bezrobotne lub osoby bierne zawodowo pozostające poza rynkiem pracy ze względu na obowiązek opieki nad dziećmi do lat 3, w tym osoby, które przerwały karierę zawodową ze względu na urodzenie dziecka lub przebywające na urlopie wychowawczym; • osoby pracujące sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 3.
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 8.3 Godzenie życia zawodowego i prywatnego

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	0	180	raz na rok	SL 2014

¹⁹ Priorytet Inwestycyjny 8.3 opisany w RPO odpowiada wskazanemu w SZOOP RPO WD 2014-2020 Działaniu 8.4 Godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	P	szt.	0	0	125	raz na rok	SL 2014
Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie, po opuszczeniu programu	RB	osoby	40%	-	74,40%	raz na rok	SL 2014
Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	RB	osoby	40%	-	36,67%	raz na rok	SL 2014
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	RB/RS	szt.	80%	-	80%	raz na rok	Badanie ewaluacyjne
Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż rok w procencie do bezrobotnych ogółem (wskaźnik oszacowany na poziomie powiatów AJ)	RS	%	37,55	37,55	36,55	raz na rok	BDL

DZIAŁANIE 4.2. Pobudzanie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ

Opis Działania

Warunkiem stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w gospodarce opartej na wiedzy jest funkcjonowanie środowiska społecznego osób aktywnych i kreatywnych. W kontekście potrzeb AJ zintegrowane działania powinny sprzyjać aktywnej integracji, której efektem powinna w sposób naturalny stać się poprawa zatrudnialności. Chodzi w tym przypadku szczególnie o zaktywizowanie członków społeczności AJ, zaliczających się do osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wspólne inicjatywy powinny być ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową, stworzenie zachęt do kontynuowania i ograniczenia przedwczesnego kończenia nauki szkolnej. Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego. Szczególną potrzebą całej AJ jest też wsparcie szkolnictwa zawodowego, w tym zwłaszcza technicznego, odpowiadającego na zmieniające się potrzeby rynku pracy, a także stworzenie efektywnego systemu przejścia z edukacji (kształcenia i szkolenia) do zatrudnienia. Ponadto rekomendowane są działania pozwalające na wymianę doświadczeń kadry nauczycielskiej, a przez to poprawę poziomu kształcenia, rozpowszechnianie skutecznych metod nauczania na każdym poziomie kształcenia i dywersyfikację oferty edukacyjnej. W ramach tego działania mogą być też realizowane wspólne przedsięwzięcia sprzyjające wydłużeniu okresu aktywności zawodowej i zapewnieniu lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Rekomendowane jest poszerzenie oferty edukacyjnej AJ o projekty edukacji osób w wieku 50+, zwłaszcza z uwzględnieniem rozwoju kompetencji cyfrowych,

dopasowane do potrzeb tej grupy wiekowej (zarówno w formie kształcenia ustawicznego jak i dedykowanych szkoleń), również poprzez realizację projektów z programów krajowych.

Realizacja działań w powiązaniu z interwencją RPO WD 2014-2020

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.1 Aktywna integracja

Tabela 55. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 9.1

Cel szczegółowy	Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym poprzez poprawę i wzmocnienie ich zdolności do zatrudnienia oraz zatrudnienia.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> - projekty służące integracji osób oraz rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności poprzez aktywizację zawodowo-społeczną wykorzystującą instrumenty aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej. - projekty realizowane na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym także za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej, w tym o charakterze reintegracyjnym, obejmujące również wsparcie dla tworzenia i/lub działalności podmiotów integracji społecznej tj. centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej; - projekty służące aktywizacji społeczno - zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, ich rodzin oraz osób z ich otoczenia w celu poprawy ich sytuacji społeczno - zawodowej; - projekty zapewniające kompleksowe działania aktywizacyjne z elementami usług specjalistycznego poradnictwa (prawego, rodzinnego, psychologicznego); - projekty służące aktywizacji społeczno - zawodowej osób przebywających w Zakładach Poprawczych, Schroniskach dla Nieletnich, Ośrodkach Kuratorskich, Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych, Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii oraz Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych i ich otoczenia a także uzupełniająco podnoszeniu kompetencji/ kwalifikacji kluczowych pracowników tych ośrodków;
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - jednostki organizacyjne pomocy społecznej; - organizacje pozarządowe; - lokalne grupy działania; - podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne; - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; - PFRON - Zakłady Poprawcze, Schroniska dla Nieletnich, Ośrodki Kuratorskie/ Ministerstwo Sprawiedliwości; - organy prowadzące Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii.
Główne grupy docelowe	- osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osoby pozostające bez zatrudnienia wymagające w pierwszej

	kolejności aktywizacji społecznej ; - otoczenie osób wykluczonych bądź zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym . - pracownicy Zakładów Poprawczych, Schronisk dla Nieletnich, Ośrodków Kuratorskich, Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii.
Tryb naboru	tryb konkursowy i pozakonkursowy

PI 9.1 Aktywna integracja

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	0	455	raz na rok	SL 2014
Uczestnicy z niepełnosprawnościami ²⁰	P	liczba	0	0	92	raz na rok	SL 2014
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	RB	osoby	12%	-	28,79%	raz na rok	SL 2014
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	RB	osoby	56%	-	7,03%	raz na rok	SL 2014
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	RB	osoby	11,7%	-	16,04%	raz na rok	SL 2014
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	RB/RS	osoby	20%	-	20%	Minimum 4 razy w ciągu okresu programowania	Badanie ewaluacyjne

– PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.1²¹ Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej

Tabela 56. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 10.1

²⁰ Nazwa wskaźnika wg Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 – EFS: Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (C) [osoby]

²¹ Priorytet Inwestycyjny 10.1 opisany w RPO odpowiada wskazanym w SZOOP RPO WD 2014-2020 Działaniom 10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz 10.2 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej.

<p>Cel szczegółowy</p>	<p>Zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach. Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.</p>
<p>Typy projektów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uruchamianie nowych miejsc w ośrodkach edukacji przedszkolnej, w tym również nowych ośrodków edukacji przedszkolnej i innych form wychowania przedszkolnego ; - dodatkowe zajęcia edukacyjne mające na celu rozwój dzieci na wczesnym etapie edukacji poprzez rozszerzenie oferty ośrodka wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci oraz wyrównujące zdiagnozowane deficyty; - doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego, niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; - podnoszenie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy (tzw. transversal skills): umiejętności matematyczno-przyrodniczych, umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), TIK, umiejętności rozumienia (ang. literacy), kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się, umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy, które są fundamentem do dalszego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności w ramach kształcenia się przez całe życie oraz do sprawnego funkcjonowania na rynku pracy - tworzenie w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego oraz metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia; - realizacja programów pomocy stypendialnej dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, uczniowie uzdolnieni, zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki); - doradztwo i opieka psychologiczno-pedagogiczna, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami); - rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno – zawodowym; - szkolenie, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, tzw. transversal skills uczniów: umiejętności matematyczno-przyrodniczych, umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin), TIK, umiejętności rozumienia (ang. literacy), kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, umiejętności uczenia się, umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy, które są fundamentem do dalszego podnoszenia kwalifikacji i

	<p>umiejętności w ramach kształcenia się przez całe życie oraz do sprawnego funkcjonowania na rynku pracy,;</p> <ul style="list-style-type: none"> - szkolenie, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem wykorzystania narzędzi wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną na każdym etapie edukacyjnym.
Potencjalni beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne jst; - organizacje pozarządowe; - organy prowadzące publiczne i niepubliczne przedszkola i inne form wychowania przedszkolnego; - organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne;
Główne grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> - dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w Prawie Oświatowym ; - rodzice/opiekunowie prawni dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w Prawie Oświatowym ; - istniejące przedszkola; - funkcjonujące inne formy wychowania przedszkolnego; - rodzice/opiekunowie prawni uczniów - uczniowie i wychowankowie szkół i placówek (w rozumieniu Prawa Oświatowego) prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych <ul style="list-style-type: none"> - szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące, w zakresie kształcenia ogólnego (z wyłączeniem szkół dla dorosłych); - osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty - nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego oraz szkół i placówek oświatowych (z wyłączeniem szkół dla dorosłych)
Tryb naboru	tryb konkursowy

PI 10.1 Zapewnienie równego dostępu do edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	P	osoby	0	-	1 573	raz na rok	SL 2014
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	P	szt.	0	156	418	raz na rok	SL 2014
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie ²²	P	osoby	0	43	115	raz na rok	SL 2014
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji	P	osoby	0	1 376	3 694	raz na rok	SL 2014

²² dotyczy edukacji przedszkolnej

kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie							
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie ²³	P	osoby	0	43	115	raz na rok	SL 2014
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	P	osoby	0	0	60	raz na rok	SL 2014
Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	P	szt.	0	17	46	raz na rok	SL 2014
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	P	szt.	0	0	20	raz na rok	SL 2014
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	RB/RS	szt.	80%	-	80%	raz na rok	badanie ewaluacyjne/dane administracyjne
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	RB/RS	osoby	67%	-	67%	raz na rok	SL 2014
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB/RS	osoby	73%	-	73%	raz na rok	SL 2014
Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	RB	szt.	93%	-	93%	raz na rok	SL 2014
Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	RB/RS	osoby	89%	-	89%	Minimum 4 razy w ciągu okresu programowania	Badanie ewaluacyjne
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	RB/RS	szt.	37%	-	37%	raz na rok	SL 2014

- PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.3²⁴ Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

Tabela 57. Struktura rozwiązań dla priorytetu 4 według priorytetu inwestycyjnego 10.3

Cel szczegółowy	Zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów kształcenia i szkolenia zawodowego, w szczególności poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego.
Typy projektów	- organizacja praktycznych formy nauczania – staże, praktyki zawodowe;

²³ dotyczy edukacji szkolnej

²⁴ Priorytet Inwestycyjny 10.3 opisany w RPO odpowiada wskazanemu w SZOOP RPO WD 2014-2020 Działaniu 10.4. Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

	<ul style="list-style-type: none"> - uruchamianie i dostosowywanie kształcenia i szkolenia w zawodach, na które występuje potwierdzone zapotrzebowanie rynku, poprzez udział przedsiębiorców w identyfikacji i prognozowaniu potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych na rynku pracy; - działania przyczyniające się do zwiększonego i pełnego udziału młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki), w edukacji zawodowej; - doradztwo edukacyjno-zawodowe, uwzględniające potrzeby uczniów i dorosłych uczących się na różnych poziomach edukacyjnych i w różnych typach szkół i placówek; - realizacja programów pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych; - przygotowanie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe do pełnienia funkcji wyspecjalizowanych ośrodków kształcenia i szkolenia oraz wsparcie ich w zakresie poradnictwa i informacji zawodowej pod potrzeby regionalnego i lokalnego rynku pracy; - kształcenie w formach pozaszkolnych osób dorosłych umożliwiających podniesienie kwalifikacji zawodowych; - organizacja tradycyjnych pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego (m.in. kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych) we współpracy z pracodawcami; - szkolenia, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy (np. staże nauczycieli w przedsiębiorstwach); - szkolenia, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu pod kątem kształcenia umiejętności interpersonalnych i społecznych, korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, wykorzystania metod eksperymentu naukowego w edukacji, a także zapewnienie metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia.
Typ beneficjenta	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; - jednostki organizacyjne JSR; - organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe; - placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych; - instytucje rynku pracy, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy prowadzące działalność edukacyjno-szkoleniową; - podmioty prowadzące działalność oświatową, o której mowa w Prawie Oświatowym; - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, - pracodawcy, - przedsiębiorcy, - organizacje pracodawców.
Główne grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none"> - uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe; - szkoły i placówki (instytucje i kadra pedagogiczna) prowadzące kształcenie zawodowe; - nauczyciele kształcenia zawodowego; - instruktorzy praktycznej nauki zawodu.

	<p>- osoby dorosłe w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach i osoby w wieku powyżej 50 lat - opiekunowie i rodzice młodzieży wspieranych szkół i placówek – z uwagi na działania przyczyniające się do zwiększonego i pełnego udziału młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, uczniowie uzdolnieni, zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki),</p> <p>- szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie ustawiczne i ich organy prowadzące</p> <p>- opiekunowie i rodzice młodzieży wspieranych szkół i placówek – z uwagi na działania przyczyniające się do zwiększonego i pełnego udziału młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, uczniowie uzdolnieni, zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki),</p> <p>- instytucje z otoczenia społeczno-gospodarczego zgodnie z definicją określoną w Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020.</p>
Tryb naboru	tryb konkursowy i pozakonkursowy

PI 10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika P/RB/RS	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	P	osoby	0	0	400	raz na rok	SL 2014
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	P	osoby	0	0	72	raz na rok	SL 2014
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	P	osoby	0	433	1 162	raz na rok	SL 2014
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	P	szt.	0	0	13	raz na rok	SL 2014
Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	P	szt.	0	0	2	raz na rok	SL 2014
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	RB/RS	osoby	30%	-	30%	raz na rok	SL 2014
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB/RS	osoby	73%	-	73%	raz na rok	SL 2014
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS	RB/RS	szt.	89%	-	89%	raz na rok	SL 2014
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	RB/RS	osoby	37%	-	37%	Minimum 4 razy w ciągu okresu programowania	Badanie ewaluacyjne

VIII. Spójność z dokumentami o charakterze strategicznym szczebla regionalnego, krajowego oraz wspólnotowego

Założenia, cele szczegółowe opracowania są spójne z podstawowymi dokumentami strategicznymi zarówno na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym, jak i subregionalnym (powiatowym). W ramach analizy zbieżności celów pod uwagę wzięto następujące dokumenty:

- EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014,
- Strategiczne Kierunki Rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020

W ramach analizy powyższych opracowań strategicznych brany był pod uwagę, jeżeli było to możliwe, szczebel celów strategicznych lub obszarów priorytetowych.

Tabela 58. Zbieżność założeń Priorytetów ZIT AJ z podstawowymi opracowaniami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego, regionalnego i subregionalnego.

Priorytety	
PRIORYTET 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ	
Dokument	Zbieżne założenia
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	- Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji. - Rozwój zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjne.
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe. Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki. Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki. Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	CEL 1 Rozwój gospodarki opartej na wiedzy CEL 3 Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego</i>	Cel strategiczny „Po pierwsze gospodarka!”

<i>na lata 2006 – 2014</i>	
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 2 – Rozwój kapitału ludzkiego Cel strategiczny 4 – Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości, gospodarki opartej na wiedzy i kreatywności
PRIORYTET 2. Zintegrowany obszar AJ	
Dokument	Zbieżne założenia
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	Rozwój zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 2. Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	CEL 2 Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej CEL 4 Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa CEL 5 Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Żyjemy w środowisku!” Cel strategiczny „Najważniejszy jest człowiek!”
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 3 – Poprawa stanu infrastruktury Cel strategiczny 5 – Wzmacnianie identyfikacji obszaru Aglomeracji Jeleniogórskiej Cel strategiczny 6 – Poprawa stanu środowiska naturalnego
PRIORYTET 3. Infrastruktura społeczności AJ	
Dokument	Zbieżne działania
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	CEL 1 Rozwój gospodarki opartej na wiedzy CEL 4 Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa CEL 5 Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych CEL 8 Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Najważniejszy jest człowiek!” Cel strategiczny „Żyjemy w środowisku!”

<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	<p>Cel strategiczny 1 – Rozwój turystyki</p> <p>Cel strategiczny 2 – Rozwój kapitału ludzkiego</p> <p>Cel strategiczny 3 – Poprawa stanu infrastruktury</p> <p>Cel strategiczny 5 – Wzmacnianie identyfikacji obszaru Aglomeracji Jeleniogórskiej</p> <p>Cel strategiczny 6 – Poprawa stanu środowiska naturalnego</p>
PRIORYTET 4. Aktywna społeczność AJ	
<i>Dokument</i>	<i>Zbieżne działania</i>
<i>EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</i>	<p>Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną</p> <p>Inteligentny rozwój - gospodarka oparta na wiedzy i innowacji</p>
<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</i>	<p>Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela</p> <p>Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego</p> <p>Cel III.1. Integracja społeczna</p>
<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie</i>	<p>Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych</p> <p>Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie</p>
<i>Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020</i>	<p>CEL 1 Rozwój gospodarki opartej na wiedzy</p> <p>CEL 6 Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników</p> <p>CEL 7 Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia</p> <p>CEL 8 Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne</p>
<i>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Jeleniogórskiego na lata 2006 – 2014</i>	Cel strategiczny „Najważniejszy jest człowiek!”
<i>Strategiczne kierunki rozwoju Aglomeracji Jeleniogórskiej na lata 2013-2020</i>	Cel strategiczny 2 – Rozwój kapitału ludzkiego
<i>Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2014-2020</i>	<p>Cel strategiczny- Wzmacnianie potencjału rodzin dolnośląskich</p> <p>Rozwój usług społecznych mających na celu wsparcie osób i grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>Przeciwdziałanie uzależnieniom</p> <p>Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie</p> <p>Aktywizacja społeczna osób starszych</p> <p>Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu osób niepełnosprawnych</p> <p>Rozwój sprzyjający wykorzystaniu zasobów na rynku pracy</p> <p>Promocja aktywnej polityki społecznej jako narzędzia integracji społecznej</p> <p>Wsparcie idei społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>Pobudzanie i promowanie innowacji w obszarze polityki społecznej</p> <p>Doskonalenie jakości systemu usług społecznych</p>

IX. Partycypacja społeczna dla Strategii ZIT AJ

Prace nad przygotowaniem realizacji ZIT na terenie AJ poczyniły od opracowania wstępnych, roboczych założeń w postaci Roboczego Projektu Programu Działań ZIT AJ prowadzone były przy udziale przedstawicieli wszystkich 18 jst na obszarze AJ. Zapewniło to identyfikację lokalnych potencjałów i potrzeb.

Roboczy Projekt Programu Działań ZIT AJ poddano konsultacjom społecznym prowadzonym w dniach od 19 maja do 18 czerwca 2014 roku. Zaproszenia do konsultacji społecznych były umieszczone na stronach internetowych Lidera AJ - Urzędu Miasta Jelenia Góra oraz na stronach jst wchodzących w skład AJ. Na w/w stronach internetowych jst do pobrania były: plik PDF - Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz plik Word - Formularz Konsultacji dokumentu, pn.: Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej. Na potrzeby konsultacji został utworzony adres poczty elektronicznej: konsultacje.zit@jeleniagora.pl, na który wpłynęło 19 uwag. Autorami uwag byli głównie mieszkańcy AJ, instytucje publiczne, podmioty gospodarcze oraz przedstawiciele środowisk społecznych.

W ramach konsultacji odbyło się również spotkanie konsultacyjne w dniu 06.06.2014 r. w godz. 10.00-13.00 w Sali Widowiskowej JCK w Jeleniej Górze (ul. Bankowa 28/30), w którym uczestniczyło 20 osób. Podczas spotkania została przedstawiona prezentacja, nt.: Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej w latach 2014 - 2020. Została podana przewidywana alokacja na ZIT AJ i podział tych środków na poszczególne priorytety inwestycyjne w ramach RPO WD. Uwagi przekazane w ramach konsultacji społecznych zostały poddane analizie pod względem ich zasadności oraz możliwości uwzględnienia w tekście końcowym Programu Działań.

Uwzględnionych zostały uwagi i postulaty dotyczące części diagnostycznej, w szczególności:

- zapisy dot. położenia „Kruczych Skał”, „Czartowskiej Skały”, „Parku krajobrazowego „Chełmy”” oraz „Rezerwatu Przyrody Wilcza Góra”;
- zasygnalizowanie problemu wywozu kruszyw w gminach AJ;
- uzupełnienia zapisów o informacje dotyczące profili turystyki;
- zamieszczenia informacji o stanie infrastruktury drogowej wymagającej remontów;
- poruszenia problemu niedostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynkowych oraz godzin funkcjonowania instytucji publicznych do potrzeb osób pracujących zawodowo oraz uwagi dotyczące

propozycji uzupełnienia tabeli „Lista przedsięwzięć komplementarnych możliwych do realizacji w formule poza ZIT AJ” o następujące projekty:

- budowa nowoczesnego centrum hotelowo-konferencyjnego (ok. 250 pokoi hotelowych) wraz z Aquaparkiem i wyciągiem narciarskim - projekt zgłoszony do realizacji przez MŚP na terenie Gminy Szklarska Poręba;
- kompleksowe zagospodarowanie obszaru Podgórze w Kotlinie Jeleniogórskiej na cele usług sportu i rekreacji- projekt zgłoszony do realizacji przez MŚP na terenie Gminy Kowary.

Część uwag z racji stopnia szczegółowości nie została uwzględniona. Wynika to ze strategicznego charakteru dokumentu, który nie powinien wykraczać poza przyjęty w tego rodzaju dokumentach poziom szczegółowości.

Uwagi oraz udzielone odpowiedzi zostały umieszczone na stronie internetowej Lidera AJ - Urzędu Miasta Jelenia Góra, do pobrania był plik EXCEL - uwagi oraz udzielone odpowiedziami do dokumentu, pn.: Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Od momentu uwzględnienia uwag z konsultacji społecznych, po sporządzeniu projektu Strategii ZIT AJ dokument wysłany był w formie elektronicznej celem weryfikacji na poziomie gminnym wszystkim członkom AJ. W ramach tych konsultacji modyfikacji w zapisach Strategii ZIT AJ uległ wykaz nadrzędnych przedsięwzięć strategicznych (dodano Jeżów Sudecki w ramach realizacji przedsięwzięć termomodernizacyjnych).

Z partycypacją społeczną dla Strategii ZIT wiązało się także opracowanie Prognozy oddziaływania na środowisko Programu Działań ZIT AJ, oparte na konsultacjach społecznych opisanych w kolejnym rozdziale.

Proces konsultacji społecznych, informowania mieszkańców oraz gmin AJ prowadzony jest i będzie na bieżąco, za pośrednictwem strony internetowej www.zitaj.jeleniagora.pl, jak również w czasie wdrażania Strategii AJ, dla zapewnienia reprezentatywności działań jak i pogłębienia włączenia społecznego w jej realizację poprzez:

- promowanie partnerskiego podejścia do rozwoju AJ poprzez wskazywanie na znaczenie ZIT dla zwiększenia konkurencyjności wszystkich ośrodków wchodzących w skład AJ oraz dla poprawy życia jej mieszkańców;
- upowszechnianie raportów dotyczących wdrażania Strategii ZIT na stronach internetowych ZIT AJ
- informowanie społeczności AJ o planowanych w ramach działalności ZIT AJ zintegrowanych projektach terytorialnych poprzez lokalne akcje promocyjne;
- informowanie o efektach tych projektów;

- monitorowanie i badanie opinii publicznej, włączenie badań opinii publicznej do procesu ewaluacji strategii;
- spotkania lokalne o charakterze informacyjno – zapoznawczym, służące równocześnie budowaniu relacji;
- pozyskiwanie propozycji rozwiązań i pomysłów dotyczących zintegrowanych inwestycji terytorialnych w trakcie akcji promocyjnych i szkoleń dla beneficjentów.

X. Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko

Projekt Programu Działań ZIT AJ (Strategii ZIT AJ) został podany SOOŚ, co wymagało podjęcia szerokich konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi. Proces konsultacji oraz uzgodnień dokumentu doprowadził do opracowania Prognozy oddziaływania na środowisko dokumentu, który otrzymali wszyscy członkowie AJ.

1. Ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko

Prognoza oddziaływania na środowisko została wykonana z uwzględnieniem zakresu określonego w art. 51 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013 poz. 1235).

Zakres prognozy jest zgodny z zapisami Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. Urz. WE L 197 z 21.07.2001).

„Program...” dotyczy obszaru AJ, w skład, której wchodzi miasto Jelenia Góra stanowiące rdzeń obszaru oraz 18 gmin najściślej z nim funkcjonalnie związanych. Proces konsultacji, oraz uzgodnień dokumentu doprowadził do opracowania ostatecznej wersji Programu Działań ZIT AJ. Cel główny Programu Działań ZIT AJ jest tożsamy z celem strategicznym Strategii ZIT AJ:

„Integracja obszaru AJ w spójny organizm wzmacniający swoją konkurencyjność poprzez rozwój dostępności komunikacyjnej i innowacyjnej przedsiębiorczości oraz potencjału turystycznego, przyrodniczego i kulturowego, dla poprawy jakości życia mieszkańców”

Na podstawie przyjętych założeń strategii w „Programie...” zidentyfikowano cztery powiązane ze sobą priorytety:

1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ
2. Zintegrowany obszar AJ;
3. Infrastruktura społeczności AJ;
4. Aktywna społeczność AJ;

Realizacja celów zawartych w dokumencie wpisuje się w szereg dokumentów strategicznych poziomu międzynarodowego, krajowego, regionalnego i lokalnego. Zgodność założeń „Programu...” z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania w skali lokalnej harmonizują z kierunkami rozwoju ustalonymi na wyższych szczeblach administracji samorządowej oraz administracji rządowej. Oznacza to, że planowane działania nie są przypadkowe, lecz służą osiągnięciu celów o charakterze globalnym i długoterminowym.

Przeprowadzając analizę potencjalnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze odniesiono się do poszczególnych inwestycji proponowanych w "Programie...". W stosunku do każdego zaplanowanego przedsięwzięcia przeanalizowano potencjalne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze (różnorodność biologiczną, zwierzęta, rośliny, wody, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne). Rozważono także potencjalne oddziaływanie na zdrowie ludzi oraz na obiekty zabytkowe.

Wyniki SOOŚ potwierdzają logikę interwencji obraną w „Programie...”, przeniesioną do Strategii ZIT AJ. Podejmowane działania poprzez realizację określonych priorytetów, korzystnie wpłyną na stan jakości środowiska naturalnego, a tym samym redukcji środowiskowych czynników chorobotwórczych. W szczególności działania 2.1. *Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ* oraz 2.2. *Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w silnie zurbanizowanych obszarach gmin należących do AJ*, spowodują m.in. ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery i wyeliminowanie zagrożenia dla zdrowia ludzi.

Rozwój i modernizacja systemu transportu publicznego, przyczynią się do ograniczenia emisji dwutlenku węgla oraz innych gazów cieplarnianych z sektora transportu oraz zmniejszenia zużycia nieodnawialnych surowców energetycznych. Budowa obwodnicy miasta Jelenia Góra wpłynie pozytywnie na jakość powietrza w jego centrum. Przewiduje się zwiększenie liczby ścieżek rowerowych, a także poprawę ich jakości i dostępności. Ograniczenie udziału indywidualnego transportu samochodowego spowoduje bezpośrednią, długoterminową poprawę jakości powietrza, a także ograniczy emisję hałasu do środowiska. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych, poprzez większy udział podróży komunikacją zbiorową, zmniejszy wpływ na korozję i niszczenie elewacji zabytkowych budynków, spowoduje obniżenie poziomu drgań i wibracji pochodzących od komunikacji samochodowej.

Uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie AJ poprzez Działania 2.4. *Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ*, będzie miało pozytywny wpływ na jakość wód. W ramach "Programu..." planowane są inwestycje w rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej, które w efekcie doprowadzą do poprawy stanu jakości wód powierzchniowych i podziemnych, przyczynią się do ograniczenia nielegalnych zrzutów ścieków do ziemi, pozytywnie wpłyną na bioróżnorodność, a tym samym będą miały pozytywny wpływ na zmiany klimatyczne i szatę roślinną oraz faunę.

Zwiększenie wykorzystania alternatywnych źródeł energii i termomodernizacje budynków, a także modernizacje systemów oświetlenia w miastach poprzez działania 2.5. *Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ* i 2.6. *Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło* zmniejszą energochłonność, co wpłynie korzystnie na wielkość zużycia energii.

Oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć zawartych w Strategii ZIT AI ograniczać się będzie w większości przypadków jedynie do etapu realizacji inwestycji (etapu prac budowlanych związanych z planowaną inwestycją), który wiąże się zazwyczaj z podwyższoną emisją hałasu, emisją spalin z maszyn budowlanych, czy też zwiększoną emisją pyłów. Oddziaływania na środowisko przyrodnicze związane z etapem realizacji inwestycji są oddziaływaniami krótkotrwałymi, odwracalnymi, o lokalnym charakterze. Na etapie eksploatacji oddziaływanie na środowisko będzie znikome, prawdopodobnie mniejsze w stosunku do stanu obecnego.

Oddziaływania skumulowane będą związane z jednoczesną realizacją kilku zadań w tym samym czasie, na sąsiadujących terenach (akumulacja wpływów w czasie i przestrzeni). Związane będą z okresowym zwiększeniem hałasu i zanieczyszczenia powietrza związanego z etapem prac budowlanych. Należy jednak podkreślić, że natężenie i zakres przewidywanych oddziaływań skumulowanych będą niewielkie. Będą to oddziaływania krótkoterminowe, ograniczone do czasu trwania prac budowlanych.

Nie zidentyfikowano oddziaływań skumulowanych wynikających z realizacji innych programów lub planów na tym terenie, w tym samym czasie.

Oddziaływania wtórne zachodzą najczęściej w sytuacji wzrostu jednej emisji, powstającej w związku z ograniczeniem innej. Określenie wtórnych oddziaływań w makroskalowych prognozach sporządzanych na potrzeby dokumentów strategicznych, biorąc pod uwagę ich zasięg oraz stopień ogólności, jest albo w ogóle niemożliwe, albo obarczone zbyt dużą niepewnością, jak również niecelowe na tak wczesnym etapie planowania.

Zadaniem prognoz, wykonywanych na najwcześniejszym etapie planowania i podejmowania decyzji, jest przede wszystkim zidentyfikowanie możliwości wystąpienia oddziaływań na środowisko oraz określenie ich przybliżonej siły i kierunku po to, by umożliwić skorygowanie celów i założeń rozpatrywanego dokumentu, aby jego potencjalne oddziaływania negatywne (zwłaszcza te najsilniejsze) mogły ulec zmniejszeniu, a oddziaływania pozytywne (zwłaszcza te najłabsze) zwiększeniu.

Niektóre z zamierzeń inwestycyjnych przewidywanych do realizacji w ramach "Programu..." wymagać będą przeprowadzenia postępowań w sprawie oceny oddziaływania na środowisko w odniesieniu do konkretnych warunków środowiskowych. W wyniku przeprowadzonego postępowania oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych inwestycji przed ich realizacją zostanie jednoznacznie określony zakres i sposób oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć oraz ewentualne środki minimalizujące i łagodzące.

2. Opinie właściwych organów

Zgodnie z art. 53 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, organ opracowujący projekt dokumentu uzgadnia z właściwymi organami zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko. Organami właściwymi dla Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej są Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu pismem z dnia 09 lipca 2014 r. (znak: WSI.411.238.2014.DK) uzgodnił zakres i stopień szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu pismem z dnia 03 lipca 2014 r. (znak: ZNS.9011.959.2014.DG) wydał opinię sanitarną uzgadniającą zakres informacji zawartych w prognozie.

Zgodnie z art. 54. ust. 1, w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 i art. 58 ust. 1 pkt 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska i Wojewódzki Inspektor Sanitarny są właściwi w sprawach opiniowania i uzgadniania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko. Program Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz prognoza oddziaływania dokumentu na środowisko podlega opiniowaniu przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu pismem z dnia 03 września 2014 r. (znak: WSI.410.360.2014.DK) zaopiniował pozytywnie, bez uwag, projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu pismem z dnia 18 sierpnia 2014 r. (znak: ZNS.9011.1151.2014.DG) zaopiniował pozytywnie, bez uwag projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

3. Konsultacje społeczne

Projekt Programu Działań ZIT AJ wraz z prognozą oddziaływania na środowisko zostały udostępnione społeczeństwu w celu zapewnienia jego udziału w procedurze SOOŚ.

Prezydent Miasta Jelenia Góra w obwieszczeniu poinformował o przystąpieniu do SOOŚ dla projektu "Programu..." oraz o możliwości zapoznania się z treścią "Programu..." i treścią prognozy oddziaływania na środowisko i wnoszenia ewentualnych uwag. Obwieszczenie o konsultacjach społecznych projektu Programu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko zostało zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Jeleniej Górze oraz na stronach członków AJ. Uwagi można było składać w dniach 01-21 sierpnia 2014 r. za pomocą specjalnego formularza. Treść uwag została umieszczona w Tabeli 1 „Podsumowania SOOŚ Projektu PD ZIT AJ”. Większość uwag została uwzględniona w prognozie oddziaływania na środowisko.

4. Rozpatrywane rozwiązania alternatywne

Rozwiązania alternatywne poszczególnych planowanych działań i inwestycji były rozpatrywane na etapie tworzenia "Programu...". Oceniany dokument zawierał katalog przedsięwzięć przewidzianych do realizacji zoptymalizowanych pod względem warunków środowiskowych, społecznych, ekonomicznych i organizacyjnych panujących na terenie AJ.

5. Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

Postępowanie transgraniczne nie było wymagane i nie zostało przeprowadzone. Ze względu na zasięg przestrzenny obszaru objętego "Programem..." oraz charakter planowanych działań, skutki realizacji założeń "Programu..." nie będą miały znaczenia transgranicznego.

Organy opiniujące prognozę oddziaływania na środowisko (Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska i Wojewódzki Inspektor Sanitarny) nie wniosły w tym zakresie zastrzeżeń.

6. Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu

Zgodnie z wymogami dyrektyw proponuje się prowadzenie monitoringu efektów realizacji założeń "Programu.." w zakresie opisanym poniżej. Kontrola i monitoring realizacji celów i zadań "Programu..." winien obejmować określenie stopnia wykonania poszczególnych działań:

- określenie stopnia realizacji przyjętych celów;
- ocenę rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami a ich wykonaniem;
- analizę przyczyn rozbieżności.

Proponuje się, aby analizę skutków realizacji postanowień "Programu..." przeprowadzać z częstotliwością co 2 lata.

XI. Matryca logiczna interwencji wraz z finansowaniem ZIT AJ w ujęciu tabelarycznym²⁵

Cel szczegółowy/ Priorytet ZIT AJ	Działanie ZIT AJ	Oś Priorytetowa RPO WD 2014- 2020	Priorytet Inwestycyjny RPO WD 2014-2020	Wsparcie UE (EUR) (A)	Środki własne (EUR) (B)	Ogółem (EUR) (A+B)	Wsparcie z funduszu EFRR	Wsparcie z funduszu EFS
Stworzenie dogodnych warunków dla inwestycji generujących nowe miejsca pracy w AJ PRIORYTET - 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ	1.1 Rozwój nowoczesnej struktury gospodarczej AJ	Oś 1 Przedsiębiorstwa i innowacje	1.3 (EFRR) Rozwój przedsiębiorczości	6 237 807	1 100 789	7 338 596	7,20%	-
	1.2 Popieranie działań związanych z innowacyjną gospodarką i wzmocnieniem kooperacji nauka-gospodarka							
Dogodna dostępność komunikacyjna i infrastrukturalna AJ PRIORYTET -2 Zintegrowany obszar AJ	2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ	Oś 5 Transport	5.1 (EFRR) Drogowa dostępność transportowa	10 000 000	10 318 567	20 318 567	11,54%	-
	2.2 Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją autobusową i kolejową w silnie zurbanizowanych obszarach gmin należących do AJ	Oś 3 Gospodarka niskoemisyjna	3.4 (EFRR) Wdrażanie strategii niskoemisyjnych	12 475 613	2 201 580	14 677 193	14,40 %	-
		Oś 5 Transport	5.2 (EFRR) System transportu kolejowego	3 755 604 -	565 271	4 320 875	4,34%	-
	2.3. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi AJ	Oś 4 Środowisko i zasoby	4.1 (EFRR) Gospodarka odpadami	-	-	-	-	-
	2.4. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej AJ	Oś 4 Środowisko i zasoby	4.2 (EFRR) Gospodarka wodno-ściekowa	9 244 113	1 631 314	10 875 427	10,67%	-
	2.5 Wzrost produkcji i wykorzystania energii odnawialnych na obszarze AJ	Oś 3 Gospodarka niskoemisyjna	3.3 (EFRR) Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym	16 024 387	2 827 832	18 852 219	18,50%	-

²⁵ Z uwagi na dynamiczne zmiany w tabeli alokacji następujące w toku wdrażania RPO WD 2014-2020 aktualnym źródłem informacji na temat finansowania ZIT AJ stanowi najbardziej aktualna wersja SzOOP RPO WD 2014-2020 lub najbardziej aktualna wersja Porozumienia między IZ RPO WD a IP ZIT AJ.

	2.6 Wspieranie rozwoju AJ w kontekście zapotrzebowania na energię i ciepło	Oś 3 Gospodarka niskoemisyjna						
Atrakcyjna dla mieszkańców i przedsiębiorców przestrzeń AJ PRIORYTET – 3 Infrastruktura społeczności AJ	3.1. Poprawienie jakości życia mieszkańców	Oś 6 Infrastruktura spójności społecznej	6.1 (EFRR) Inwestycje w infrastrukturę społeczną	1 776 346	313 472	2 089 818	2,05%	
			6.3 (EFRR) Rewitalizacja zdegradowanych obszarów	10 723 654	1 892 410	12 616 064	12,38%	
		Oś 9 Włączenie społeczne	9.2 (EFS) Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych	517 641	91 349	608 990	-	3,02%
	3.2. Zwiększenie konkurencyjności AJ jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku AJ	Oś 4 Środowisko i zasoby	4.3 (EFRR) Dziedzictwo kulturowe	4 000 000	705 882	4 705 882	4,62%	
			4.4 (EFRR) Ochrona i udostępnienie zasobów przyrodniczych	3 500 000	617 646	4 117 646	4,04%	
		Oś 10 Edukacja	7.1 (EFRR) Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną kulturowych	4 709 373	831 066	5 540 439	5,44%	
			7.2 (EFRR) Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową	1 290 627	227 758	1 518 385	1,49%	

		Oś 2 Technologie informacyjno-komunikacyjne	2.1 (EFRR) E-usługi publiczne	2 884 420	509 015	3 393 435	3,33%	
Aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy AJ PRIORYTET -4 Aktywna społeczność AJ	4.1 Zmniejszenie bezrobocia i zwiększenie zatrudnienia na terenach oddalonych od centrum AJ	Oś 8 Rynek pracy	8.3 (EFS) Godzenie życia zawodowego i prywatnego	875 302	154 465	1 029 767	-	5,10%
	4.2. Pobudzenie aktywności i kreatywności społecznej na rzecz AJ	Oś 9 Włączenie społeczne	9.1 (EFS) Aktywna integracja	1 188 111	225 510	1 413 621	-	6,92%
		Oś 10 Edukacja	10.1 (EFS) Zapewnienie równego dostępu wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej	10 603 015	1 871 120	12 474 135	-	61,79%
	10.3 (EFS) Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy		3 976 131,00	701 671	4 677 802	-	23,17%	

Źródło:

SzOOP przyjęty uchwałą nr 5986/V/18 Zarządu województwa dolnośląskiego z dnia 25 września 2018 r.

XII. System wdrażania, monitorowania i ewaluacji ZIT AJ

W ramach wdrażania ZIT AJ został przyjęty wariant minimalnej delegacji zadań związanych z realizacją RPO WD 2014-2020.

1. Szczegółowy zakres realizowanych zadań reguluje zawarte 11 czerwca 2015r. Porozumienie w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – Miastu Jelenia Góra, jako Instytucji Pośredniczącej, i obejmuje w szczególności: przygotowanie, aktualizację oraz realizację Strategii ZIT AJ;

2. współpracę w opracowaniu Opisu Funkcji i Procedur Instytucji Zarządzającej w zakresie właściwym dla zadań ZIT AJ;
3. udział w wypracowaniu propozycji kryteriów wyboru projektów przez Instytucję Zarządzającą uwzględniających zapisy Programu, co najmniej w zakresie zgodności ze Strategią ZIT AJ;
4. współuczestniczenie w naborze i ocenie wniosków o dofinansowanie pod kątem zgodności projektów ze Strategią ZIT AJ, współuczestniczenia w procedurze odwoławczej oraz zatwierdzenia listy projektów wybranych do dofinansowania a także umieszczenia na swojej stronie internetowej informacji o ogłoszonym naborze
5. zamieszczanie na swojej stronie internetowej oraz na portalu, o którym mowa w art. 115 ust. 1 lit. b rozporządzenia ogólnego w terminie 7 dni od rozstrzygnięcia konkursu listy projektów wybranych do dofinansowania;
6. zapewnienie przechowywania wszystkich dokumentów dotyczących projektów, kontroli i audytów wymaganych do zapewnienia właściwej ścieżki audytu w zakresie wynikającym z Porozumienia,
7. podejmowanie wszelkich działań zmierzających do wykrycia nieprawidłowości systemowych, o których mowa w art. 2 pkt 38 rozporządzenia ogólnego;
8. informowanie właściwych instytucji o wykrytych nieprawidłowościach systemowych;
9. współuczestniczenie oraz bezzwłoczne przekazywanie danych niezbędnych do realizacji badań ewaluacyjnych przeprowadzanych lub zleczanych przez Instytucję Zarządzającą, Krajową Jednostkę Ewaluacyjną (w przypadku zaistnienia takiej potrzeby);
10. prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych w zakresie uzgodnionym z Instytucją Zarządzającą, zgodnie z przepisami prawa wspólnotowego i krajowego, jak również zapisami dokumentów programowych, zasadami zawartymi w systemie realizacji Programu, a także wytycznymi horyzontalnymi i programowymi oraz zaleceniami Instytucji Zarządzającej;
11. wprowadzenie skutecznych i proporcjonalnych środków zwalczania nadużyć finansowych, uwzględniając stwierdzone rodzaje ryzyka, a także przeciwdziałanie przypadkom konfliktu interesów występującym w ramach zadań dotyczących Poddziałów określonych w §1 ust. 1.

ZIT AJ jest odpowiedzialna za prawidłową realizację zadań oraz za osiągnięcie założonych w Programie wskaźników i celów przypisanych dla danego obszaru z uwagi na udział ZIT AJ w procesie oceny projektów.

Szczegółowe procedury realizacji powierzonych zadań określa Zestaw Instrukcji Wykonawczych ZIT AJ.

Wariant minimalnej delegacji zadań nie wymaga budowy obszernego potencjału instytucjonalnego przez ZIT. Daje on możliwość decydowania w kwestiach kluczowych dla realizacji wsparcia, takich jak ustalenie kryteriów czy wybór projektów przeznaczonych do dofinansowania, a jednocześnie nie jest tak bardzo obciążający dla struktury zarządzającej ZIT. Rozwiązanie to daje największą gwarancję, że realizowane projekty będą spełniały wymagania w zakresie wydatkowania środków UE.

1. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZAJĄCEJ ZIT AJ

Na podstawie art. 74 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594), w dniu 6 maja 2015r. zostało podpisane Porozumienie w sprawie powierzenia Miastu Jelenia Góra zarządzania Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej, zmienione Porozumieniem zmieniającym Porozumienie z dnia 6 maja 2015 r. w sprawie powierzenia Miastu Jelenia Góra zarządzania Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Na potrzeby wdrażania ZIT AJ powołane zostały:

1. Komitet Sterujący ZIT AJ (KS ZIT AJ), w skład którego wchodzi przedstawiciele gmin - sygnatariuszy Porozumienia, akceptujący decyzje w zakresie programowania, wdrażania, finansowania, ewaluacji, bieżącej obsługi i rozliczeń ZIT AJ.

Pracami KS kieruje Prezydent Miasta Jeleniej Góry lub upoważniony przez niego Zastępca Prezydenta.

- Do zadań KS w szczególności należy:
  - zatwierdzanie Strategii ZIT AJ i jej zmian,
  - przedkładanie Strategii ZIT do zaopiniowania IZ RPO oraz ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego,
  - udział w programowaniu RPO w zakresie ZIT AJ,
  - akceptowanie propozycji szczegółowych kryteriów wyboru projektów,
  - akceptowanie listy rankingowej projektów po ocenie strategicznej ZIT
  - zapewnienie udziału przedstawiciela KS ZIT AJ w pracach/posiedzeniach Komitetu Monitorującego RPO.

- W skład KS wchodzi przedstawiciele wszystkich 18 jednostek samorządu terytorialnego.
- Uchwały KS podejmowane są zwykłą większością głosów. Wśród głosów „za” musi być głos Prezydenta Miasta Jeleniej Góry.
- Każdy członek w głosowaniu ma jeden głos.
- Po zatwierdzeniu Strategii ZIT AJ przez KS ZIT AJ, Strategię ZIT AJ zatwierdza Prezydent Miasta Jeleniej Góry.
- Szczegółowe zasady funkcjonowania KS określa regulamin, który przyjmuje KS ZIT AJ.

2. Wydział Zarządzania ZIT AJ – realizujący zadania wynikające z Porozumienia w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – Miastu Jelenia Góra jako Instytucji Pośredniczącej. Do zadań Wydziału należy w szczególności:

- a) prowadzenie działań w zakresie przygotowania i wdrażania ZIT AJ oraz koordynacja działań Urzędu w tym zakresie;
- b) opracowywanie projektu i aktualizacja Strategii ZIT AJ oraz wykonywanie zadań związanych z jej realizacją
- c) obsługa wdrażania ZIT AJ obejmująca m.in. współuczestniczenie w ogłaszaniu naborów, w ocenie wniosków o dofinansowanie (w ramach etapu oceny strategicznej ZIT czyli ocenie projektów w zakresie ich zgodności ze Strategią ZIT) oraz w procedurze odwoławczej (w zakresie zgodności projektów ze Strategią ZIT) i zatwierdzaniu listy projektów wybranych do dofinansowania w trybie konkursowym/pozakonkursowym zgodnie z Wytycznymi w zakresie trybu wyboru projektów na lata 2014-2020 oraz monitoring i sprawozdawczość z wdrażania projektów w ramach ZIT AJ;
- d) działania informacyjno-promocyjne dotyczące ZIT AJ;
- e) realizacja zadań współfinansowanych ze środków zagranicznych w ramach kompetencji realizowanych przez Wydział;
- f) współpraca z instytucjami zaangażowanymi w przygotowanie i wdrażanie ZIT AJ, w szczególności z Ministerstwem, IZ RPO, Instytucją Audytującą w zakresie desygnacji;
- g) realizacja zadań wynikających z Porozumienia w sprawie powierzenia Miastu Jelenia Góra zarządzania Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Aglomeracji Jeleniogórskiej oraz zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu,

wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Jeleniogórskiej.

2. MONITORING STRATEGII ZIT AJ

Monitoring Strategii ZIT AJ będzie prowadzony w sposób zgodny z działaniami prowadzonymi przez IZ RPO WD. Monitorowaniu podlega postęp wdrażania w określonym w Porozumieniu z dnia 11 czerwca 2015r. w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialnego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – Miastu Jelenia Góra jako Instytucji Pośredniczącej, zakresie odnoszącym się do Poddziałań realizowanych w ramach ZIT AJ.

Monitoring dotyczy osiągania celów pośrednich określonych w ramach wykonania oraz celów końcowych poprzez realizację wskaźników rzeczowych i finansowych oraz kluczowych etapów wdrażania, jak również prowadzenia oceny ich postępu. Ponadto monitorowana będzie realizacja określonych w Strategii ZIT AJ priorytetów i przypisanych do nich działań poprzez określone wskaźniki rezultatu strategicznego.

Działania monitorujące będą bazowały na przekazywanych przez IZ RPO WD / DIP / DWUP okresowych zestawieniach.

W cyklu kwartalnym sporządzana będzie analiza wykonania kluczowych parametrów (wskaźników rzeczowych i finansowych) określonych w Porozumieniu w zakresie odnoszącym się do ZIT AJ. W oparciu o wyniki analizy oraz uwzględnienie harmonogramu naborów a także ewentualne przypadki stwierdzenia możliwości zagrożenia (terminowej) realizacji celów pośrednich / końcowych / wskaźników / etapów wdrażania, podejmowane będą adekwatne działania. Informacja o wynikach analizy i podejmowanych działaniach w przypadku stwierdzenia zagrożenia realizacji celów pośrednich/końcowych/wskaźników/ etapów wdrażania będą przekazywane do IZ RPO WD / DIP / DWUP.

3. EWALUACJA STRATEGII ZIT AJ

Proces ewaluacji Strategii ZIT AJ będzie prowadzony w sposób spójny z działaniami ewaluacyjnymi prowadzonymi i koordynowanymi przez IZ RPO WD. Zakres współpracy w zakresie ewaluacji pomiędzy ZIT AJ a IZ RPO WD obejmować będzie w szczególności:

- przygotowanie informacji niezbędnych do opracowania Planu ewaluacji RPO WD,
- przygotowanie dokumentów / informacji w zakresie niezbędnym do realizacji badań ewaluacyjnych,
- współuczestniczenie w konsultacjach dokumentów / raportów w ramach prowadzonych przez IZ RPO WD działań ewaluacyjnych

Niezależnie od działań ewaluacyjnych prowadzonych w zakresie Poddziałań realizowanych w ramach ZIT AJ, ewaluacji podlegać będzie realizacja priorytetów Strategii ZIT AJ. W proces ten zaangażowani będą partnerzy społeczni, którym udostępniany będzie raport ewaluacyjny. Wyniki procesu ewaluacji mogą skutkować aktualizacją Strategii ZIT AJ.

Proces ewaluacji będzie prowadzony zgodnie z Porozumieniem z dnia 11 czerwca 2015r. w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialnego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – Miastu Jelenia Góra jako Instytucji Pośredniczącej, Planem ewaluacji dla RPO WD, Wytycznymi KE w zakresie ewaluacji oraz wytycznymi horyzontalnymi, m.in.: Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020.

XIII. Propozycja kryteriów oceny zgodności ze Strategią ZIT AJ²⁶ projektów wybieranych w trybie konkursowym i pozakonkursowym ZIT AJ

Warunki realizacji ZIT, określone w przepisach art. 30 ust. 5 pkt. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014 – 2020 przewidują współpracę pomiędzy IZ RPO a ZIT w zakresie przygotowania kryteriów wyboru projektów do wyodrębnionych działań i poddziałań. Strategia ZIT AJ określać powinna propozycje kryteriów wyboru projektów w trybie konkursowym. Zapisy Porozumienia z dnia 11 czerwca 2015r. w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialnego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – Miastu Jelenia Góra jako Instytucji Pośredniczącej, wskazują,

---

²⁶ Zgodnie ze znowelizowaną wersją Ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 obowiązującą od dnia 2 września 2017 r. nazwa etapu oceny „ocena zgodności ze Strategią ZIT” została zastąpiona nazwą „ocena strategiczna ZIT”. Jednocześnie nazwa kryteriów oceny pozostała bez zmian.

iż ZIT AJ bierze udział w wypracowaniu propozycji kryteriów wyboru projektów przez IZ uwzględniających zapisy Programu, co najmniej w zakresie zgodności ze Strategią ZIT AJ.

Umowa partnerska pomiędzy IZ RPO i ZIT AJ nakłada na ZIT AJ obowiązki w zakresie realizacji celów strategii oraz realizacji wskaźników. Naturalną konsekwencją przyjęcia tych obowiązków jest ustanowienie adekwatnych kryteriów oceny strategicznej w tym zakresie. Jednocześnie ustawa wdrażająca wskazuje przepisem art. 32 ust. 2 na obowiązek określenia warunków wyboru i oceny projektów zintegrowanych. Stąd trzecim proponowanym kryterium oceny strategicznej projektów będzie stopień zintegrowania projektu z innym projektem, który realizuje te same cele. Tak więc proponowana ocena strategiczna projektów ZIT AJ prowadzona byłaby przy wykorzystaniu następujących kryteriów:

1. Ocena stopnia, w jakim projekt realizuje nadrzędne cele Strategii ZIT AJ,
2. Ocena stopnia, w jakim projekt realizuje wskaźniki rezultatu ZIT AJ, w powiązaniu ze wskaźnikami produktu i rezultatu RPO WD 20104-2020,
3. Ocena stopnia zintegrowania projektu z innym projektem.

ad. 1. Skwantyfikowane kryteria oceny realizacji celów Strategii ZIT AJ są skutkiem uwzględnienia okoliczności związanych z trybem pracy nad Strategią ZIT AJ. Dotyczy to współdziałania gmin przy tworzeniu Strategii ZIT AJ, a także konsultacji jej projektu ze środowiskami społecznymi i gospodarczymi. Konsekwencją jest zdefiniowanie części projektów w Strategii ZIT AJ. Te projekty powinny uzyskać najwyższą ocenę. Inne projekty, które realizują cele Strategii ZIT AJ, również powinny być ocenione wg kryteriów stopnia spełniania tych celów.

ad. 2. Stopień, w jakim projekt realizuje wskaźniki produktu i rezultatu ZIT AJ, w powiązaniu ze wskaźnikami RPO WD 2014 – 2020, ma zasadniczy wpływ na wykonanie celów strategicznych i operacyjnych określonych na poziomie województwa, oraz jeleniogórskiego obszaru funkcjonalnego. Wybór projektów najlepiej realizujących wskaźniki, przyczyni się do gospodarnego wydatkowania środków pomocowych, ale umożliwi też sięgnięcie po środki z rezerwy wykonania.

ad. 3. Realizacja projektów zintegrowanych to aksjologiczna podstawa ustanowienia narzędzia ZIT. Projekty zintegrowane są najlepszym sposobem na osiągnięcie efektów synergii. Zapewniają możliwość kontynuacji lub rozwoju działań, które okazały się efektywne. W średnim i długim okresie pozwalają też oszczędzać środki publiczne na konieczne wsparcie działań. Pozwalają wykorzystywać doświadczenie, utrzymywać zasoby, zapewniać trwałość projektów nie tylko w formalnym wymiarze temporalnym, ale też w kategoriach budowania trwałych efektów społecznych, gospodarczych czy infrastrukturalnych.

Propozycja ZIT AJ w zakresie kryteriów oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT AJ

a	b	c	d	e
Lp.	kryterium oceny	punkcja 1 - 6	waga oceny	ocena (c x d)
1	Ocena stopnia, w jakim projekt realizuje nadrzędne cele Strategii ZIT AJ <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekt realizuje cele Strategii ZIT AJ i znajduje się na liście nadrzędnych przedsięwzięć strategicznych – 6 pkt. 2. Projekt realizuje cele Strategii ZIT AJ, nie znajduje się na liście nadrzędnych przedsięwzięć strategicznych – 3 pkt. 3. Projekt realizuje niektóre cele strategii – 1 pkt. 		0,40	
2	Ocena stopnia, w jakim projekt realizuje wskaźniki rezultatu ZIT AJ, w powiązaniu ze wskaźnikami produktu i rezultatu RPO WD 20104-2020 <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekt realizuje wskaźniki w wysokim stopniu, 6 pkt. 2. Projekt realizuje wskaźniki w średnim stopniu, co najmniej proporcjonalnie do wysokości udzielonego wsparcia - 3 pkt. 3. Projekt realizuje wskaźnik w niskim stopniu – 1 pkt. 		0,40	
3	Ocena stopnia zintegrowania projektu z innym projektem (art. 30 ust. 2 ustawy wdrażającej) <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekt zintegrowany, to co najmniej dwa skoordynowane projekty, które realizują wspólny cel, i są komplementarne z projektem zrealizowanym – 6 pkt. 2. Projekt zintegrowany, to co najmniej dwa skoordynowane projekty, które realizują wspólny cel – 3 pkt. 3. Projekt jest komplementarny z projektem zrealizowanym – 1 pkt. 		0,20	
			łącznie ocena	

Obowiązujące kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT AJ są przyjmowane uchwałą Komitetu Monitorującego RPO WD 2014-2020 każdorazowo przed ogłoszeniem naboru wniosków. Kryteria dostosowane są do specyfiki typu projektów, których dotyczy dany nabór oraz uwzględniają warunki określone w SzOOP RPO WD 2014-2020.

XIV. Sposób identyfikacji projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym

PI 5.1. „Budowa Południowej Obwodnicy Jeleniej Góry –Etap II” i

PI 5.2 „Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław-Jelenia Góra nr 274 i 311/Kolej Aglomeracyjna”

Kryteria prawne, sytuujące projekty jako strategiczne:

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, w ramach realizacji Celu 2. Zrównoważony Transport i Poprawa Dostępności Transportowej przewiduje realizację przedsięwzięć: **”1.4.14. Wytyczenie korytarzy transportowych (drogowych i kolejowych), w tym dla transportu ciężkiego ze szczególnym uwzględnieniem realizacji obwodnic miast na drogach wojewódzkich.”** (str.44).

„1.4.10. Budowa sprawnego, zintegrowanego, cyklicznego systemu regionalnego transportu zbiorowego docierającego do głównych generatorów ruchu w regionie, wszystkich miast szczebla powiatowego oraz miejscowości turystycznych, zintegrowanego w węzłach przesiadkowych z podsystemami transportowymi szczebla lokalnego i powiatowego.”(str.44)

Jednocześnie „Strategia” wskazuje na kryteria wybory projektów, zapewniając:

„1.3.2. Preferencje dla projektów subregionalnych.” (str.44).

„1.3.3. Projekty usprawniające funkcjonowanie publicznego transportu zbiorowego.”(str.44)

W ślad za ustaleniami SRWD 2020, SZOOP RPO WD 2014-2020, typizując projekty **w działaniu 5.1**, charakteryzuje projekty w trybie pozakonkursowym, wskazując:

- *inwestycje służące wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z obszarów centralnych miast i miejscowości, polegające na budowie obwodnic lub obejść miejscowości w kategorii dróg wojewódzkich.*

Zgodnie z art. 2 ustawy o drogach publicznych, drogi dzielą się na kategorie, ze względu na funkcje w sieci drogowej. Funkcją drogi wojewódzkiej jest „połączenie między miastami, mające znaczenie dla województwa, i drogi o znaczeniu obronnym niezaliczone do dróg krajowych” (art. 6 ust. 1 uodp). Droga wojewódzka nr 367 łączy Wałbrzych przez Kamienną Górę z Jelenią Górą. A więc miasta powiatowe i stolice subregionów. Ma znaczenie dla województwa. Jest też istotnym elementem infrastruktury krytycznej, o znaczeniu obronnym. Dokończenie południowej obwodnicy Jeleniej Góry na tej drodze, poprzez realizację drugiego etapu i wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza dzielnicę Maciejowa, stanowi niewątpliwie kontynuację funkcjonalna drogi DW 367.

Projekt jest zgodny z Pierwszym Celem Szczegółowym Regionalnej Polityki Transportowej dla Dolnego Śląska.

SZOOP RPO WD 2014-2020, typizując projekty **w działaniu 5.2**, charakteryzuje projekty w trybie pozakonkursowym wskazując:

„...projekty związane z kolejną aglomeracyjną.

„... realizacja projektu kompleksowego, polegającego na przebudowie, modernizacji, rewitalizacji lub budowie infrastruktury liniowej oraz punktowej takiej jak dworzec wraz z przyległą infrastrukturą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych korzystających z połączeń kolejowych na linii”.

Projekt „Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław-Jelenia Góra nr 274 i 311/Kolej Aglomeracyjna”, polegający na budowie i przebudowie przystanków, a także częściowej przebudowie układu torowego i urządzeń sterowania ruchem kolejowym, w pełni odpowiada typowi projektu scharakteryzowanemu w SZOOP RPO WD 2014-2020.

Kryterium organizacyjne, – wskazujące na jedyne beneficjenta z mocy prawa.

Projekt 5.1 „Budowa Południowej Obwodnicy Jeleniej Góry –Etap II” będzie realizowany na terenie Miasta Jeleniej Góry. Zgodnie z przepisem art. 19 ust. 5 ustawy o drogach publicznych *„W granicach miast na prawach powiatu zarządcą wszystkich dróg publicznych, z wyjątkiem autostrad i dróg ekspresowych, jest prezydent miasta.”* Tak więc zarządcą wszystkich dróg o kategorii dróg wojewódzkich w granicach Jeleniej Góry jest z mocy prawa Prezydent Jeleniej Góry. Zarządca drogi, zgodnie z art. 20 pkt. 3 cyt. ustawy pełni funkcje inwestora. Żaden podmiot poza Prezydentem Jeleniej Góry nie jest uprawniony do realizacji jakiegokolwiek inwestycji drogowej na terenie miasta (poza autostradą i drogą szybkiego ruchu). Tylko Prezydent Jeleniej Góry może ubiegać się o wsparcie z RPO WD, na realizację inwestycji na drogach publicznych.

Projekt 5.2 „Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław-Jelenia Góra nr 274 i 311/Kolej Aglomeracyjna”, polegające na budowie i przebudowie przystanków, a także częściowej przebudowie układu torowego i urządzeń sterowania ruchem kolejowym, jest realizowany na liniach kolejowych nr 274 i 311. Zarządcą obu linii z mocy prawa jest przedsiębiorstwo PKP Polskie Linie Kolejowe SA.

Zgodnie z art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, przedsiębiorstwo PLK SA, z dniem wpisu do rejestru handlowego, wstępuje w prawa i obowiązki PKP SA w zakresie zarządzania liniami kolejowymi, w rozumieniu ustawy o transporcie kolejowym. Zgodnie z art. 15 ust. 4a PKP PLK SA *„zarządza liniami kolejowymi oraz pozostałą infrastrukturą kolejową, określoną w przepisach ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, z wyłączeniem budynków i budowli przeznaczonych do obsługi przewozu osób i rzeczy wraz z zajętyymi pod nie gruntami”.* „4b.

Wyłączenie, o którym mowa w ust. 4a, nie obejmuje budowli położonych na gruntach wchodzących w skład linii kolejowych.”

Biorąc pod uwagę przepisy obowiązującego prawa, wyłącznym inwestorem i beneficjentem w projekcie 5.2 „Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław-Jelenia Góra nr 274 i 311/Kolej Aglomeracyjna” może być przedsiębiorstwo PKP PLK SA.

Tabela 59. Przedsięwzięcia strategiczne ZIT AJ- wybierane w trybie pozakonkursowym

Przedsięwzięcia/projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego²⁷

Beneficjent	Charakterystyka projektu (zakres)	Wartość projektu EUR	Wnioskowane dofinansowanie EUR	Źródło dofinansowania	Gotowość do realizacji	Termin realizacji (lata)	Powiązanie z innymi projektami
Jelenia Góra	Obwodnica południowa Jeleniej Góry- Etap II (PI 5.1)	20 318 567	10 000 000	ZIT AJ	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/uzgodnień	– 2015-2019	Projekty drogowe z obszaru AJ
PKP Polskie Linie Kolejowe SA	Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław – Jelenia Góra nr 274 i 311 / Kolei Aglomeracyjnej / (PI 5.2)	4 320 875	3 755 604	ZIT AJ	Projekt w fazie koncepcji	– 2016-2019	Projekty kolejowe z obszaru AJ
RAZEM		24 639 442	13 755 604				

²⁷ Aktualne wartości projektu i dofinansowania UE znajdują się w najbardziej aktualnej wersji SzOOP RPO WD 2014-2020 lub najbardziej aktualnej wersji umowy/aneksu do umowy o dofinansowanie projektu.

Charakterystyka przedsięwzięć strategicznych ZIT AJ- wybieranych w trybie pozakonkursowym

1. Obwodnica południowa Jeleniej Góry- Etap II

- **Całkowita wartość projektu i dofinansowania UE²⁸:**

Szacowana wartość całkowita (PLN)	56 185 877,80 PLN
Szacowana wartość kosztów kwalifikowalnych (PLN)	56 155 692,15 PLN
Kwota wkładu własnego (PLN) ²⁹	13 951 181,73 PLN
Szacowany wkład UE (PLN)	42 234 696,07 PLN
Planowany poziom dofinansowania [%] ³⁰	75,16%

- **Wnioskodawca:**

Miasto Jelenia Góra

- **Zgodność projektu z dokumentami strategicznymi**

Projekt zgodny jest z SRWD 2020, jego celem: Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej. Realizacja projektu pozytywnie wpłynie na poprawę powiązań transportowych ośrodka wojewódzkiego z częścią ośrodków subregionalnych, głównie AJ. Projekt przyczyni się również do wzrostu przepustowości sieci infrastruktury transportowej wobec rosnących potrzeb. Efektem realizacji projektu będzie zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu na bazie poprawy dostępności transportowej a także zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu.

---

²⁸ Wartości wskazane w tabeli zostały zaktualizowane zgodnie z Załącznikiem nr 5 do Szczegółowego opisu osi priorytetowych RPO WD 2014-2020 z dn. 25 września 2018 r. Aktualne wartości projektu i dofinansowania UE znajdują się w najbardziej aktualnej wersji SzOOP RPO WD 2014-2020 lub najbardziej aktualnej wersji umowy/aneksu do umowy o dofinansowanie projektu.

²⁹ W tym dofinansowanie z Budżetu Państwa o wartości 3 458 751,41 PLN

³⁰ dofinansowania ze środków Unii Europejskiej

Projekt zgodny jest ze Strategią ZIT AJ, z priorytetem nr 2. Zintegrowany obszar AJ, działanie 2.1. Zapewnienie spójnego systemu komunikacyjnego AJ. Na obszarze AJ występuje problem ograniczonej mobilności subregionalnej. W celu niwelowania problemów realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu budowy i przebudowy dróg, poprawiających dostępność transportową ośrodków regionalnych i subregionalnych do infrastruktury sieciowej i węzłowej TEN-T. Realizowane będą inwestycje służące wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z centrum miast, poprawiające bezpieczeństwo ruchu drogowego, jego sprawność.

- **Okres realizacji w latach**

2015 - 2019

- **Charakterystyka projektu**

Infrastruktura transportowa odgrywa istotną rolę w rozwoju gospodarczym i społecznym miasta Jeleniej Góry. Brak dogodnych powiązań komunikacyjnych utrudnia funkcjonowanie podmiotów gospodarczych oraz niekorzystne jest z punktu widzenia mieszkańców i turystów. Wzmożony ruch samochodowy, odbywający się w pobliżu osiedli mieszkalnych negatywnie wpływa na bezpieczeństwo i jakość życia mieszkańców. Projektowana droga przebiega przez Maciejową, dzielnicę o zwartej zabudowie i obszarze gęsto zaludnionym. Jest to jedyny wjazd do miasta dla pojazdów o większym tonażu. Trasa drogi prowadzi wzdłuż ciekę Radomierka, która przy większych opadach deszczu i roztopach występuje z koryta i zalewa drogę.

Projekt wpłynie na poprawę płynności ruchu pojazdów, poprawi przepustowość połączeń komunikacyjnych w mieście, ograniczy emisję spalin i hałasu co wpłynie pozytywnie na stan środowiska oraz znacznie poprawi stan bezpieczeństwa w mieście poprzez ograniczenie ruchu ciężkich pojazdów. Poprawi to warunki życia mieszkańców miasta, ułatwi turystom płynny, bezpieczny i bezkolizyjny dojazd do miejscowości turystycznych oraz wyprowadzi ruch tranzytowy z miasta.

Obwodnica południowa miasta zapewni dogodne połączenie Kotliny Jeleniogórskiej z siecią TEN-T. Budowa obwodnicy poprawi bezpieczeństwo ruchu, zwiększy prędkość przejazdową, ograniczy oddziaływanie układu komunikacyjnego na środowisko naturalne. Po zakończeniu realizacji zadania droga będzie miała kategorię drogi wojewódzkiej (DW nr 367). Projekt zakłada budowę obwodnicy wraz ze skrzyżowaniem z ulicą Wrocławską w rejonie węzła Grabarów oraz w rejonie granicy miasta z Gminą Janowice Wielkie, ze skrzyżowaniem obwodnicy z ulicą Dzierżonia, a także budowę mostów drogowych na rzece Radomierka.

2. Budowa przystanków kolejowych w ciągu linii kolejowej Wrocław –Jelenia Góra nr 274 i 311 / Kolei Aglomeracyjnej

Całkowita wartość projektu i dofinansowania UE³¹:

Szacowana wartość całkowita (PLN)	22 873 080,00 PLN
Szacowana wartość kosztów kwalifikowalnych (PLN)	18 556 500,00
Kwota wkładu własnego (PLN)	7 100 055 PLN
Szacowany wkład UE (PLN)	15 773 025,00PLN
Planowany poziom dofinansowania [%]	68,95%

- **Wnioskodawca:**

PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.

- **Zgodność projektu z dokumentami strategicznymi**

Projekt zgodny jest z SRWD 2020 z celem 2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej,

Priorytety:

1.1.1. Poprawa dostępności transportowej regionu (powiązania wewnętrzne i zewnętrzne).

1.1.2. Poprawa jakości i standardów transportu (drogowego, kolejowego, lotniczego i żeglugi śródlądowej),

1.1.3. Rozwój energooszczędnych i niskoemisyjnych form transportu

1.1.7. Wzrost nakładów na odtworzenie połączeń kolejowych oraz remonty i modernizacja infrastruktury kolejowej (w tym dworców), ze szczególnym uwzględnieniem turystycznych obszarów Dolnego Śląska

Projekt zgodny jest ze Strategią ZIT AJ z Priorytetem 2. *Zintegrowany obszar AJ* oraz działaniem 2.2. *Zastąpienie samochodowej komunikacji indywidualnej zbiorową komunikacją*

---

³¹ Wartości wskazane w tabeli zostały zaktualizowane zgodnie z Załącznikiem nr 5 do Szczegółowego opisu osi priorytetowych RPO WD 2014-2020 z dn. 25 września 2018 r. Aktualne wartości projektu i dofinansowania UE znajdują się w najbardziej aktualnej wersji SzOOP RPO WD 2014-2020 lub najbardziej aktualnej wersji umowy/aneksu do umowy o dofinansowanie projektu.

autobusową i kolejową w silnie zurbanizowanych obszarach gmin należących do AJ. Na obszarze AJ występują dysproporcje w dostępności do lokalnej, regionalnej, ogólnokrajowej i europejskiej sieci komunikacyjnej, które można zidentyfikować jako problem ograniczonej mobilności subregionalnej. W celu poprawy mobilności regionalnej wskazuje się między innymi na potrzebę utworzenia sprawnej Kolei Aglomeracyjnej.

- **Okres realizacji w latach**

2016- 2019

- **Charakterystyka projektu**

Celem projektu jest stworzenie szybkiej kolei aglomeracyjnej. Miasto Jelenia Góra posiada potencjał infrastrukturalny, który można i należy wykorzystać w kontekście włączenia komunikacji kolejowej do zintegrowanego systemu transportu publicznego.

Jelenia Góra jako miasto położone w kotlinie posiada szczególnie trudne warunki transportowe, a sieć drogowa pomimo kosztownej budowy kolejnych odcinków dróg odciążających centrum miasta, cechuje się wysokim stopniem kongestii. Obecnie sieć drogowa Miasta ulega przeciążeniu, tendencje wyraźnie wskazują, że ruch samochodowy jeszcze bardziej wzrośnie, alternatywą jest rozbudowa transportu szynowego. Przywrócenie systemu transportu pasażerskiego szynowego w sytuacji przeciążenia sieci drogowej jest koniecznością, a system ten powstałby opierając się niemalże całkowicie na istniejącej sieci kolejowej.

Miasto posiada dostateczny dostęp do czynnej sieci kolejowej. Układ linii kolejowych jak również lokalizacja istniejących stacji i przystanków w granicach Jeleniej Góry oraz powiatu jeleniogórskiego wskazuje na możliwość wykorzystania potencjału transportu kolejowego. Z jednej strony, średnicowy charakter przebiegu linii kolejowej wzdłuż całego miasta Jelenia Góra stwarza możliwość obsługi pojazdów wewnątrzmijskich, z drugiej brak możliwości lokalizacji dogodnych stacji i przystanków kolejowych, szczególnie w rejonie ścisłego centrum miasta uniemożliwia realizację bezpośrednich podróży w relacjach do centrum, które jest najważniejszym celem podróży w transportach zbiorowych. W ramach realizacji projektu planuje się budowę dodatkowych przystanków w ciągu linii kolejowej nr 274 i 311, oraz modernizację istniejących przystanków. Lokalizacja dodatkowych przystanków pozwoli na lepsze wykorzystanie potencjału infrastruktury kolejowej do obsługi przewozów pasażerskich w mieście. Dzięki temu powstanie możliwość skrócenia czasów podróży w niektórych relacjach wewnątrzmijskich oraz lepszego skomunikowania obszarów Miasta. PKP PLK S.A. jest użytkownikiem wieczystym istniejącej oraz projektowanej infrastruktury.

XV. Lista przedsięwzięć/projektów strategicznych

Tabela 60. Lista nadrzędnych przedsięwzięć strategicznych ZIT AJ³²

Przedsięwzięcia/projekty finansowane ze środków EFRR

Beneficjent	Charakterystyka projektu (zakres)	Wartość projektu EUR	Wnioskowane dofinansowanie EUR	Źródło dofinansowania	Gotowość do realizacji	Termin realizacji (lata)	Powiązanie z innymi projektami
Jelenia Góra, Piechowice, Świerzawa, Lubomierz, Pielgrzymka, Mysłakowice, Szklarska Poręba, Gryfów Śl., Karpacz, Wleń, Janowice W., Złotoryja, Mirsk, Kowary, Wojcieszów, Podgórzyn, Jeżów Sudecki	Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej obszaru AJ (pojedyncze projekty) (PI 3.3)	15 571 120,00	1 3 235 452,00	ZIT	Projekty posiadają część lub wszystkie wymagane pozwolenia/uzgodnienia	2016 - 2019	Projekty z zakresu poprawy efektywności energetycznej obszaru AJ oraz rewitalizacji zdegradowanych obszarów
Jelenia Góra	Przebudowa zabytkowego Teatru im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze (PI 4.3)	4 795 465,00	3 356 826,00	ZIT	Projekt posiada wszystkie wymagane pozwolenia/uzgodnienia	2016 - 2018	Projekty z zakresu rewitalizacji zdegradowanych obszarów
RAZEM		20 366 585,00	16 592 278,00				

³² Przedsięwzięcia te stanowią propozycję projektów, których realizacja możliwa będzie po wyborze do dofinansowania w trybie konkursowym wniosku o dofinansowanie projektu

XVI. Lista projektów komplementarnych możliwych do realizacji w formule poza ZIT AJ

Tabela 61. Lista przedsięwzięć komplementarnych możliwych do realizacji w formule poza ZIT AJ³³

Projekty finansowane ze środków EFRR

Beneficjent	Charakterystyka projektu	Wartość projektu (tys. zł)	Wnioskowane dofinansowanie (tys. zł)	Źródło dofinansowania	Gotowość do realizacji	Termin realizacji (lata)	Powiązanie z innymi projektami
Złotoryja, Jelenia Góra	Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej na terenie AJ w Aglomeracjach pow. 10 tys. RLM.	52 047	44 240	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekty posiadają część lub wszystkie wymagane pozwolenia/ uzgodnienia	2016 - 2023	Projekty realizowane w Aglomeracjach do 10 tys. mieszkańców z obszaru AJ
MŚP na terenie Kowar	Kompleksowe zagospodarowanie obszaru Podgórze w Kotlinie Jeleniogórskiej na cele usług sportu i rekreacji	100 000	50 000	RPO WD	Projekt posiada część wymaganych pozwoleń/ uzgodnień	2015 - 2017	nie dot.
Jelenia Góra	Rewitalizacja zabytkowego centrum Jeleniej Góry, poprzez przebudowę ulic i tworzenie miejskiej przestrzeni publicznej, wprowadzenie ruchu rowerowego, renowację zabytkowych budynków (elewacje, dachy), zagospodarowanie wolnych przestrzeni miejskich, mała architektura, wózkostrada	40 000	34 000	Inne źródła zewnętrzne/środki własne	Projekt posiada część wymaganych pozwoleń/ uzgodnień	2016-2023	Projekty rewitalizacyjne zdegradowanych obszarów z obszaru AJ
Jelenia Góra	Rozbudowa budynku Teatru im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze o Międzynarodowe Centrum Spotkań Teatralnych wraz z zagospodarowaniem terenu	18 450	15 682	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt posiada wszystkie wymagane pozwolenia/ uzgodnienia	2018-2020	Projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego realizowane na obszarze AJ
MŚP na terenie Szklarskiej Poręby	Budowa nowoczesnego centrum hotelowo-konferencyjnego(ok. 250 pokoi hotelowych) wraz z Aquaparkiem i wyciągiem narciarskim (PI 1.5)	100 000	50 000	RPO WD	Projekt w fazie koncepcji	2015 - 2017	nie dot.
PKP PLK S.A.	Odbudowa linii kolejowej nr 336 Gryfów-Mirsk - Świeradów	22 000	18 700	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ
PKP PLK S.A.	Odbudowa linii kolejowej Mirsk - Pobiedna	20 000	17 000	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2021	Projekty kolejowe z obszaru AJ

³³ Przedsięwzięcia te stanowią propozycję projektów ważnych do realizacji dla AJ, których realizacja możliwa będzie po wyborze do dofinansowania w trybie konkursowym wniosku o dofinansowanie projektu i nie należy ich rozumieć jako projekty komplementarne finansowane z programów krajowych, o których mowa w Umowie Partnerstwa.

Dolnośląska Służba Dróg i Kolei	Kontynuacja budowy obejścia Mysłakowic , Kostrzycy i Miłkowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 367	150 000	127 500	RPO WD	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Budowa obejścia droga krajową nr 30 miejscowości Chmielen i Pasiecznik 5.1	120 000	102 000	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2017- 2019	Projekty drogowe z obszaru AJ
Jelenia Góra	Przebudowa drogi krajowej nr 30 przy ul. Zgorzeleckiej	15 000	12 750	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/uzgodnień	2016 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
Jelenia Góra	Przebudowa skrzyżowania drogi krajowej nr 3 z ul. Grunwaldzką	20 000	17 000	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekty posiadają część wymaganych pozwoleń/uzgodnień	2017 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
Dolnośląska Służba Dróg i Kolei	Przebudowa łącznika drogi pomiędzy drogą krajową nr 3 a drogą wojewódzką nr 366	4 000	3 400	Inne źródła zewnętrzne	Projekt w fazie koncepcji	2018 - 2019	Projekty drogowe z obszaru AJ
Szklarska Poręba	Budowa "Małej obwodnicy" w Szklarskiej Porębie – Etap I (droga krajowa nr 3)	15 000	12 750	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
Szklarska Poręba	Budowa "Małej obwodnicy" w Szklarskiej Porębie – Etap II (droga krajowa nr 3)	9 000	7 650	PO Infrastruktura i Środowisko	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
Szklarska Poręba	Przebudowa dróg gminnych leżących w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z siecią TEN-T	16 000	13 600	Inne źródła zewnętrzne	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
Dolnośląska Służba Dróg i Kolei	Budowa nowej trasy drogi wojewódzkiej nr 358 w rejonie "Zakrętu Śmierci"	1 500	1 275	RPO WD 2014-2020	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2017	Projekty drogowe z obszaru AJ
Dolnośląska Służba Dróg i Kolei	Budowa obwodnicy Złotoryi	60 000	51 000	RPO WD 2014-2020	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2017	Projekty drogowe z obszaru AJ
Powiat Lwówecki Zarząd Dróg Powiatowych	Przebudowa drogi powiatowej nr 2491D Pławna - Wleń - Strzyżowiec o dł. 17,15 km	15 000	12 750	Inne źródła zewnętrzne	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2017	Projekty drogowe z obszaru AJ
Powiat Lwówecki Zarząd Dróg Powiatowych	Przebudowa drogi powiatowej nr 2511D Pławna - Lubomierz - Radoniów o dł. 11,7 km	10 000	8 500	Inne źródła zewnętrzne	Projekt w fazie koncepcji	2016- 2018	Projekty drogowe z obszaru AJ
Dolnośląska Służba Dróg i Kolei	Przebudowa drogi wojewódzkiej 361	12 000	10 200	RPO WD 2014-2020	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
Powiat Lwówecki Zarząd Dróg Powiatowych	Przebudowa drogi powiatowej nr 2494 w km 0+000 do 8+340 Krobica (skrzyżowanie drogą 361 - Rębiszów	9 000	7 650	Inne źródła zewnętrzne	Projekt w fazie koncepcji	2016 - 2021	Projekty drogowe z obszaru AJ
PKP PLK S.A.	Rewitalizacja linii kolejowej nr 283 Jelenia Góra- Lwówek Śląski-Niwnice o dł. 41 km	41 000	34 850	Inne źródła zewnętrzne	Projekt w fazie koncepcji	2017- 2020	Projekty kolejowe z obszaru AJ